

# Liikunta-alan korkeakoulutuksen tarveselvitys

## Liikunta-alan korkeakoulutuksen tarveselvitys -raportti

Raportti on kirjoitettu osana Etelä-Pohjanmaan liiton, Seinäjoen ammattikorkeakoulun ja Kuortaneen Urheiluopiston rahoittamaa Liikunta-alan korkeakoulutuksen tarveselvitys ja kehittäminen Etelä-Pohjanmaalla -hanketta. Raportin laatimisesta on vastannut Juha Viitasaari.

Kustantaja/julkaisija: Seinäjoen ammattikorkeakoulu

Liikunta-alan korkeakoulutuksen tarveselvitys -raportti | Juha Viitasaari

ISBN 978-952-7109-42-7



ETELÄ-POHJANMAAN LIITTO  
REGIONAL COUNCIL OF SOUTH OSTROBOTHNIA

SeAMK

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU  
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Kuortane Sport Resort  
Kuortaneen Urheiluopisto

## Sisältö

|  |    |
|--|----|
| Sisältö .....  | 1  |
| Raportissa käytetyt termit ja lyhenteet .....              | 2  |
| Johdanto ja tausta .....                                   | 3  |
| Päätelmät lyhyesti .....                                   | 4  |
| 1. Liikunta-alan osaajien tarve .....                      | 7  |
| 1.1. Liikunta-alan tilanne ja kehitys .....                | 7  |
| 1.2. Mitä jo tarjotaan ja koulutuksen vetovoimaisuus ..... | 30 |
| 1.3. Koulutustarpeet .....                                 | 40 |
| 2. Sisällölliset tarpeet .....                             | 46 |
| 2.1. Terveysliikunta .....                                 | 48 |
| 2.2. Eri-ikäisten liikunta ja elämäntapavalmennus .....    | 53 |
| 2.3. Liiketoimintaosaaminen .....                          | 58 |
| 2.4. Matkailu- ja elämyspalvelut .....                     | 63 |
| 2.5. Valmennus .....                                       | 67 |
| 2.6. Liikuntateknologia ja digitaalisuus .....             | 70 |
| 2.7. Liikuntapaikkarakentaminen .....                      | 73 |
| 2.8. Tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminta .....       | 74 |
| 2.8. Alueen tarpeet .....                                  | 78 |
| 3. Yhteenveto liikunta-alan osaamistarpeista .....         | 80 |
| Lähteet .....  | 83 |
| Asiantuntijahaastattelut .....                             | 83 |
| Kirjalliset lähteet .....                                  | 83 |
| Liitteet .....   | 97 |

## Raportissa käytetyt termit ja lyhenteet

|                  |  |
|------------------|--|
| Arcada:          | Yrkeshögskolan Arcada  |
| Haaga-Helia:     | Haaga-Helia ammattikorkeakoulu   |
| JYU:             | Jyväskylän yliopisto   |
| KAMK:            | Kajaanin ammattikorkeakoulu  |
| KIHU:            | Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus                                   |
| OKM:             | Opetus- ja kulttuuriministeriö   |
| PT:              | Personal trainer   |
| RAMK:            | Rovaniemen ammattikorkeakoulu, vuodesta 2014 osa Lapin ammattikorkeakoulua |
| SeAMK:           | Seinäjoen ammattikorkeakoulu   |
| SM:              | Sisäministeriö   |
| SosTer -yksikkö: | SeAMK Sosiaali- ja terveysalan yksikkö                                     |
| STM:             | Sosiaali- ja terveysministeriö   |
| TEM:             | Työ- ja elinkeinoministeriö  |
| THL:             | Terveyden ja hyvinvoinnin laitos   |
| VALO:            | Valtakunnallinen liikunta- ja urheiluorganisaatio ry                       |

## Johdanto ja tausta

Tämän Liikunta-alan korkeakoulutuksen tarveselvitys -raportin tausta-ajatus on nimensä mukaisesti selvittää, onko liikunta-alan koulutus nykyisellään määrällisesti ja laadullisesti riittävällä tasolla. Raportin kohteena on etenkin ammattikorkeakoulutason liikunta-alan koulutus, mutta aiheen riittäväksi taustoittamiseksi oli käsiteltävä myös muita koulutuksia. Kartoituksen erityisenä kohdealueena on läntinen Suomi sisältäen Etelä- ja Keski-Pohjanmaan, Pohjanmaan, Pirkanmaan, Satakunnan ja Keski-Suomen, mutta näkökulma pidetään silti kansallisena, jotta kokonaiskuva tulee kunnolla nähtyksi. Tuleehan ammattikorkeakoulujen vastata sekä alueelliseen että kansalliseen koulutustarpeeseen.

Liikunta-ala on kasvanut nopeasti 2000-luvulla. Siihen on liittynyt kehityksiä, kuten hyvinvointitrendin kasvu, ihmisten kiinnostus liikunnalliseen elämäntapaan ja terveydenhoitoon liikunnan avulla, väestön ikääntyminen, digitalisoituminen sekä uusien palveluiden kehittyminen. Uudet trendit ovatkin kasvattaneet toimialaa ja myös poliittinen kiinnostus lisätä erikikäisten liikunnan hyödyntämistä esimerkiksi ennaltaehkäisevässä terveydenhoidossa on lisääntynyt, mistä kertoo myös vuoden 2015 hallitusohjelman linjaus päivittäisen liikunnan lisäämisestä koulussa. Kaikki tämä kehitys toimii hyvänä perusteena selvittää, onko alan koulutus riittävällä tasolla.

Liikunta-alalta on tehty viime vuosinakin erilaisia selvityksiä alan kehityksestä. Silti puhdas koulutusnäkökulma ei ole ollut tutkimusten ja raporttien pääteemana. Tapahtunut muutos on kuitenkin todettu useissa lähteissä. Myös koulutusta on kehitetty, mistä kertoo esimerkiksi uusien liikunnanohjaaja (AMK) -tutkinto-ohjelmien järjestäminen. Liikunta-alan eri asteen koulutukset ovat olleet erittäin vetovoimaisia, minkä ansiosta niihin on valikoitunut opiskelijat tiukan seulan läpi. Myös alan työtilanne on ollut hyvä eikä siihen ole suuresti vaikuttanut yleinen talouden laskusuhdanne.

Liikunta-alan korkeakoulutuksen tarveselvitys -raportti on kirjoitettu tältä pohjalta. Raporttia kirjoittaessa ei ollut tavoitteena pelkästään selvittää osaamistarpeita vaan luoda pohjaa myös konkreettisille toimenpidesuunnitelmille tarpeisiin vastaamiseksi. Selvitys ei ole tieteellinen tutkimus vaan yhteen vetävä katsaus tilastoihin, tutkimuksiin, strategioihin ja asiantuntijahaastatteluihin. Tässä raportissa käytetään termiä tutkinto-ohjelma, koska sitä käytetään Seinäjoen ammattikorkeakoulussa yleisesti koulutusohjelman sijaan.

## Päätelmät lyhyesti

Tilastojen perusteella liikunta-ala on kasvanut nopeasti ja voimakkaasti 2000-luvulla talouden taantumasta huolimatta. Yritysten ja henkilöstön määrä sekä liikevaihto ovat lisääntyneet ja työmarkkinatilanne on hyvä. Ammattikorkeakoulusta valmistuneiden liikunnanohjaajien työttömyysprosentti on kolme vuotta valmistumisen jälkeen vain 3 %. Työttömyys on hieman kasvanut vuonna 2014, mutta se kohdistuu erityisesti toisen asteen tai alemman tutkinnon suorittaneisiin. Erityisesti alan kasvua on tapahtunut kasvukeskuksissa. Toimiala on melko nuori ja vasta kehittymässä. Ennusteissa alan katsotaankin kasvavan edelleen. Taustalla onkin vahva hyvinvointi- ja terveystrendi, joka pitää yllä palveluiden kysyntää.

Liikunta-alalla kohdealue läntinen Suomi on vasta kehittymässä tiettyjä osaamiskeskittymiä lukuun ottamatta. Esimerkiksi valmistuneista liikunnanohjaajista (AMK) vain 6 % sijoittuu Pohjanmaalle, Satakuntaan sekä Etelä- ja Keski-Pohjanmaalle. Pirkanmaan ja Keski-Suomen kasvukeskukset sen sijaan ovat hieman vetovoimaisempia. Etelä-Suomi on valmistuneille vetovoimaisin. Siellä ala onkin kehittynein ja markkinat ovat suurimmat.

Osaamistason nosto nousi selvityksessä yhdeksi selkeäksi syyksi kehittää liikunta-alan korkeakoulutason koulutusta. Erityisesti kaivataan lisää osaamista käytännön tehtäviin. Näissä tehtävissä toimii ammattilaisia, joilla saattaa olla hyvin lyhyt liikunta-alan koulutus. Samaan aikaan esimerkiksi tietynlaiset tehtävät vaativat korkeampaa ymmärrystä esimerkiksi liikunnan vaikutuksista elimistöön. Koulutus- ja osaamistason nosto auttaisi liikunta-alan profiilin nostamisessa ja loisi standardeja alalla vaadittavalle osaamiselle. Toisaalta hallintoelimistä on eläköitymässä työntekijöitä, mutta heitä koulutetaan jo. OPH:n vuoden 2013 ennusteissa kuntoutus- ja liikunta -alan koulutuksen aloittajamäärien tavoitekehitys matalampi kuin perusura pois lukien yliopistokoulutus. Silti ennusteessa Etelä-Pohjanmaa oli ainoa maakunta, jossa amk-koulutuksen tavoitekehitystä ei ennakoitu peruskehitystä alemmaksi. Tämän selvityksen tulokset eivät tosin tue ennustetta, sillä tilastoista ja selvityksistä saatiin toisenlaisia päätelmiä. Asiantuntijoiden mukaan tarvetta uusille liikunta-alan ammattikorkeakoulutason ammattilaisille on nyt ja tulee olemaan 2020-luvullakin, ellei hyvinvointipalveluiden kysyntä romahda täysin nykyisestä. Lisäksi alan erikoisosaamisessa on paljon hyödyntämätöntä potentiaalia.

Liikunnanohjaajien (AMK) työllistäjinä ovat yleistyneet yritykset. Aiemmin työllistettiin julkiselle sektorille, mutta tilanne on muuttunut. Myös urheiluseurat työllistävät liikunnanohjaajia. Näitä ei tule asettaa vastakkain, sillä kunnat hankkivat paljon ostopalveluita. Kuntien

kiinnostuksen liikuntapalveluita kohtaan oletetaan kasvavan ennaltaehkäisevän liikunnan hyötyjen ymmärtämisen myötä.

Terveysliikunta, väestön kehitykseen vastaaminen ja ennaltaehkäisevä liikunta ovat tärkein tarve liikuntaosaamisen kehittämisessä. Liikunnan avulla voidaan ehkäistä elämäntapasairauksia halvemmalla kuin vasta sairauksia hoitamalla. Toisaalta on huomioitava myös muita kohderyhmiä, sillä terveysliikunta koskettaa kaikkia polarisoituneen liikunta-aktiivisuuden jakaantuneita ryhmiä. Life coaching ja elämäntapaohjaus on lisännyt suosiotaan. Se vaatii ohjaajalta osaamista niin liikunnasta, ravinnosta kuin unesta ja muusta elämänrytmistä. Kokonaisvaltainen osaaminen on tärkeää. Ohjaaja voi tarjota osaamistaan kaikille eri-ikäisistä huippu-urheilijoista ja liian vähän liikkuviin kohderyhmän tarpeen mukaan räätälöidysti.

Liiketoimintaosaaminen liikunta-alalla koetaan liian heikoksi. Se koetaan erääksi tärkeimmistä koulutuksella kehitettävistä taidoista. Toisaalta kyse on liiketoiminnan ja yrittäjyyden perustaidoista. Toisaalta esimerkiksi immateriaalioikeuksien ymmärtäminen on elintärkeää tuotteistamisen ja palveluiden järjestämisessä liikunta-alalla. Näiden hallitseminen on oleellista, jos liikunta-alan yritys haluaa kasvaa. Myös yrittäjähenkisyyttä korostettiin. Alan kehitys kytkeytyy liikuntamatkailuun, joka on kansainvälisesti erittäin potentiaalinen ala.

Digitaalisuus ja uudet teknologiat valtaavat liikunta-alaa. Niiden osa-alueilla on vahvin kasvun potentiaali. Koulutuksellisesti nämä ovat liikunnanohjaaja (AMK) -tutkinnossa läpileikkaavia teemoja, joiden tulee olla läsnä ja joita on tarpeen ymmärtää. Kansainvälisyys on myös teema niin ohjausosaamisen kuin liiketoimintaosaamisen kannalta.

Valmentajien koulutuksen kehittäminen nousi myös esiin selvityksessä. Muun liikunta-alan tavoin valmentajat ovat Suomessa ammattimaistuneet nopeasti ja ammattivalmentajia määrä on noussut hurjasti. Heitä koulutetaan ammatillisilla koulutuksilla ja ammattikorkeakouluissa, mutta ammattiryhmän osaamistasoa tulisi nostaa ja koulutustaso varmistaa.

Tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan on oltava myös mukana koulutuksessa. Liikunta-alan tutkimus on hyvällä tasolla Suomessa. Se on keskittynyt pitkälti Jyväskylän yliopistoon ja KIHU:un. Silti tieto ei siirry käytännön toimintaan niin hyvin kuin olisi tarpeellista. Ammattikorkeakoulun rooli ekosysteemissä olisikin toimia tieteellisen tutkimuksen ja käytännön työelämän välillä.

Muista osaamisalueista nousi esiin liikuntapaikkarakentamisen kehittäminen ja osaamista-

son varmistaminen. Osaamisen kannalta se koskisi pikemmin rakennusinsinöörien ja arkkitehtien erikoistumista liikuntatilojen vaatimusten mukaiseen suunnitteluun ja rakentamiseen. Lisäksi pohdittavaksi nousi, tulisiko sosiaali- ja terveysalan työntekijöiden liikuntatietoutta kehittää, jotta he osaisivat edistää ennaltaehkäisevän liikunnan hyödyntämistä yhtenä hoitomuotona.

Mahdollisen uuden koulutuksen järjestämisen kannalta oleellista on, että se tehdään tarvelähtöisesti ja yhteistyössä. Yhteistyö Kuortaneen Urheiluopiston ja Seinäjoen ammattikorkeakoulun kesken olisi tarpeellista, jotta toisaalta voidaan hyödyntää molempien osaamista ja tiloja, toisaalta voidaan jakaa resursseja. Taloudellisesti liikunnanohjaaja (AMK) -koulutuksen järjestäminen on kallista. Liikunta-alan koulutuksen tilakustannuksia pidetään melko korkeina, joten mahdollinen koulutus olisi suunniteltava hyvin ja suosittava innovatiivisia ratkaisuja kustannusten ja välimatkojen haasteiden minimoimiseksi.

Selvitys kannustaa kehittämään liikunta-alan korkeakoulutusta. Osaamistarve ei näy niin selvästi tilastoissa, mutta erityisesti substanssin osaamista tulee kehittää. Liikunta-ala on kehittymässä ja uuden koulutuksen tulisi kehittää liikunnanohjaajien ammattitaitoa. Erityisinä koulutuksen painopistealueina tulee kehittää terveys- ja hyvinvointiosaamista, kokonaisvaltaista elämäntapavalmentamisen osaamista, kuten liikunnan ja ravitsemuksen vaikutusten ymmärtämistä, liiketoiminta- ja yrittäjyysosaamista sekä valmennusosaamista. Koulutuksen on huomioitava liikunnanohjauksen kaikki kohderyhmät lapsista vanhuksiin ja liian vähän liikkuvista aktiiviurheilijoihin. Liikunta-alan TKI-ekosysteemiin kaivataan toimijaa tutkimuksen ja käytännön toiminnan välille. Ammattikorkeakoulun liikunta-alan tulee pyrkiä omaksumaan tämä rooli. Samalla tulee vahvistaa Kuortaneen Urheiluopiston jo olemassa olevaa roolia liikunta-alan kouluttajana ja osaamiskeskittymänä sekä SeAMKin hyvinvoivat yhteisöt ja yksilöt -painoalaa. Selvitys kannustaa hakemaan liikunnanohjaaja (AMK) -tutkinnonanto-oikeutta SeAMKille.



## Selvitys

### 1. Liikunta-alan osaajien tarve

#### 1.1. Liikunta-alan tilanne ja kehitys

Liikunta on suomalaisten suosituin harrastus. Sen osuus vapaa-ajasta on suuri ja kansalaisten kiinnostus liikuntapalveluita kohtaan on nousussa. Muutos on alkanut jo vuoden 1980 liikuntalaista. Sen myötä vahvistui näkökulman laajeneminen ja siirtymä pelkästä urheilun maailmasta vapaa-ajan harrastus-, terveys- ja ennaltaehkäisevään liikuntaan. Liikunta- ja urheilukulttuuri sekä liikuntatoimiala ovat laajentuneet ja monimuotoistuneet. Hyvinvoinnin tavoittelu sijoittuu nykyisin niin vapaa-aikaan kuin työelämäänkin. Liikunta-alakin on kehittynyt varsin nopeasti 2000-luvulla. Liikunta- ja elämysalan ympärille on muotoutunut omanlaisensa elämäntapa ja kulutuskulttuuri, joka on selvästi kasvava ilmiö nyt ja lähitulevaisuudessa. Sitra onkin nostanut hyvinvointialan yhdeksi megatrendiksi. Hyvinvointiteema näkyy yksilöiden ja yhteiskunnan tasolla. Ihmiset ohjaavat kehitystä valinnoillaan eikä kukaan yksin hallitse liikuntasektorin massiivista kokonaisuutta.<sup>1</sup> OKM nostaa vuoden 2015 talousarviossaan yhteiskunnalliseksi tavoitteeksi liikunnallisen elämäntavan yleistymisen, koska liikunnalla on myönteisiä vaikutuksia terveyteen ja hyvinvointiin sekä yhteiskunnallisia ja kansantaloudellisia vaikutuksia työurien pidentymisen ja työhyvinvoinnin edistämisessä.<sup>2</sup>

TEM:n teettämässä Luovien alojen strategiassa todetaan:

*”Liikuntatoiminnalle on kysyntää eri muodoissa. Liikunta on suosittu harrastus, osa nykyaikaista elämäntapaa ja -tyyliä; urheilu on seuratuimpia viihteenmuotoja; liikunnalla on tieteellisesti osoitettuja hyötyjä terveyden edistämisessä; liikunta-alalla tehdään innovatiivista kehitystyötä esimerkiksi teknologiayrityksissä. Samalla liikunnalle on myös selkeä tarve: kaikki lapset ja nuoret tai aikuisetkaan eivät harrasta liikuntaa terveytensä kannalta riittävästi. Kansallisessa liikuntapolitiikassa korostuukin vähemmän liikkuvien ja liikkumattomien aktivoiminen liikunnan ja urheilun piiriin. Ikääntymiseen ja elintapasairauksiin liittyvät haasteet kasvattavat odotuksia liikunnan suuntaan.”<sup>3</sup>*

Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen on noussut tärkeäksi. Toisaalta samalla terveys- ja hyvinvointierot kasvavat. Kaikkiaan trendi on ollut positiivinen, koska se on tuonut uusia

<sup>1</sup> Asiantuntijahaastattelut. Diges 2010. Korkatti et al. 2012, 9. Metsä-Tokila et al./TEM 2014, 59. Sitra.

<sup>2</sup> OKM 2015, 6–7.

<sup>3</sup> Diges 2010.

liikkujia. Positiiviselle kehitykselle ei näy loppua. Kehitys on näkynyt liiketoiminnassa ja palveluissa eri kohderyhmille. Esimerkiksi vanhemmilla ikäluokilla on nyt vapaa-aikaa ja varaa maksaa palveluista. Yhteiskunnallisesti ja strategisesti liikunnan asema on muuttunut. Se on tullut osaksi yhteiskunnallista hyvinvointipolitiikkaa ja keskeiseksi monella hallinnon alalla. Liikunta on huomioitu liikuntalain päivityksinä, periaatepäätöksinä ja uuden hallitusohjelman linjauksena lisätä liikuntaa kouluissa. Lisäksi WHO on määritellyt ennalta ehkäisevän liikunnan roolia sairauksien hoidossa. Jatkossa saman laaja-alaisen trendin oletetaan etenevän. Todennäköisesti liikunnan mahdollisuudet tajutaan entistä laajemmin, mikä lisää panostuksia siihen. Kuntien taloustilanne on vaikuttanut liikunnan asemaan, mutta samalla kysyntä ei häviä ja ostopalvelut, tuotteistaminen ja palvelutoiminta lisääntyvät. Koko toimialalla palveluntuotanto ja yritystoiminta ovat lisääntyneet. Toisaalta vaatimustaso on kasvanut ja kuluttajalähtöisyys on korostunut esimerkiksi seuratoiminnassa ja siihen liittyvissä palveluissa. Silti urheiluseurat eivät ole täysin onnistuneet vastaamaan kasvavaan palvelukysyntään, vaan yrityssektorilla aihe ja osaaminen on hoidettu paremmin. Esimerkiksi liikunta-alan yrityksiä ja kuntosaleja on syntynyt paljon, mistä syystä uusien yritysten on erikoistuttava menestyäkseen.<sup>4</sup>

Liikuntatoimialan taloudellinen merkitys on kasvanut ja kasvaa nopeasti. Liikuntaa järjestävistä palveluntuottajista eniten markkinaosuuttaan ovat lisänneet yksityiset yritykset. Määrä on lähes nelinkertaistunut 2000-luvulla, mikä johtuu muun muassa ohjatun liikunnan ja kuntosaliharjoittelun lisääntymisestä. Pääosa harrastaa kuitenkin yhä urheiluseurojen ja järjestöjen organisoimaa urheilua ja liikuntaa. Liikunnan ja urheilun osuus kansantaloudesta oli vielä vaatimaton, mutta nousussa. Suurin taloudellinen merkitys on liikuntapalveluilla. Eniten liikuntaan käyttävät rahaa yksityiset kotitaloudet, noin 1,8 miljardia euroa vuodessa. Liikunnan osuus on yli 2 % kotitalouksien kulutuksesta. Palveluiden kulutus lisää samalla liikuntavälineiden kysyntää sekä liikuntatilojen ja -alueiden rakentamista. Liikuntaliiketoiminnan liikevaihdon arvioidaan olevan vähintään 5,5 miljardia euroa. Tästäkin arviosta puuttuu osa eri toimialaryhmiin sijoittuvista yrityksistä. Vertailun vuoksi vastaavalla tasolla olivat vuonna 2013 maa-, metsä- ja kalatalous sekä majoitus- ja ravitsemustoiminta.<sup>5</sup>

Liikuntapalvelujen kysynnän kasvu sekä yksityinen ja julkinen liikuntapalvelujen tarjonta työllistävät eri tukitoimialojen yrityksiä. Esimerkiksi urheiluvälineiden ja -tarvikkeiden tukku- ja vähittäiskauppa työllisti vuonna 2011 lähes 5 400 henkilöä. Tosin tilastoissa eivät näy

---

<sup>4</sup> Asiantuntijahaastattelut.

<sup>5</sup> Diges 2010, 48. OKM 2014, 17–18. TEM 2011b, 138–141. TEM 2014 8. Verohallinto 2013.

esimerkiksi korkean teknologian tuotteet, kuten askel- ja sykemittareiden valmistus. Urheiluvälineiden ja -tarvikkeiden kysyntä on herkempää suhdannevaihteluille kuin varsinaisten liikuntapalveluiden kysyntä. Urheiluvälineiden ja -tarvikkeiden valmistuksen ja kaupan kehitys onkin ollut heikompaa kuin liikunnan ydinpalvelujen kysyntä.<sup>6</sup> Asiantuntija-arvion mukaan kuntosaliala on kasvanut viime vuosina 7-10 %, mikä on paljon verrattuna muihin toimialoihin, joilla kasvu on ollut pääasiassa 0 %. Lisäksi työpaikkoja on syntynyt lisää ja samalla kannattavuuskin on kasvanut.

Taulukko 1. Koko maan liikunnan palveluliiketoiminnan toimipaikkatilastot. Sis. Urheilu- ja liikuntakoulutus, Urheilutoiminta sekä huvi- ja virkistyspalvelut, Urheilutoiminta, Urheilulaitosten toiminta, Urheiluseurojen toiminta, Kuntokeskukset, Muu urheilutoiminta.<sup>7</sup>

| Vuosi | Toimipaikat (kpl) | Henkilöstö (hlö) | Liikevaihto (1000 euroa) | Liikevaihto /toimipaikka (1000 euroa) | Liikevaihto /henkilö (1000 euroa) |
|-------|-------------------|------------------|--------------------------|---------------------------------------|-----------------------------------|
| 2006  | 7365              | 17548            | 1490552                  | 1422                                  | 567                               |
| 2007  | 8042              | 18961            | 1661311                  | 1508                                  | 589                               |
| 2008  | 8219              | 18747            | 1829429                  | 1617                                  | 643                               |
| 2009  | 8381              | 19805            | 1979462                  | 1892                                  | 657                               |
| 2010  | 8597              | 20928            | 2081525                  | 1952                                  | 655                               |
| 2011  | 8952              | 22319            | 2237289                  | 2030                                  | 668                               |
| 2012  | 9300              | 21839            | 2359081                  | 2058                                  | 719                               |

Talouden taantumasta huolimatta liikuntapalveluja tuottavien yritysten henkilöstömäärä on kasvanut Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisteri mukaan<sup>8</sup>, kuten taulukosta 1 ja kuvioista 1. on nähtävissä. Taulukon 1. toimipaikkatilastoista tulee ilmi, että sekä toimipaikkojen, henkilöstön että liikevaihdon määrä on kasvanut tasaisesti vuosina 2006–2012. TEM:n tilastojen mukaan liikuntapalvelut ovat kasvaneet 38 % vuosina 2007–2011 ja liikuntamatkailu 29 % vuosina 2008–2012. Urheilu-, huvi- ja virkistyspalvelut kuuluvat muut palvelut toimialaryhmään, joiden arvonlisäysoosuus oli vuonna 2012 noin 3,2 prosenttia. Viime vuosikymmeninä toimialaryhmän arvonlisäysoosuuden kasvu on ollut ripeää. Urheilu-, huvi- ja virkistyspalveluissa kasvu on ollut nopeinta liikuntaklusterin palvelualoilla. Urheilun ja liikunnan ydinpalvelujen kasvun taustalla ovat kuluttajien ostovoiman kehitys, työntekijöiden omatoimiseen liikuntaan tarkoitettu verotuki ja terveiden elämäntapojen ja liikunnan merkitystä korostavat kulutustottumukset. Terveysteen ja hyvinvointiin liittyvien tuotteiden ja palveluiden liikevaihdon arvioidaan olevan noin 500 000 euroa, liikuntalähtöisten viestintä-,

<sup>6</sup> Lith 2013, 2-4.

<sup>7</sup> Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisteri.

<sup>8</sup> Lith 2013, 2-4.

viihde- ja lifestyle -tuotteiden ja palveluiden sekä liikuntamatkailun 250 000 euroa ja urheilutapahtumien 120 000 euroa.<sup>9</sup> Elinkeinoelämän keskusliitto laskelmien mukaan liikevaihtoon vähintään kymmenen prosenttia lisänneitä kasvuyrityksiä oli liikuntapalveluissa vuosina 2009–2011 yrityskantaan suhteutettuna 3,70 prosenttia, mikä on prosenttiyksikön suurempi kuin yrityskentän keskiarvo, 2,83 %. Liikuntapalvelujen tuotanto näyttääkin olevan pääosin riippumatonta lyhyen aikavälin suhdannevaihteluista yksityisen kulutuksen kehityksen ansiosta.<sup>10</sup>



Kuvio 1. Työllisten määrän kehitys taiteet, viihde ja virkistys -toimialalla vuosina 2005–2014.<sup>11</sup>

Laajemmin koko taiteet, viihteet ja virkistys -toimialalla, johon myös liikunta-ala kuuluu, työllisten määrä noussut jatkuvasti vuodesta 2005 alkaen. Myös tehtyjen työtuntien määrä on kasvanut tasaisesti.<sup>12</sup> Taulukon 1. toimipaikkatilastojen perusteella liikuntapalveluiden työntekijöiden osuus taiteet, viihteet ja virkistys -toimialan 59 000 työntekijästä on yli kolmanneksen, 21839 henkilöä vuonna 2012. Siinä, missä koko toimiala kasvoi vuosina 2006–2012 noin 9000 työntekijällä, liikuntapalvelut työllistivät vastaavana aikana noin 4300 uutta työntekijää. Lähes puolet toimialan kasvusta oli liikuntapalveluiden ansiota. Yleisemmin liikunta-alan yrityksille on tyypillistä työntekijöiden vähäinen määrä ja vähäinen verkottuminen. Puolella yrityksistä ei ole palkattua henkilöstä ja 33 % yrityksistä on alle 2 työntekijää. Asiantuntijoiden mukaan liikunta-alalla ja liikunnanohjaajilla on aina ollut hyvä työllisyystilanne. Liikunta-alalla on tilaa osaajille ja vähän työttömyyttä. Alalla on todennäköisesti imua

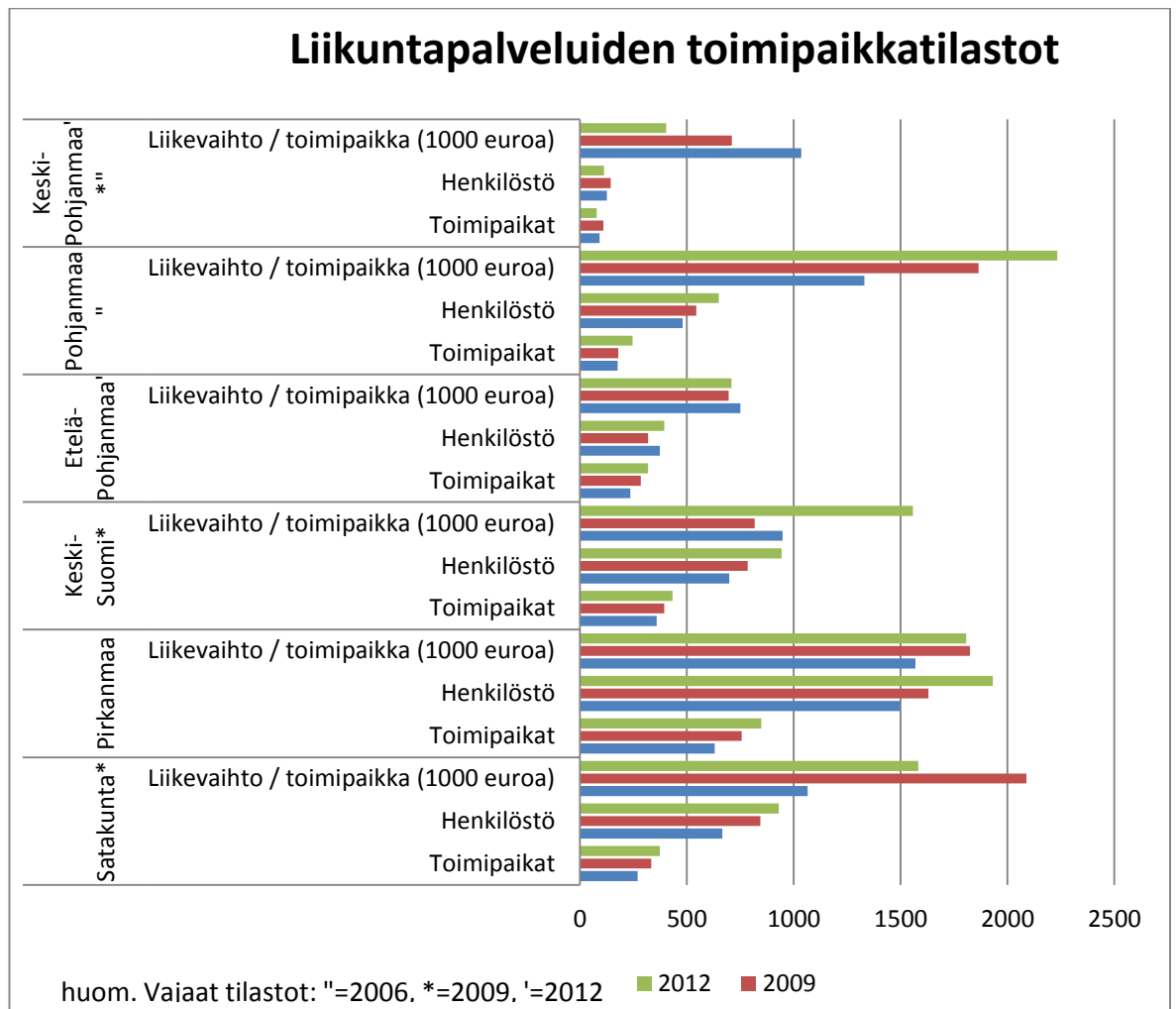
<sup>9</sup> TEM 2011b, 142-143. Alatalo/TEM 2014, 4, 8-9.

<sup>10</sup> Lith 2013, 2-4.

<sup>11</sup> Toimialaonline.

<sup>12</sup> Tilastokeskus.

myös tulevaisuudessa. Tähän vaikuttavat ikärakenteen, terveystietoisuuden ja palvelutarjonnan kehittyminen, jotka lisäävät palveluiden kysyntää.



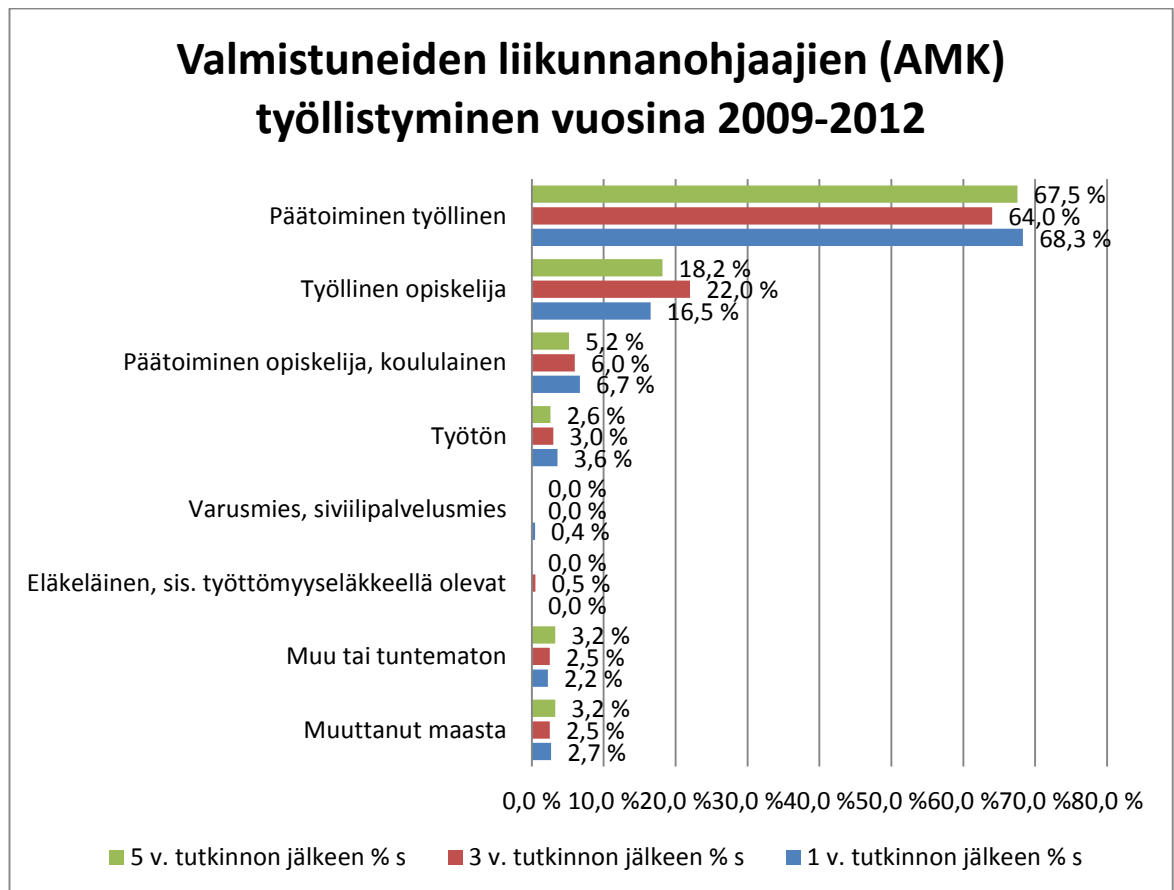
Kuvio 2. Liikuntapalveluiden toimipaikkatilastot kohdealueella vuosina 2006–2012. Sisältää urheilu- ja liikuntakoulutus, urheilutoiminta sekä hui- ja virkistyspalvelut, urheilutoiminta, urheilulaitosten toiminta, urheiluseurojen toiminta, kuntokeskukset ja muu urheilutoiminta. Huom. vajaat tilastot: " =2006, \* =2009, ' =2012.<sup>13</sup>

Alueellisesti tarkasteltuna koko kohdealueella kasvutrendi on ollut vastaavaa. Kuviossa 2. on huomattava, että trendin poikkeamia joillain alueilla selittävät puutteelliset tilastot. Tosin samalla huomataan, että määrät vaihtelevat maakuntien välillä. Esimerkiksi Keski- ja Etelä-Pohjanmaalla toimipaikkojen ja henkilöstön määrä on melko vähäinen muihin alueisiin verrattuna. Pohjanmaallakin toimipaikkojen määrä on alhainen, mutta siellä on joitain isoja toimipaikkoja, joissa on paljon henkilöstöä ja suuri liikevaihto. Vaihtelun syynä voi olla esimerkiksi joko liikuntatrendin eritahtinen kasvu eri alueilla tai liiketoiminnan kannattamat-

<sup>13</sup> Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisteri.

tomuus. Tosin on huomattava, että Keski-Pohjanmaan joka vuoden tilastot ovat puutteelliset ja Etelä-Pohjanmaallakin vuoden 2012 osalta.

Valtakunnallisesti liikunta-alalla yksityinen sektori työllistivät noin 6000 henkilöä, kunnat noin 5000, urheiluseurat noin 3500, liikunnanopetus noin 2000 ja muut valtakunnalliset liikuntajärjestöt noin 600 päätoimista työntekijää vuonna 2011. Urheilu- ja liikuntapalveluja tarjoavat urheiluseurat ja -järjestöt työllistivät noin 4 600 henkilöä vuonna 2011. Urheiluseuroissa päätoimisten työntekijöiden kasvuvauhti on arvioitu olevan 5-10 prosenttia vuodessa. Vapaaehtoisia aikuisia toimii urheiluseuroissa vuosittain noin 500 000. Urheiluseurojen vapaaehtoistyön laskennallinen määrä on noin 40 000 työvuotta ja arvo yli 1,1 miljardia euroa.<sup>14</sup> Kaikkiaan liikunnan ja urheilun ohjaustoiminta ja liikuntapaikkojen ylläpito työllistää noin 17 000 henkilöä.<sup>15</sup>



Kuvio 3. Valmistuneiden liikunnanohjaajien (amk) työllistyminen vuosina 2009–2012.<sup>16</sup>

Valmistuneiden liikunnanohjaajien työllistyminen on hyvällä tai kohtalaisella tasolla, kuten

<sup>14</sup> Lith 2013, 2-4. Korkatti et al. 2012, 9.

<sup>15</sup>Korkatti et al. 2012.

<sup>16</sup> Vipunen/OPH.

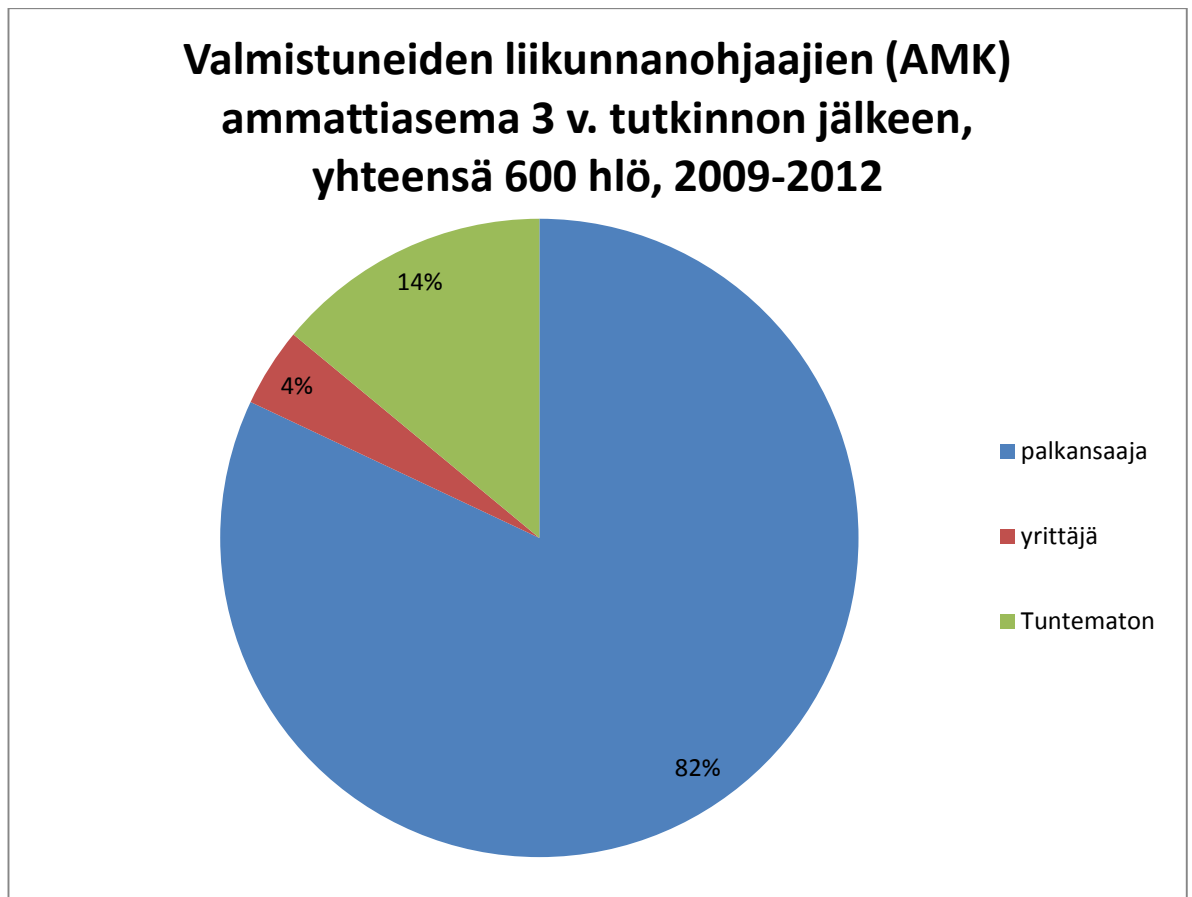
kuviosta 3. nähdään. Valmistuneista liikunnanohjaajista (AMK) oli työttömänä vuosi tutkinnon suorittamisen jälkeen vain 3,6 % vuosina 2009–2012. Viidessä vuodessa osuus pieneni tästä vielä prosenttiyksikön. Suunnilleen kaksi kolmesta siirtyy suoraan päätoimisiksi työntekijöiksi ja lisäksi noin viidennes opiskelee töiden ohella. Opiskelevien osuuden nousu kolmen vuoden jälkeen johtunee esimerkiksi ylemmän korkeakoulututkinnon ja liikunnanopettajaksi pätevöitymisen vaatimasta kolmen vuoden työkokemuksesta. Pohjanmaalle, Satakuntaan sekä Etelä- ja Keski-Pohjanmaalle sijoittuu melko pieni osuus kaikista valmistuneista, 5 %, ja he jakautuvat melko tasan päätoimisiin työllisiin ja työllisiin opiskelijoihin. Pirkanmaalla päätoimisten työntekijöiden osuus on noin kaksi kolmesta. Sen sijaan Keski-Suomeen sijoittuvista lähes puolet jatkaa työllisinä tai päätoimisina opiskelijoina.<sup>17</sup>

Liikuntatieteellisen seuran tutkimuksen mukaan niin maistereiden kuin liikunnanohjaajien (AMK) kohdalla koulutus on tuottanut varsin hyvin ammattielämässä tarvittavia valmiuksia. Liikunta- ja terveystieteilijöistä noin 70 % on vakituisessa kokopäivätyössä ja liikunnanohjaajista vastaava määrä vakituisessa tai määräaikaisessa kokopäivätyössä. Noin 90 % molemmista vastaajaryhmistä ilmoitti olevansa tyytyväisiä tai erittäin tyytyväisiä nykyiseen työpaikkaansa ja lähes sama määrä ilmaisi tyytyväisyytensä tutkintoonsa.<sup>18</sup>

---

<sup>17</sup> Vipunen.

<sup>18</sup> Vuolle 2013, 54–55.



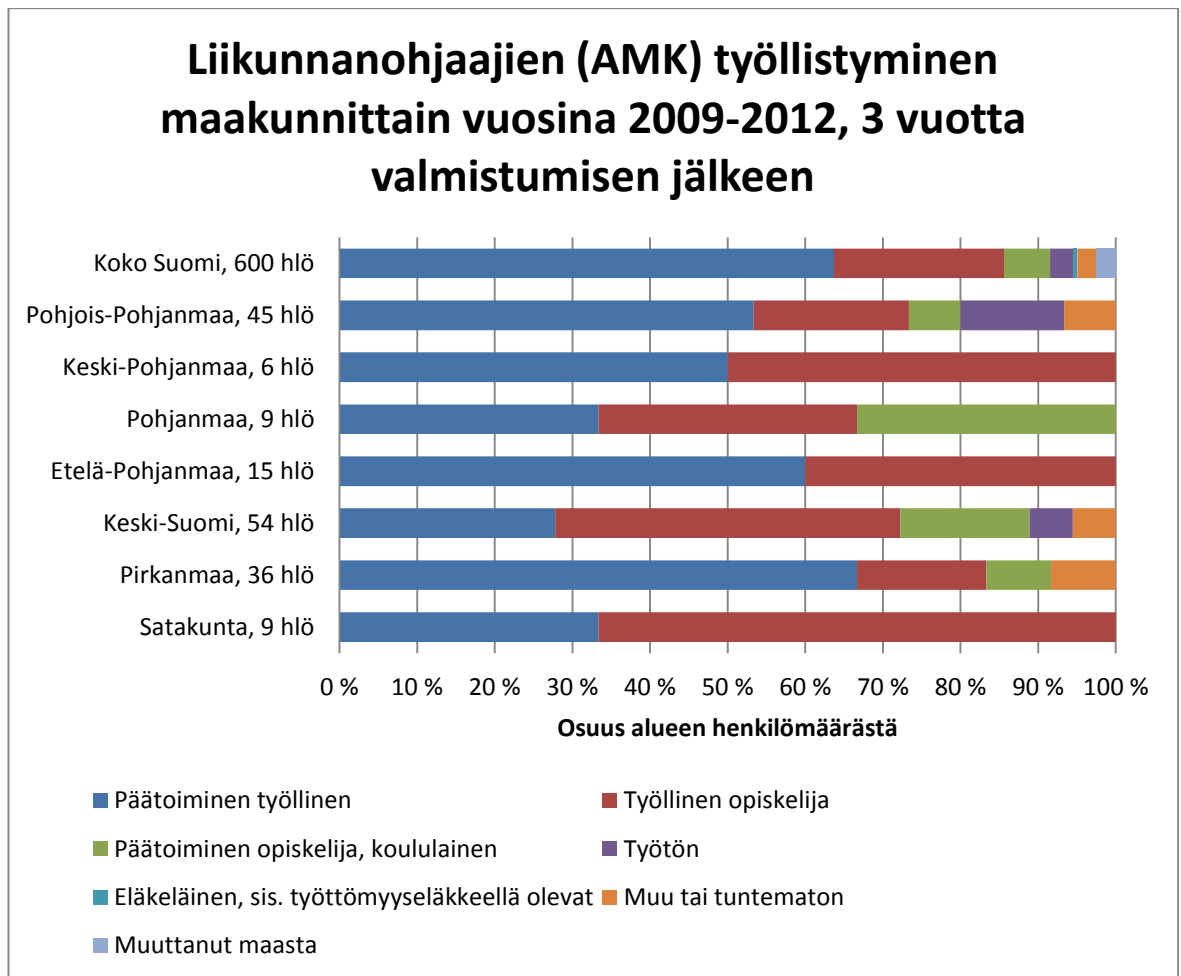
Kuvio 4. Valmistuneiden liikunnan ohjaajien (AMK) ammattiasema kolme vuotta tutkinnon suorittamisen jälkeen. Yhteensä 600 henkilöä, vuosina 2009–2012.<sup>19</sup>

Suurin osa, noin 82 %, ammattikorkeakoulusta valmistuneista liikunnanohjaajista työllistyy palkansaajiksi. Yrittäjiksi ryhtyy uransa alkuvaiheessa vain pieni osa. Yrittäjien osuus on hieman korkeampi esimerkiksi viisi vuotta sitten tutkinnon suorittaneiden keskuudessa. Kohdealueelle sijoittuneista palkansaajia on 80 % ja yrittäjiä 6 %. Valmistuneet tukeutuvat siis valmiisiin instituutioihin, vaikka kasvavalla ja kehittyvällä toimialalla odotusarvo voisi olla toinen. Toisaalta kaikista ammattikorkeakouluista valmistuneista yrittäjiksi ryhtyy keskimäärin 3,2 %, joten liikunta-alalta ryhdytään hieman useammin yrittäjiksi kolme vuotta tutkinnon suorittamisen jälkeen.<sup>20</sup>

<sup>19</sup> Vipunen.

<sup>20</sup> Vipunen.





Kuvio 5. Liikunnanohjaajien (AMK) sijoittuminen maakunnittain valmistumisen jälkeen.<sup>21</sup>

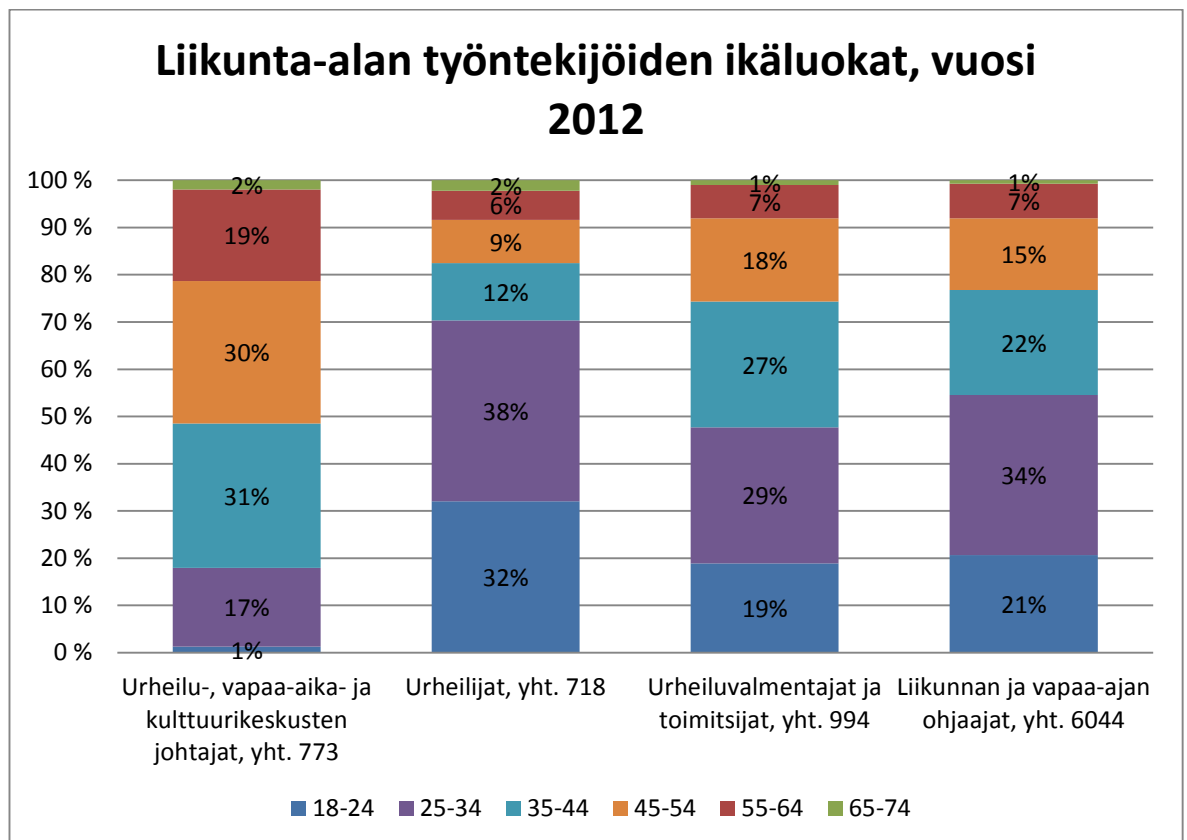
Satakuntaan, Pohjanmaalle sekä Etelä- ja Keski-Pohjanmaalle työllistyy melko vähän liikunnanohjaajia (AMK). Pirkanmaa ja Keski-Suomi ovat vetovoimaisempia. Jälkimmäisessä on jonkin verran työttömyyttä, jopa maan keskiarvoa enemmän, mutta muuten kohdealueelle muuttaneet ovat töissä tai opiskelemassa. Opiskelukin on pääosin työn ohessa tapahtuvaa. Kuvion 5. perusteella liikunnanohjaajien työllistyminen kohdealueella on hyvää, vaikkakin otanta on melko pieni.

Tammikuun 2015 Ammattibarometriä mukaan liikunnan ja vapaa-ajanohjaajien sekä urheiluvalmentajien ja toimitsijoiden työmarkkinatilanne tulee olemaan tasapainossa ennakoitulla puolivuotisjaksolla. Tämä koskee koko maata ja suurinta osaa maakunnista Kainuuta ja Päijät-Hämettä lukuun ottamatta. Sen sijaan liikunnan- ja vapaa-ajanohjaajien rekrytointitarpeen ennakoidaan kasvavan Etelä-Pohjanmaalla ja Keski-Suomessa, etenkin Seinäjoen ja Jyväskylän seutukunnissa.<sup>22</sup>

<sup>21</sup> Vipunen.

<sup>22</sup> Ammattibarometri.

Asiantuntijahaastatteluiden ja aiempien tutkimusten perusteella liikunnanohjaajat työllistyvät yhä enemmän yksityiselle sektorille. Aiemmin yleistä oli, että liikunnanohjaajia työllistivät eniten julkiset työpaikat, mutta viime vuosina painopiste on siirtynyt vahvasti yksityiselle sektorille ja myös kolmannelle sektorille. Tämä on ymmärrettävää myös toimipaikkatilastojen valossa, sillä liikunnanohjaajille on ollut tarjolla enemmän töitä yksityisissä toimipaikoissa kuin aikaisemmin.

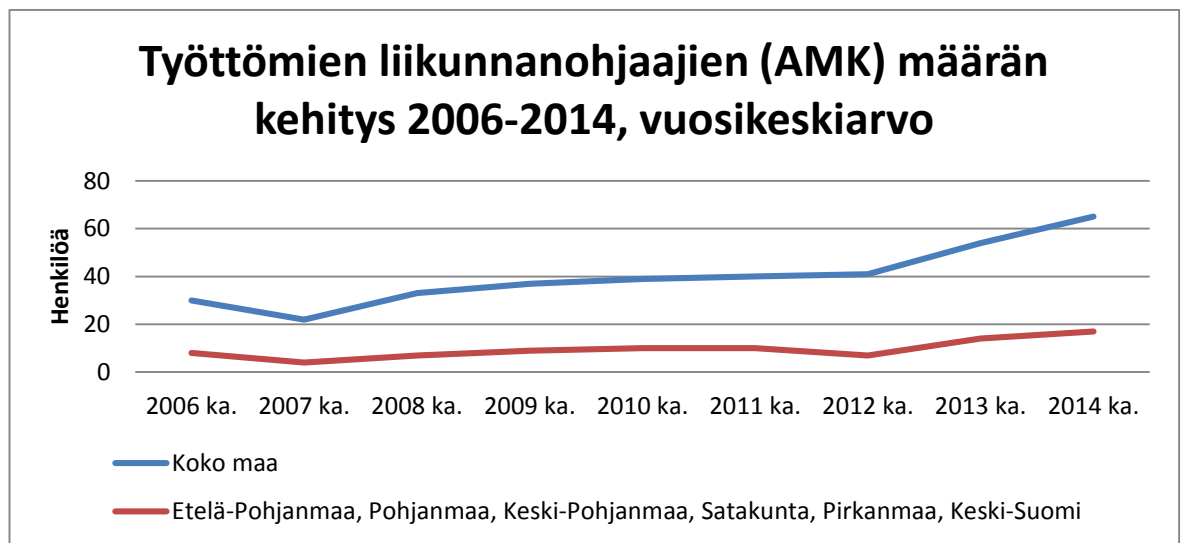


Kuvio 6. Liikunta-alan työntekijöiden ikäluokat vuonna 2012.<sup>23</sup>

Liikunta-alan ammattilaiset ovat keskimääräisesti melko nuoria verrattuna yleiseen ikäkaumaan. Liikunta-alalla painottuvat etenkin alle 45-vuotiaiden ikäluokat, lukuun ottamatta urheilu-, vapaa-aika- ja kulttuurikeskusten johtajia, joissa yli 45-vuotiaita on yli puolet. Selvityksen kannalta on oleellista tarkastella eläköityvien määriä. Yli 65-vuotiaita oli vuonna 2012 noin 1 % kaikista työntekijöistä. Seuraavan 10 vuoden aikana eläköityviä 55–65-vuotiaita liikunta-alan työntekijöitä oli noin 7 % kaikista työntekijöistä. Olettaen, että työntekijät eläköityvät keskimäärin 65-vuotiaina, poistuu luokista urheilijat, urheiluvalmentajat ja liikunnanohjat, urheiluvalmentajat ja toimitsijat sekä liikunnan ja vapaa-ajan ohjaajat yhteensä

<sup>23</sup> Toimialaonline.

1191 työntekijää vuoteen 2022 mennessä. Urheilu-, vapaa-aika- ja kulttuurikeskusten johtajien osalta poistuma on suhteessa suurempi, noin 21 %, 162 henkilöä, kaikista 773 työntekijästä.

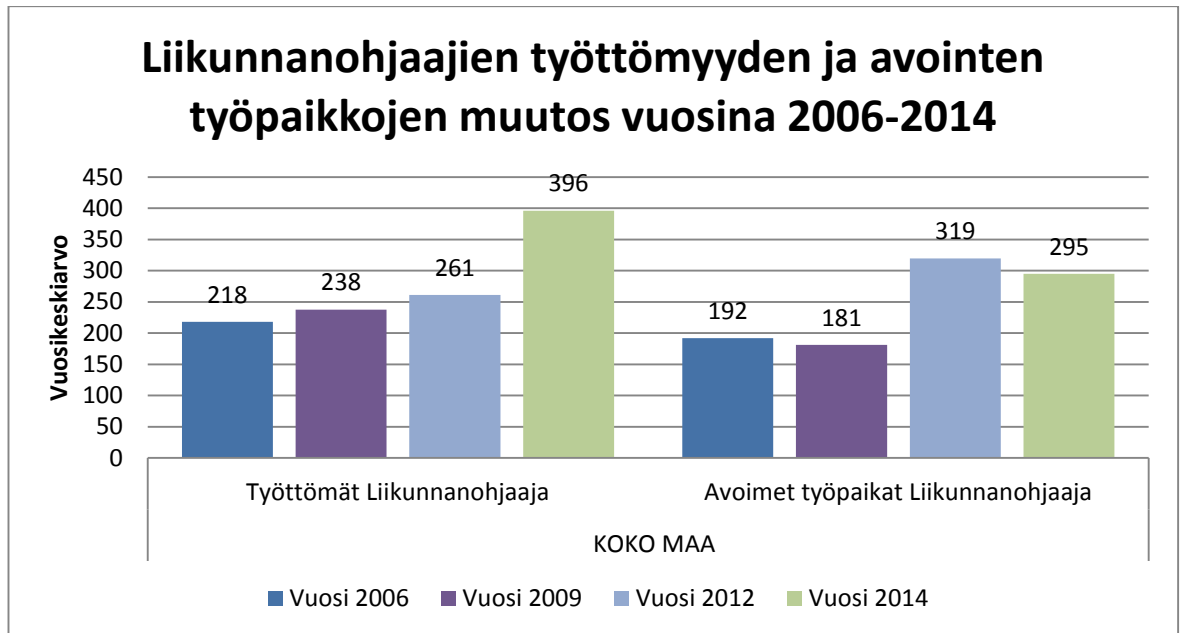


Kuvio 7. Työttömien liikunnanohjaajien (AMK) määrän kehitys vuosina 2006-2014. Tilastot on ilmoitettu vuoden kuukausittaisena keskiarvona.<sup>24</sup>

Työttöminä työnhakijoina tilastoitujen liikunnanohjaajien (AMK) määrä on säilynyt melko taseisena vuoden 2006 jälkeen. Valtakunnallisesti määrässä on suhteellisesti selvä nousu vuoden 2012 jälkeen, mutta lukumäärä on edelleen vähäinen, 65 henkilöä. Nousun taustalla saattaa olla ensimmäisten Kajaanin ammattikorkeakoulusta valmistuneiden liikunnanohjaajien siirtyminen työmarkkinoille. Tämä näkyi esimerkiksi Pohjois-Pohjanmaalla, jossa asui 22 % työttömistä liikunnanohjaajista vuonna 2012. Valmistuneiden liikkuvuus lisääntyy vuosi vuodelta valmistumisen jälkeen, kuten kuvio 13 osoittaa. Tästä syystä tilaston voidaan olettaa tasoittuvan. Tämän selvityksen kohdealueen, Etelä- ja Keski-Pohjanmaan, Pohjanmaan, Satakunnan, Keski-Suomen ja Pirkanmaan, osuus kaikista työttömistä työnhakijoista ei ole kuitenkaan noussut, vaan ajoittain laskenut.<sup>25</sup>

<sup>24</sup> ELY-keskus/ TE-toimistojen tilastot.

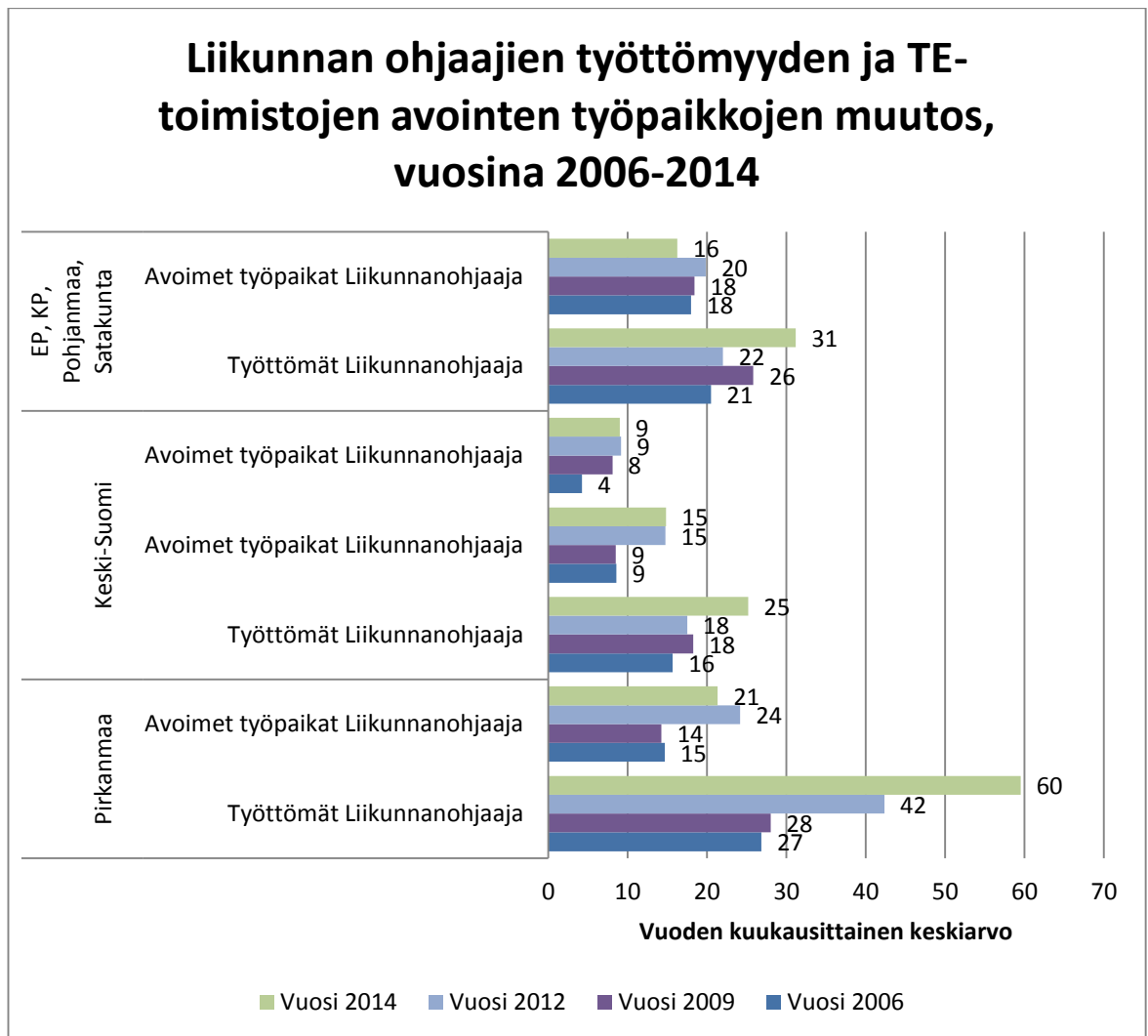
<sup>25</sup> ELY-keskus/ TE-toimistojen tilastot.



Kuvio 8. Liikunnan ohjaajien työttömyyden ja TE-toimistojen avointen työpaikkojen muutos vuosina 2006–2014. Tilastot on ilmoitettu vuosikohtaisena kuukausikeskiarvona.<sup>26</sup>

Kuvioita 6, 8 ja 9 tarkasteltaessa on muistettava, että monen eri koulutustaustan omaavia liikunnanohjaajia on työttöminä työnhakijoina. Tilastoihin on kirjattu kaikki ammatikseen liikunnanohjaajan ilmoittaneita. Näihin voi kuulua niin ammattikorkeakoulututkinnon, opistotason tai toisen asteen tutkinnon kuin esimerkiksi lyhyen personal trainer -kurssin suorittaneita. Yleisesti katsoen sekä kaikkien liikunnanohjaajien työttömyys että avointen työpaikkojen määrä on kasvanut. Vuonna 2012 avointen työpaikkojen määrä nousi jo korkeammaksi kuin kaikkien työttömien liikunnanhakijoiden määrä. Tuolloin työmarkkinoilla oli selvä osaaajavaje. Tämän jälkeen on avoimien työpaikkojen määrä hieman hiipunut ja työttömien liikunnanohjaajien määrä noussut. Seuraavista kuvioista 10 ja 11 huomataan, että vain pieni osuus työttömistä työnhakijoista on suorittanut ammattikorkeakoulututkinnon. Enimmillään heitä on ollut koko maassa 65 henkilöä. Lisäksi on muistettava, että liikunnanohjaaja (AMK) voi työskennellä muissakin kuin liikunnanohjaajan tehtävissä.

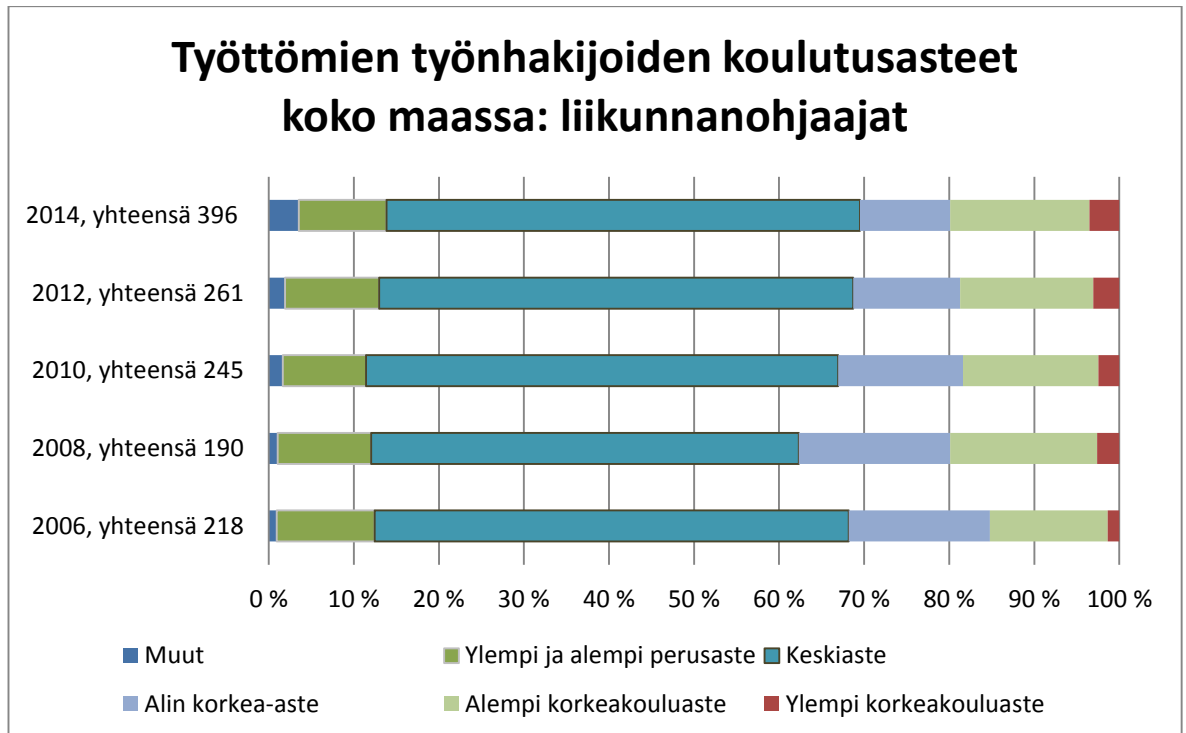
<sup>26</sup> ELY-keskus/ TE-toimistojen tilastot.



Kuvio 9. Liikunnan ohjaajien työttömyyden ja TE-toimistojen avointen työpaikkojen muutos kohdealueella vuosina 2006–2014. Tilastot on ilmoitettu vuosikohtaisena kuukausikeskiarvona. Lyhenteet EP=Etelä-Pohjanmaa, KP=Keski-Pohjanmaa.<sup>27</sup>

Alueelliset kehitystrendit ovat vastanneet kansallista kehitystä vuosina 2006–2014. Ainoastaan Pirkanmaalla työttömien liikunnanohjaajien määrä on noussut selkeästi enemmän kuin avointen työpaikkojen määrä. Tässä on huomattava, että näiden naapurimaakunnissa on jo käynnissä liikunnanohjaaja (AMK) -tutkinto-ohjelma ja lisäksi itse maakunnissa on muuta toisen asteen liikunnanohjaaja -koulutusta. Tässäkin on muistettava, että tilasto kertoo kaikkien liikunnanohjaukseen ammatikseen ilmoittaneiden määrän koulutustasosta riippumatta.

<sup>27</sup> ELY-keskus/ TE-toimistojen tilastot.

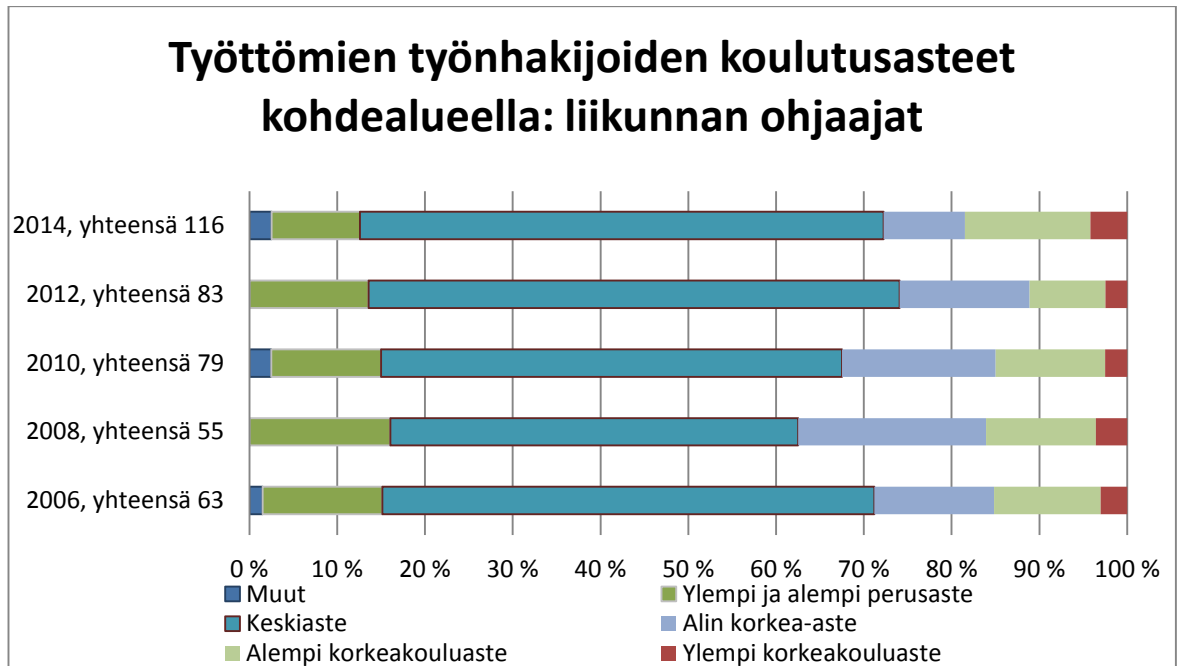


Kuvio 10 Työttömiksi työnhakijoiksi ilmoittautuneiden liikunnanohjaajien koulutusasteet koko maassa vuosina 2006–2014. Tilastot on ilmoitettu vuosikohtaisena kuukausikeskiarvona.<sup>28</sup>

Kuvion 10 mukaan lähes 70 % työttömistä työnhakijoista, jotka ilmoittivat ammatikseen liikunnanohjaajan, on suorittanut toisen asteen tai alemman tutkinnon. Opistoasteen liikunnanohjaajakoulutuksen suorittaneiden määrä on vähenemässä, mutta heitäkin oli työttöminä työnhakijoina vielä 11 % vuonna 2014. Alemman korkeakoulututkinnon suorittaneita on ollut vuodesta 2009 lähtien 16 % työttömistä työnhakijoista. Huomionarvoista on myös perusasteen ja muun tutkinnon suorittaneiden merkittävä osuus työttömistä työnhakijoista. Tässä on taustalla liikunta-alan moninainen koulutusjärjestelmä, jossa monella alan ammattilaisella on suoritettuna vain kurssitasoinen pätevytyminen. Liikuntaneuvoston tutkimuksen mukaan toisen asteen liikunnan ohjaajien työtilanne on kuitenkin hyvä. Liikunnanohjaajista enemmistö, lähes 80 %, siirtyi tutkinnon suorittamisen jälkeen koulutusta vastaaviin töihin. Liikuntaneuvojien osalta vastaava luku oli pienempi, eli noin puolet. Tutkimusten mukaan toisen asteen liikunnanohjaajat kokivat joutuvansa kilpailemaan työpaikoista liikuntaneuvojien kanssa. Tulosten perusteella liikunnanohjaajat olivat kuitenkin alan työmarkkinoilla selvästi vahvemmassa asemassa.<sup>29</sup>

<sup>28</sup> ELY-keskus/ TE-toimistojen tilastot.

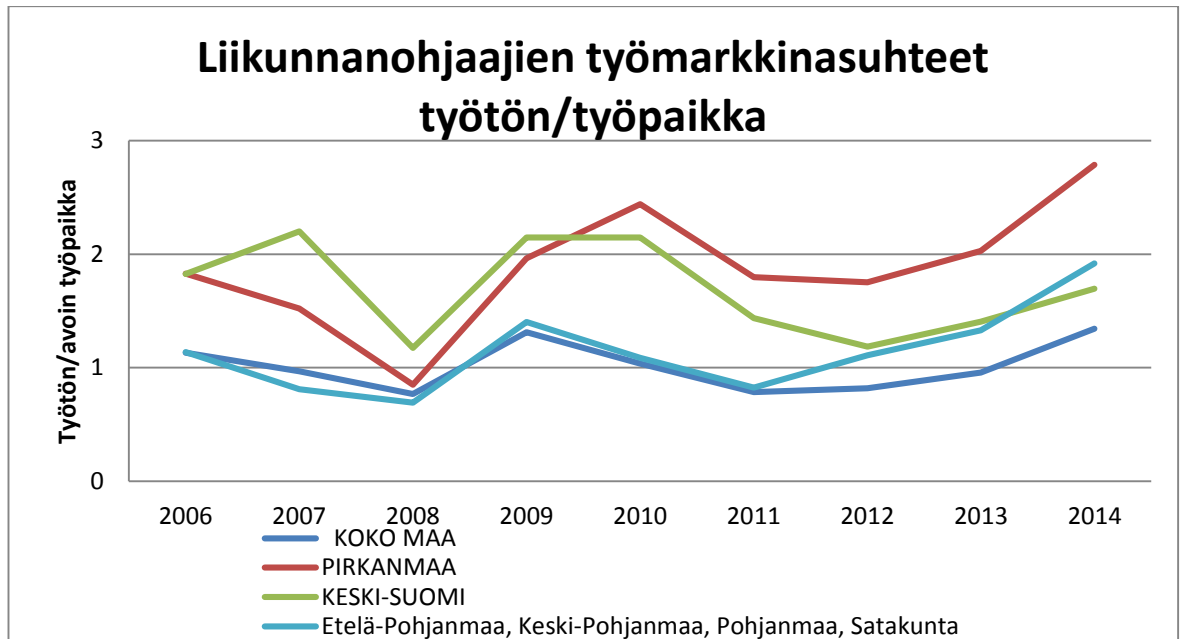
<sup>29</sup> Ala-Vähälä 2012, 40–43.



Kuvio 11. Työttömiksi työnhakijoiksi ilmoittautuneiden liikunnanohjaajien koulutusasteet Etelä-Pohjanmaalla, Keski-Pohjanmaalla, Pohjanmaalla, Satakunnassa, Pirkanmaalla ja Keski-Suomessa vuosina 2006–2014. Tilastot ovat vuosikohtaisia kuukausikeskiarvoja.<sup>30</sup>

Alueellisesti tarkasteltuna tämän selvityksen kohdealueella (Etelä-Pohjanmaa, Keski-Pohjanmaa, Pohjanmaa, Satakunta, Pirkanmaa, Keski-Suomi) tilanne työttömien liikunnanohjaajien koulutusasteiden osalta on melko samanlainen kuin valtakunnallisesti. Erona on opistoasteen ja alempien asteiden korkeampi osuus ja alemman korkeakoulututkinnon suorittaneiden pienempi osuus kaikista työttömistä liikunnanohjaajista. Toisen asteen liikunnanohjaajatutkinnon suorittaneiden osuus oli valtakunnallista keskitasoa 7 prosenttiyksikköä korkeampi vuonna 2014.

<sup>30</sup> ELY-keskus/ TE-toimistojen tilastot.



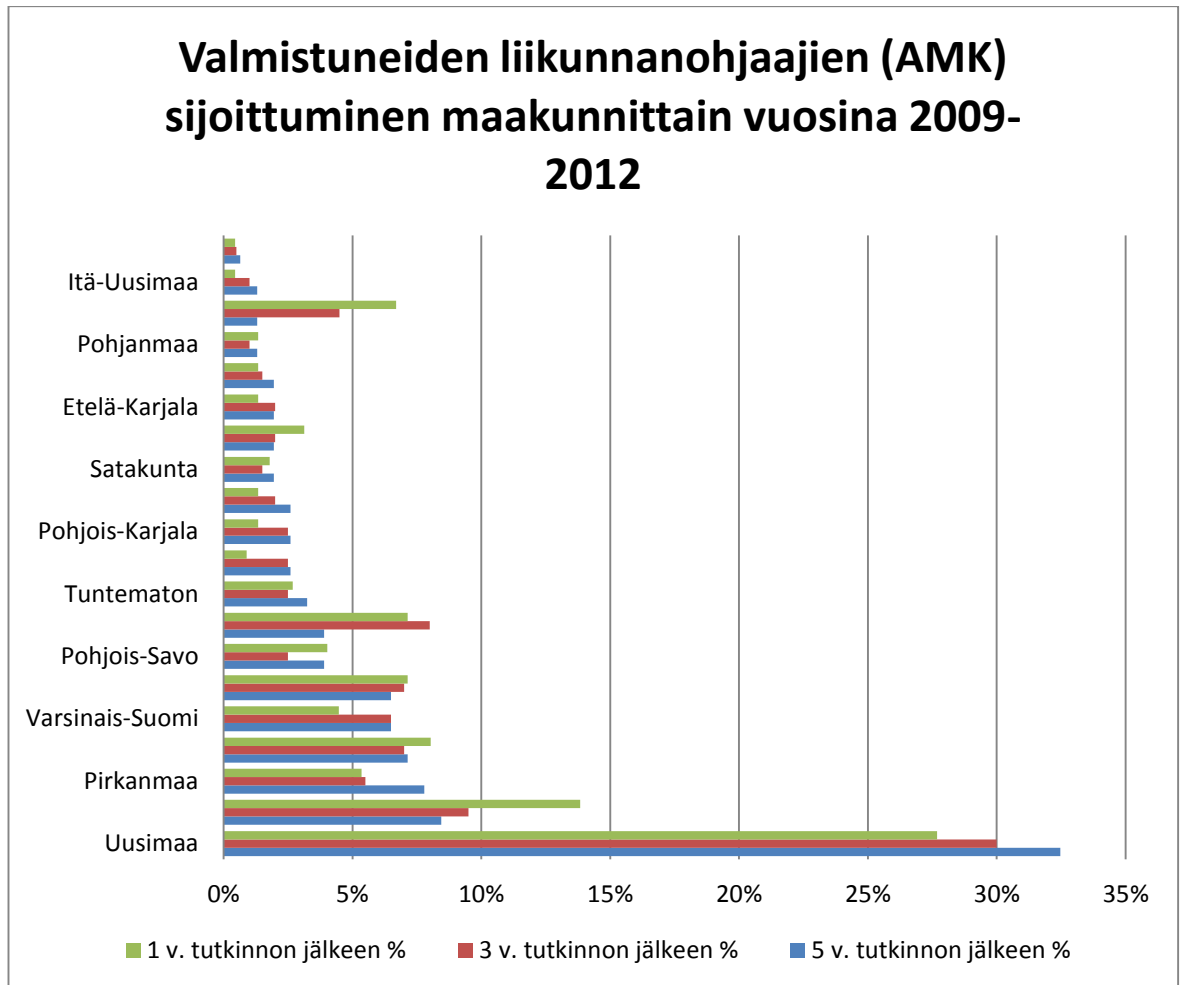
Kuvio 12. Työttömiä liikunnanohjaajia avointa työpaikkaa kohden koko maassa ja kohde-alueella.<sup>31</sup>

Erityisesti Etelä- ja Keski-Pohjanmaalla, Pohjanmaalla, Satakunnassa ja Keski-Suomessa liikunnanohjaajien määrä on lähellä valtakunnan tasoa. Alueella on noin yksi työtön liikunnanohjaaja jokaista avointa työpaikkaa kohden. Kun tässä kohdin verrataan edellisten kuvioiden tilastoja, huomataan, että vastaava tilasto olisi erinäköinen, jos huomioitaisiin vain korkeakoulutetut tai toisen asteen tutkinnon suorittaneet. Yleisesti vuodesta 2011 vuoteen 2014 työttömien määrän kasvu on ollut melko tasaista eri koulutusasteissa, mutta muut -luokan koulutuksen saaneiden osuus työttömistä työnhakijoista on noussut 1,9 prosenttiyksikköä. Oletettavasti tässä näkyy kurssimuotoisen alan koulutuksen saaneiden haasteet kamppailla työpaikoista virallisten tutkintojen suorittaneiden kanssa. Alimman korkean asteen suorittaneiden osuus työttömistä on jopa laskenut prosenttiyksikön, mutta tähän saattaa olla syynä eläköityminen, sillä opistotason tutkintoa ei ole enää vuosiin voinut suorittaa liikunta-alalla. Samasta syystä perusasteen suorittaneiden suhteellinen osuus on ollut jopa hieman laskussa.<sup>32</sup>

<sup>31</sup> ELY-keskus/ TE-toimistojen tilastot.

<sup>32</sup> ELY-keskus/ TE-toimistojen tilastot.





Kuvio 13. Valmistuneiden liikunnanohjaajien (AMK) sijoittuminen maakunnittain vuosina 2009-2012.<sup>33</sup>

Kaikkiaan taulukosta 2. ja kuviosta 13. huomataan, että maakunnat, joissa liikunnanohjaaja (AMK) -koulutusta järjestetään, keräävät enemmän valmistuneita kuin, minkä verran niistä on tullut opiskelijoita koulutukseen. Poikkeuksen tekee Arcadan ruotsinkielinen koulutus, josta valmistuneita sijoittuu muihin kaksikielisiin maakuntiin. Erot tasoittuvat aikaa myöten, kuten kuviosta huomataan, mutta jako on selvä. Uusimaa on selkeästi vetovoimaisin. Myös suuret kasvukeskukset Pirkanmaalla ja Varsinais-Suomessa ovat pitkällä aikavälillä veto-voimaisia. Kohdealueelle Pirkanmaan lisäksi ainoastaan Keski-Suomeen ja Pohjanmaalle liikkuu suurempi osuus valmistuneista kuin, mitä niiden osuus on aloittaneista opiskelijoista. Pohjanmaan tilasto selittyy kaksikielisyydellä ja Keski-Suomessa osuus laskee jo viisi vuotta sitten valmistuneiden kohdalla. Keski-Suomessa vaihteluun saattaa vaikuttaa liikunnanohjaajien hakeutuminen opettajankoulutukseen kolmen vuoden työssä olon jälkeen.

<sup>33</sup> Vipunen.

Kaikkiaan liikunnanohjaajien voidaan todeta silti olevan melko liikkuvia. Jokaisessa ammatikorkeakoulussa esimerkiksi Uudeltamaalta tulee vähintään neljänneksi eniten opiskelijoita. Asiantuntija-arvion mukaan liikunnanohjaajien vähäinen siirtyminen selvityksen kohdealueelle on paljon kiinni nimenomaan työpaikkojen vähäisyydestä, ei kiinnostuksen vähäisyydestä.

Taulukko 2. Valmistuneiden liikunnanohjaajien tilastovuotta edeltäneen vuoden asuinmaakunnat ja asuinmaakunnant kolme vuotta valmistumisen jälkeen vuosina 2009–2012. Prosenttiosuudet on laskettu korkeakoulujen aloittaneiden ja valmistuneiden määristä.

|  | Arcada                          |  | HAAGA-HELIA                     |  | KAMK                            |  | RAMK                            |  |
|--|---------------------------------|--|---------------------------------|--|---------------------------------|--|---------------------------------|--|
|  | Edeltäneen vuoden asuinmaakunta | Asuinpaikka 3 vuotta valmistumisen jälkeen | Edeltäneen vuoden asuinmaakunta | Asuinpaikka 3 vuotta valmistumisen jälkeen | Edeltäneen vuoden asuinmaakunta | Asuinpaikka 3 vuotta valmistumisen jälkeen | Edeltäneen vuoden asuinmaakunta | Asuinpaikka 3 vuotta valmistumisen jälkeen |
| Uusimaa  | 74 %                            | 57 %                                       | 35 %                            | 37 %                                       | 6 %                             | 6 %  | 9 %                             | 8 %  |
| Varsinais-Suomi  | 3 %                             | 10 %                                       | 5 %                             | 9 %  | 4 %                             | 0 %  | 2 %                             | 1 %  |
| Kymenlaakso  | 1 %                             | 0 %  | 3 %                             | 3 %  | 0 %                             | 2 %  | 0 %                             | 1 %  |
| Kanta-Häme   | 0 %                             | 3 %  | 3 %                             | 3 %  | 0 %                             | 0 %  | 0 %                             | 0 %  |
| Päijät-Häme  | 0 %                             | 3 %  | 15 %                            | 9 %  | 3 %                             | 2 %  | 1 %                             | 1 %  |
| Pirkanmaa  | 1 %                             | 0 %  | 11 %                            | 5 %  | 2 %                             | 0 %  | 6 %                             | 2 %  |
| Satakunta  | 0 %                             | 3 %  | 3 %                             | 2 %  | 1 %                             | 0 %  | 2 %                             | 2 %  |
| Keski-Suomi  | 1 %                             | 0 %  | 4 %                             | 9 %  | 7 %                             | 15 %                                       | 6 %                             | 13 %                                       |
| Etelä-Pohjanmaa  | 0 %                             | 0 %  | 4 %                             | 2 %  | 2 %                             | 4 %  | 5 %                             | 1 %  |
| Pohjanmaa  | 12 %                            | 17 %                                       | 1 %                             | 0 %  | 2 %                             | 0 %  | 2 %                             | 0 %  |
| Keski-Pohjanmaa  | 2 %                             | 0 %  | 1 %                             | 1 %  | 3 %                             | 0 %  | 1 %                             | 1 %  |
| Pohjois-Pohjanmaa  | 1 %                             | 0 %  | 2 %                             | 2 %  | 32 %                            | 6 %  | 31 %                            | 26 %                                       |
| Etelä-Karjala, Etelä-Savo, Pohjois-Savo, Pohjois-Karjala | 1 %                             | 0 %  | 11 %                            | 11 %                                       | 22 %                            | 17 %                                       | 8 %                             | 2 %  |
| Kainuu   | 0 %                             | 0 %  | 1 %                             | 2 %  | 14 %                            | 40 %                                       | 4 %                             | 5 %  |
| Lappi  | 0 %                             | 0 %  | 1 %                             | 2 %  | 3 %                             | 2 %  | 24 %                            | 35 %                                       |
| Muu tai tuntematon                                       | 6 %                             | 3 %  | 0 %                             | 6 %  | 0 %                             | 2 %  | 0 %                             | 1 %  |
| Yhteensä (hlö)   | 111                             | 90   | 383                             | 552  | 112                             | 159  | 180                             | 285  |

Liikunnan kaupallistumisen myötä alalle on syntynyt ja oletetaan syntyvän uusia työpaikkoja.<sup>34</sup> Tilastokeskuksen ennakkoinnin mukaan virkistys-, kulttuuri- ja urheilutoiminnan nimellisen bruttokansantuotteen osuus koko bruttokansantuotteesta tulee kasvamaan 0,21

<sup>34</sup> ELY 2013.

prosenttiyksikköä vuoteen 2025 mennessä. Sen sijaan alan työllisten osuuden kaikista toimialoista ennakoidaan laskevan 0,12 prosenttiyksikköä. Palvelusektorilla 0,5 % tuotannon kasvun arvioidaan johtavan työllisten määrän kasvuun. Palvelutuotannon, ja sitä kautta työllisyyden, ennustetaan kasvavan tulevina vuosina, koska palvelusektorilla positiivinen käänne heijastuu työllisyyteen palveluissa lyhyemmän viiveellä kuin teollisuudessa.<sup>35</sup>



Kuvio 14. Nimellisen bruttokansantuotteen ja työllisten määrän suhteellinen jakautuminen vuosina 2005–2025 virkistys-, kulttuuri- ja urheilutoiminta -toimialalla OPH:n ennakkoinnin tavoiteskenaariossa.<sup>36</sup>

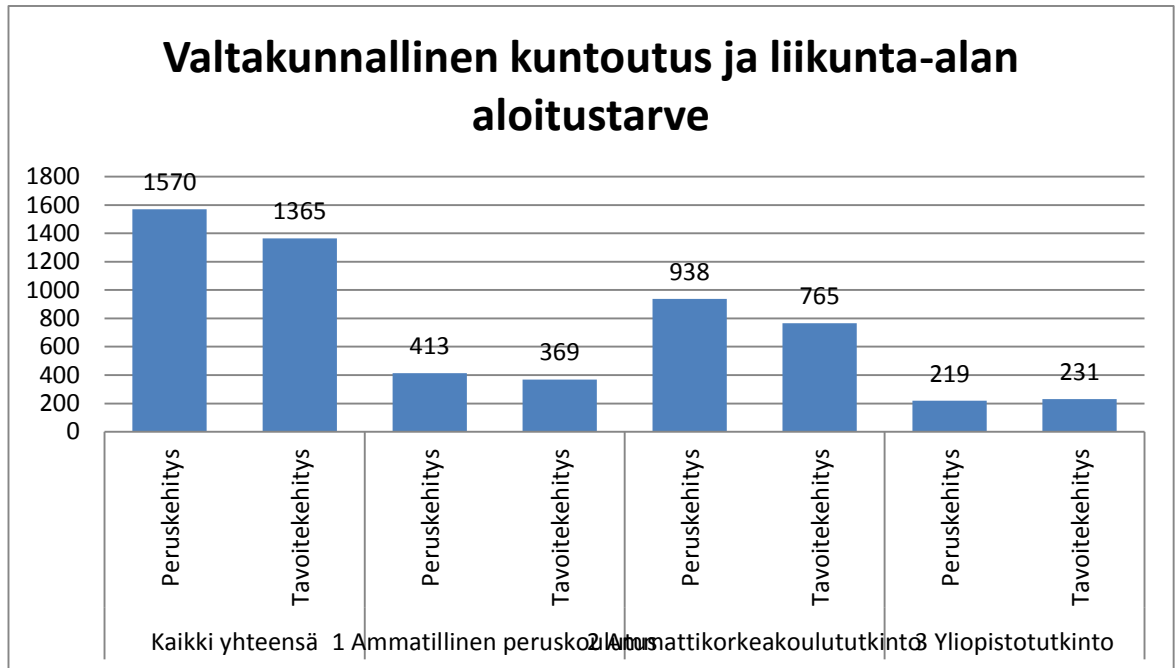
Taiteet, viihde ja virkistys -toimialan ennustetaan kasvavan edelleen kevään 2015 Työ- ja elinkeinoministeriön lyhyen aikavälin työmarkkinaennusteessa.<sup>37</sup> Viime vuosikymmeninä liikuntapalvelut sisältävän muiden palveluiden toimialan kasvu on perustunut työpanoksen käytön lisäämiseen, mutta myös investoinnit ovat kasvaneet kohtalaisen nopeasti. Työvoiman määrän supistuminen 2020-luvulla tuo muut palvelut -toimialalle haasteen tulevina vuosina. Koska työpanoksen lisäämiseen perustunut kasvu ei enää ole samassa mitassa mahdollista, odotetaan toimialan kehittävän tuotantoprosesseitaan ja kasvattavan tuottavuuden osuutta arvonlisäyksestä. Työpanoksenkin odotetaan kasvavan tulevaisuudessa. VATT:n ennakkoinnin perusuralla oletetaan, että toimialaryhmän tuottavuuden kasvu nousee 2010- ja 2020-luvuilla yli 1,5 prosenttiin. Toimialan kysyntää pitää yllä kulutuksen kasvu,

<sup>35</sup> Alatalo/TEM 2014, 8-9.

<sup>36</sup> Vipunen.

<sup>37</sup> Alatalo/TEM 2015, 9.

joten arvonlisäys tulee kasvamaan rakennemuutoksesta huolimatta suurin piirtein kansantalouden vauhtia.<sup>38</sup> Laskua kysyntään ei ole ennustettavissa olettaen, ettei taantuma syvene suuresti nykyisestä. Tätä tukevat asiantuntijahaastatteluiden arviot. Lisäksi on huomioitava, että ennusteeseen sisältyy muitakin toimialoja kuin liikunta-ala ja toisaalta liikunta-alalta osa palveluista kirjautuu muihin toimialaluokkiin. Tällaisia ovat esimerkiksi terveysliikuntapalvelut.

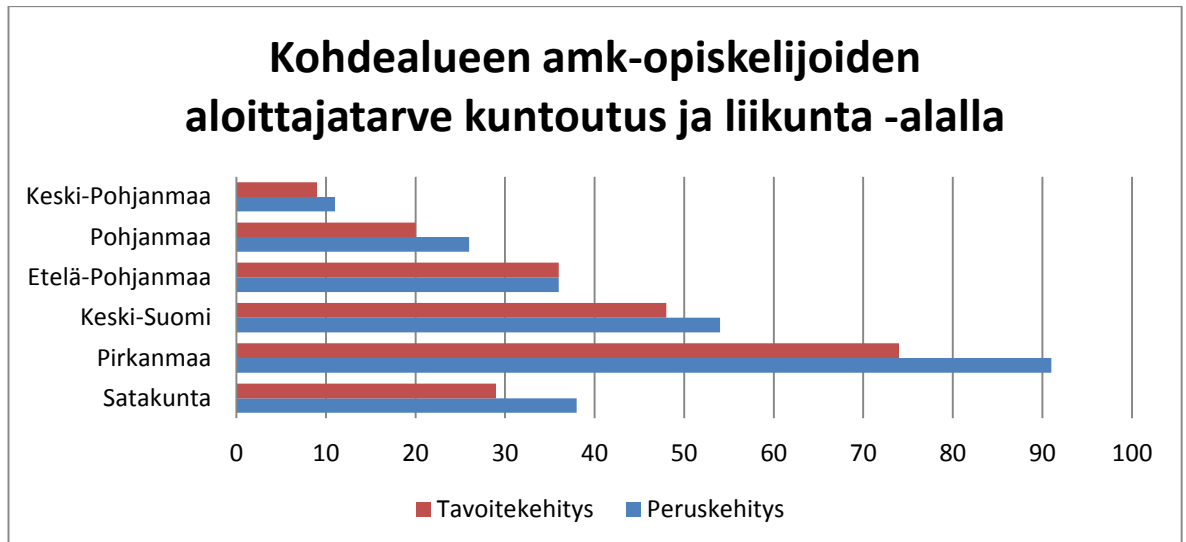


Kuvio 15. Valtakunnallinen kuntoutus ja liikunta-alan aloitustarve OPH:n vuoden 2013 ennakkoinnin tavoiteskenaarion mukaan.<sup>39</sup>

Opetushallituksen vuoden 2013 ennakkointimateriaalien perusteella kuntoutus ja liikunta-alan koulutusten aloittajatarpeen tavoitekehitys on matalampi kuin tämän hetken peruskehitys antaa olettaa. Sama koskee eriteltynä ammattikorkeakoulujen aloittajamääriä. Tässä on muistettava, että kuntoutus ja liikunta -luokka sisältää muun muassa fysioterapian koulutuksen. Ainoastaan yliopistokoulutuksen aloittajamääriä nähdään tarpeelliseksi kasvattaa nykyisestä kehityksestä. Ammattikorkeakoulujen osalta tavoitekehitys on noin 82 % peruskehityksestä.

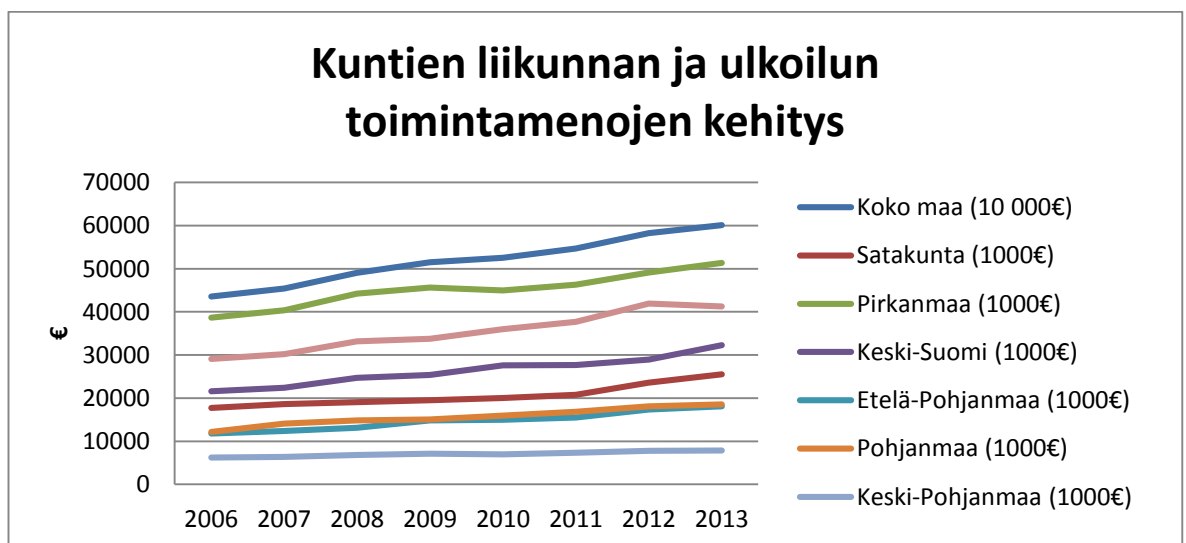
<sup>38</sup> Ahokas 2014, 111-113.

<sup>39</sup> OPH.



Kuvio 16. Kohdealueen maakunnittainen amk-tason opiskelijoiden aloittajatarve kuntoutus ja liikunta -alan koulutuksissa vuosina 2007–2025 OPH:n ennakkoinnin mukaan.<sup>40</sup>

Toisaalta Etelä-Pohjanmaa on kaikista maakunnista ainoa, jossa ennakoidaan tarpeelliseksi säilyttää peruskehityksen aloittajapaikkamäärä ammattikorkeakoulutasolla. Lisäksi Keski-Suomessa ennakoitu tavoitekehitys on noin 89 % peruskehityksestä, joka on maan keskiarvoa korkeampi. Kaikkiaan tämä suhde on kohdealueella keskimäärin vastaava kuin koko maassa. Toisaalta etenkin asiantuntijahaastattelussa annettiin erilainen ennuste, joka on kriittinen tähän ennusteeseen nähden. Vain yksi haastatelluista kahdeksasta asiantuntijasta koki, ettei liikunta-alan osaajien tarve kasva seuraavina vuosina. Loput arvioivat liikunta-alan osaajatarpeen jopa kasvavan valtakunnallisesti jatkossa, ellei meneillään olevassa hyvinvointi- ja liikuntatrendi vaihda täysin suuntaansa.



<sup>40</sup> OPH.

Kuvio 17. Kuntien liikunnan ja ulkoilun toimintamenot maakunnittain vuosina 2006–2013.<sup>41</sup>

Huomion arvoista on, että yksityisen sektorin toimipaikkatilastojen lisäksi myös kuntien liikuntaan ja ulkoiluun käyttämät toimintamenot ovat kasvaneet jokaisella alueella vuosina 2006–2013. Liikunta koetaan tärkeäksi myös kunnissa ja siihen kohdistetaan kasvavasti taloudellisia panostuksia. Kuntien näkökulmasta koko väestön liikunnan edistämiseksi tärkeimpiä toimenpiteitä ovat muun muassa liikuntapaikkarakentaminen, liikuntapaikkojen maksuttomuus, erilaiset terveystoimintatilat ja liikunnan ohjaustoiminnan kehittäminen. Lähes kaikissa kunnissa toimii liikunnan koulutuksen saanut ammattihenkilö. Liikunta-alan ammattilaisilla tulisi olla riittävästi tietoa terveyttä edistävän liikunnan ja ravitsemuksen merkityksestä ja niiden edistämisen edellytyksistä. Tämä tarkoittaa myös lisäkoulutautumismahdollisuutta terveyttä edistävän liikunnan kehittämiseen. Kuntien liikunnanohjauksen ja muu palvelutarjonnan tulisi muodostaa yhdessä urheiluseurojen, liikuntayritysten ja muiden toimijoiden kanssa toimivan palvelukokonaisuuden.<sup>42</sup>

Julkishallintoon ei välttämättä synny tässä taloustilanteessa työpaikkoja. Oletus liikunnanohjaajien työllistymisestä ensisijaisesti julkiselle sektorille onkin vanhentunut, sillä suurin osa valmistuneista liikunnanohjaajista (AMK) työllistyy yksityiselle sektorille. Aiemmin esimerkiksi erityisliikuntaan kysyttiin julkisella sektorilla osaajia, mutta näitä rakenteita ollaan pikemmin purkamassa. Liikuntalaki lisää liikuntapalveluiden järjestämistä. Kunnat voivat tuottaa ne itse tai hankkia ostopalveluna. Kuntien ja urheiluseurojen resurssit eivät silti riitä liikunnan edistämiseen ilman talouden nousua, vaan paine tulee yksityiselle ja kolmannelle sektorille. Innovatiiviset yritykset tai seurat nousevat täyttämään tarvetta. Tämä lisää uusien yritysten ja palveluiden mahdollisuuksia yksityisellä sektorilla ja mahdollisesti myös urheiluseuroissa.<sup>43</sup>

Yksityistä palvelutuotantoa syntyy kuluttajien tarpeiden mukaan sinne, missä kysyntä ylittää tarjonnan. Kulutusyhteiskunnassa myös jatkuvasti luodaan ja tuotetaan uudelleen tarpeita, ja trendit ja suhdanteet vaikuttavat kolmatta ja julkista sektoria enemmän liikuntatarjontaan.<sup>44</sup> Julkista ja yksityistä toimintaa ei tulisi asettaa vastakkain, vaan niiden tulee toimia yhdessä. Tosin Suomen Kuntaliiton kyselytutkimusten mukaan yksityisiä liikuntayrityksiä ei nähdä kunnissa tärkeinä yhteistyökumppaneina. Yksityisiä palveluntuottajia tulee kannustaa kehittämään julkiseen palvelutuotantoon, kuten vanhusten ja erityisryhmien terveyttä

<sup>41</sup> Tilastokeskus.

<sup>42</sup> OKM 2011c, 16-17.

<sup>43</sup> Asiantuntijahaastattelut.

<sup>44</sup> Diges 2010, 50-52.

edistävään liikuntaan, sopivia toimintamalleja.<sup>45</sup>

Tämän luvun tilastojen ja selvitysten perusteella liikunta-alan kehitys on ollut nopeaa ja se on jatkunut läpi taloudellisen taantuman. Liikunnasta on muodostunut uusi trendi osana laajempaa hyvinvointikehitystä. Lisäksi trendin oletetaan kasvavan, etenkin terveystiikunnan osalta. Vastaava kehitys on ollut nähtävissä myös liikunta-alan taloudessa ja työmarkkinoilla. Ammattikorkeakoulusta valmistuneet liikunnanohjaajat työllistyvät hyvin ja saavat oman alansa töitä. Työttömyysprosentti on kolme vuotta valmistumisen jälkeen vain 3 %. Muutenkin työttömyys on melko pientä ja liikunta-alan työttömistä suurin osa on opistoasteen, toisen asteen tai alemman tutkinnon suorittaneita. Sekä työttömien määrä että työttömien työnhakijoiden ja avointen työpaikkojen suhde on pysynyt hyvällä tasolla läpi kansantalouden taantuman. Vasta vuoden 2014 tilastoissa on nähtävissä käännettä huonompaan suuntaan, mutta negatiivinen käänne ei näy selvästi kohdealueella.

Alueellisesti tilanne on melko vastaava kuin edellä esitetty kansallinen tilanne ja kehitys. Tässä selvityksessä kohdealueeksi on valittu Etelä-Pohjanmaa ja naapurimaakunnat, koska mahdollisen uuden koulutuksen vaikutukset yltäisivät tälle alueelle. Alue ei ole ollut kovinkaan vetovoimainen liikunnanohjaajille (AMK). Työllisyystilanne on kuitenkin hyvä eikä yltäjäntää työntekijöistä vaikuttaisi olevan, vaikka analyysiin otettiin mukaan kaikki liikunnanohjaajiksi tilastoidut. Tähän ryhmään saattaa kuulua niin toisen asteen tutkinnon kuin esimerkiksi personal trainer -kurssin suorittaneita. Analyysin perusteella voisi jopa sanoa, että alueella on pieni tyhjiö ammattikorkeakoulutason liikunnanohjaajista, etenkin jos jätetään sivuun Keski-Suomi ja Pirkanmaa.

Asiantuntijahaastatteluiden perusteella tällä hetkellä erityisesti kasvukeskukset Helsinki, Tampere ja Turku ovat liikunnanohjaajille vetovoimaisia. Etelä-Suomi ja erityisesti pääkaupunkiseutu on erityisessä roolissaan, koska siellä on enemmän väestöä sekä kysyntää, haasteita ja mahdollisuuksia, joihin vastata erilaisilla palveluilla. Toisaalta myös muissa kasvukeskuksissa on kysyntää palveluille. Länsi-Suomi on kehityskykyinen. Siellä on vahva urheilukulttuuri, asiat toimivat hyvin seuratasolla, yrittäjyyden kehittämällä olisi potentiaalia ja liikuntapaikkarakentaminen on aktiivista. Haasteena on haja-asutusalueen vetovoiman riittäminen palveluntuotannossa. Tosin eräs esimerkkikonserni on valmis palkkaamaan hyviä personal trainer -tason osaajia mihin tahansa Suomessa, kunhan osaamistaso on riittävä. Erityisesti uudelleenlaiselle konseptille ja toiminnalle on kysyntää. Koulutettavien

---

<sup>45</sup> Lith 2013, 2-4.

määrän tarve ei tule asiantuntijoiden mukaan laskemaan. Tarvetta uusille liikunta-alan ammattikorkeakoulutason ammattilaisille tulee olemaan 2020-luvullakin, ellei hyvinvointipalveluiden kysyntä jostain syystä romahda täysin nykyisestä. Liikunnanohjaajan perustaidot voi oppia nopeasti, mutta alalla on paljon hyödyntämätöntä potentiaalia erikoisosaamisessa. Esimerkiksi hyvinvointiala tarvitsee enemmän liikunta-alan osaajia. Ennaltaehkäisevän liikunnan saaminen osaksi terveydenhuoltoa lisää tarvetta entisestään. Lisäksi yritysten viestinä on, että tällä hetkellä on vaikea löytää oikeasti hyviä personal trainereita, joilla on substanssiosaamisen lisäksi monipuolinen asiakaspalvelu- ja yrittäjäystaito.<sup>46</sup>

Joka tapauksessa kaikkien haastateltujen asiantuntijoiden näkökulmasta liikunta-ala ei tule supistumaan tulevana vuosina, vaan kasvu jatkuu. Alalla on monia kehittyviä sektoreita ja lukematon määrä mahdollisuuksia. Kyseessä on ollut ja on edelleenkin nuori ja kehittymätön ala, jonka ammattitaito on vasta kasvamassa. Ammattitaidon lisääntyminen ja hyödyntämättömät mahdollisuudet lisäävät kasvua. Ylätasolla, kuten valtioneuvostossa ja ministeriöissä, nämä mahdollisuudet on ymmärretty, mutta ne eivät ole vielä täysin jalkautuneet alemmille tasoille, vaikka erilaisten liikuntapalveluiden kysyntä on jo huomattavaa. Palvelutarve kasvaa silti entisestään ja se vaatii osaamista ja uusia palveluita. Näitä ei synny, ellei osata tuotteistaa ja markkinoida. Trendinä on, että väestön huonokuntoisuus ja pahoinvointi lisääntyvät. Paljon tuleekin vaikuttamaan myös paine muun muassa vanhempien ihmisten palveluille. Tämä vaatii standardeja palveluille ja osaamiselle.

Tältä kannalta katsottuna ei ole syytä olla hakematta uutta tutkinto-ohjelmaa. Toisaalta tilastoista ei tule esiin jatkuvaa työntekijävajautta, mutta ei selkeää ylitarjontakaan. Vastavasti OPH:n ennusteissa koulutusmäärien katsotaan olevan nykyisin hyvällä kehitysuralla tai jopa liian suuria. Alan vahva kehitys ja hajanainen koulutustausta antavat kuitenkin olettaa koulutus- ja osaajatarpeen lisääntyvän. On muistettava, että liikunta-alalla on käynnissä monta kehitystä, kuten terveystiikunnan, eri väestöryhmien liikunnan, ennaltaehkäisevän liikunnan sekä viihteellisten liikuntapalveluiden ja -matkailun kasvu. Nämä eivät näy selkeästi näissä tilastoissa, koska monet tilastoituvat muihin toimialoihin.

## **1.2. Mitä jo tarjotaan ja koulutuksen vetovoimaisuus**

Koulutuksen tarpeellisuudesta kertoo koulutuksen vetovoimaisuus sekä jo tarjottavat vastaavat koulutukset. Etelä-Pohjanmaalla toisen asteen liikunta-alan koulutusta tarjoaa Kuortaneen Urheiluopisto. Urheiluopisto tarjoaa liikunnanohjauksen perustutkintoa peruskoulu-

---

<sup>46</sup> Asiantuntijahaastattelut.



ja lukiopohjaisena, liikunnan ammattitutkintoa, hierojan ammattitutkintoa, liikuntapaikkojen hoitajan ammattitutkintoa, liikuntapaikkamestarin erikoisammattitutkintoa sekä valmentajan ammattitutkintoa ja erikoisammattitutkintoa. Liikunnanohjaajille on yhteensä varattu 80 opiskelijapaikkaa. Läpäisyprosentti korkea ja ylittää tavoitteena olevan 80 %. Etelä-Pohjanmaalla myös Kauhajoen evankelinen opisto tarjoaa vuoden kestävästä fysioterapian, hieronnan ja liikunnan valmennusohjelmaa. Keskimäärin kohdealueen maakunnissa toisen asteen liikunnanohjaajatutkinnon suoritti 91 henkilöä vuodessa vuosina 2009–2013<sup>47</sup>. Lisäksi valtakunnallisesti esimerkiksi vuonna 2013 valmistui noin 1250 personal traineria. Markkinoiden kasvun seurauksena personal trainereita valmistuu vuosi vuodelta enemmän. Alan koulutus aloitettiin Suomessa vuonna 1997. Nykyään kouluttavia tahoja on 25. Koulutusta antavat muun muassa liikunnan koulutuskeskukset, yritykset, hierojakoulut ja kansanopistot.<sup>48</sup>

Taulukko 3. Liikunnanohjaaja (AMK) hakijatilastot vuosilta 2013–2015.

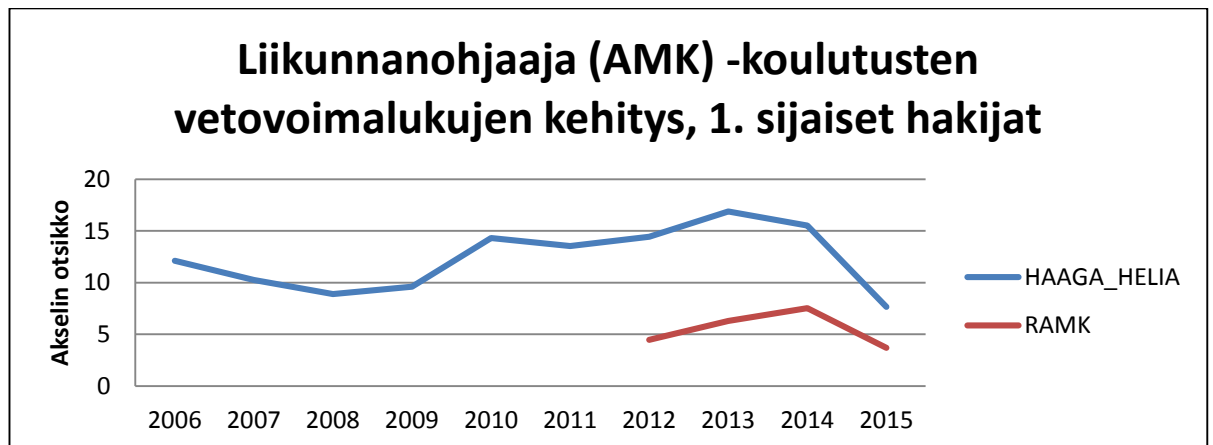
|      |                     | Haaga-Helia | KAMK | Lappi | Arcada | Yhteensä |
|------|---------------------|-------------|------|-------|--------|----------|
| 2013 | Hakeneet            | 2191        | 708  | 710   | 313    | 3922     |
|      | 1. sij. hakijat     | 1013        | 191  | 251   | 144    | 1599     |
|      | Aloituspaiikat      | 60          | 22   | 40    | 30     | 152      |
|      | Vetovoimaluku, 1. s | 16,88       | 8,68 | 6,275 | 4,8    | 10,52    |
| 2014 | Hakeneet            | 2182        | 717  | 853   | 336    | 4088     |
|      | 1. sij. hakijat     | 931         | 237  | 302   | 156    | 1626     |
|      | Aloituspaiikat      | 60          | 24   | 40    | 30     | 154      |
|      | Vetovoimaluku, 1. s | 15,52       | 9,88 | 7,55  | 5,2    | 10,56    |
| 2015 | Hakeneet            | 1402        | 653  | 740   | 202    | 2997     |
|      | 1. sij. hakijat     | 459         | 143  | 148   | 66     | 816      |
|      | Aloituspaiikat      | 60          | 20   | 40    | 25     | 145      |
|      | Vetovoimaluku, 1. s | 7,65        | 7,15 | 3,7   | 2,64   | 5,63     |

Liikunnanohjaajan (AMK) tutkinnon voi suorittaa Suomessa Haaga-Helia ammattikorkeakoulun Vierumäen kampuksella, Kajaanin ammattikorkeakoulussa, Lapin ammattikorkeakoulussa ja Arcada ammattikorkeakoulussa ruotsinkielisenä. Kajaanissa on lisäksi 20 aloituspaiikkaa englanninkielisessä tutkinto-ohjelmassa ja myös Haaga-Heliassa opintoja voi suorittaa englanniksi. Kohdealueen maakunnissa ei voi suorittaa liikunnanohjaaja (AMK) -tutkintoa. Kohdealueella kuntoutus ja liikunta -alan ammattikorkeakoulutason koulutuksista fysioterapeutin (AMK) tutkinnon voi suorittaa lisäksi Seinäjoen, Satakunnan, Tampereen ja

<sup>47</sup> Vipunen.

<sup>48</sup> Koskinen 2014

Jyväskylän ammattikorkeakouluissa. Fysioterapeutti (AMK) -koulutuksissa oli kohdealueella yhteensä 155 aloituspaikkaa vuonna 2013.<sup>49</sup>



Kuvio 18. Liikunnanohjaaja (AMK) -tutkinto-ohjelmien ensisijaisten hakijoiden vetovoimalukujen kehitys Haaga-Heliassa Rovaniemen/Lapin ammattikorkeakoulussa.<sup>50</sup>

Liikunnanohjaaja (AMK) -koulutus on vetovoimaisimpia koulutusaloja Suomessa. Vuosina 2013–2015 aloituspaikat ovat vaihdelleet 145 ja 154 välillä. Vuosina 2013 ja 2014 hakijoita oli yhteensä keskimäärin noin 4000 ja ensisijaisia hakijoita keskimäärin hieman yli 1600. Vuonna 2015 hakijamäärät laskivat melko paljon ja olivat yhteensä 2997 ja ensisijaisten hakijoiden osalta 816. Lasku johtui asiantuntijahaastatteluiden ja muiden alojen hakijatilastojen perusteella hakujärjestelmän muutoksesta, mikä näkyi erityisesti päivätoteutuksena järjestettävissä tutkinto-ohjelmissa. Edelleen ammattikorkeakoulujen liikunnanohjaajakoulutusten ensisijaisten hakijoiden mukaan mitattu vetovoima on korkea 5,63. Aiemmin se oli 10,52 ja 10,56. Osan ammattikorkeakouluista kerrottiin viime vuosina vähentäneen aloituspaikkoja. Uusien yksiköiden perustamisen suhteen lähihistoriassa kehitys on myös ollut negatiivinen, sillä liikunta-alan korkeakouluyksikköjä on koottu yhteen ja keskitetty osana rakenteiden kehittämistä.<sup>51</sup>

Taulukko 4. Haaga-Helia -ammattikorkeakoulun liikunnanohjaajien hakijatilastot

| Koulutus alkaa | Hakijamäärät, 1.sijaiset hakijat | Hakijamäärät, kaikki hakijat | Aloituspaikat | Vetovoimaluku, 1. sijaiset hakijat |
|----------------|----------------------------------|------------------------------|---------------|------------------------------------|
| syksyllä 2014  | 931                              | 2182                         | 60            | 15,51667                           |
| syksyllä 2013  | 1013                             | 2191                         | 60            | 16,88333                           |
| syksyllä 2012  | 866                              | 1849                         | 60            | 14,43333                           |
| syksyllä 2011  | 812                              | 1791                         | 60            | 13,53333                           |
| syksyllä 2010  | 858                              | 1883                         | 60            | 14,3                               |
| syksyllä 2009  | 634                              | 1294                         | 66            | 10,56667                           |

<sup>49</sup> Vipunen.

<sup>50</sup> Vipunen. Haaga-Helia

<sup>51</sup> Asiantuntijahaastattelut. OPH.

|               |     |      |    |          |
|---------------|-----|------|----|----------|
| syksyllä 2008 | 588 | 1139 | 66 | 9,8      |
| syksyllä 2007 | 349 | 918  | 34 | 10,26471 |
| syksyllä 2006 | 412 | 1108 | 34 | 12,11765 |

Liikunnanohjaaja (AMK) -koulutuksen hakijamäärien pidemmän aikavälin kehitystä voidaan tarkastella lähemmin esimerkiksi suurimman kouluttajan Haaga-Helia ammattikorkeakoulun ilmoittamien tilastojen perusteella. Heidän aloituspaikkamääränsä nousi vuonna 2008, koska Lahden ammattikorkeakoulun liikunnanohjaajakoulutus yhdistettiin Vierumäelle. Vetovoimaisuus on silti säilynyt samalla tasolla ja ollut nousussa vuosina 2008–2014. Korkeimmillaan sekä hakijamäärät että vetovoimaluku oli vuonna 2013, jolloin jokaista aloituspaikkaa kohden oli lähes 17 ensisijaista hakijaa. Vuonna 2013 alhaisin ensisijaisten hakijoiden vetovoimaluku oli Lapin ammattikorkeakoulussa, 3,7. Vertailun vuoksi todettakoon, että esimerkiksi SeAMKin vuoden 2015 haussa ammattikorkeakoulututkintojen keskimääräinen vetovoimaluku oli päivätoteutuksissa 2,46 ja monimuotototeutuksissa 4,01. Korkeimmat olivat sairaanhoitaja (AMK) monimuotototeutuksessa 8,09 ja fysioterapeutti (AMK) päivätoteutuksessa 7,30.

Muita liikunta-alan korkeakoulutason tutkinto-ohjelmien hakijatilastoja tarkasteltaessa huomataan, että etenkin yliopistokoulutukset ovat todella vetovoimaisia. Suurin hakijamäärä on liikuntapedagogiikan opintoihin, jossa ensisijaisia hakijoita oli 760 vuonna 2015. Sen vetovoimaluku oli 13,9. Hieman korkeampi vetovoimaluku oli vain liikuntalääketieteessä, 14,25, mutta tähän vaikuttaa pieni aloituspaikkojen määrä, 4. Ylemmissä ammattikorkeakoulututkinnoissa olivat liikunta-alan pienimmät ensisijaisten hakijoiden vetovoimaluvut vaihdellen 1,2–2,64 välillä. (Liite 1.)

Eri ammattikorkeakoulut ovat valinneet erilaisia painotuksia ja erikoistumismahdollisuuksia omiin liikunnanohjaajien opinto-ohjelmiinsa. Haaga-Helia kertoo opintojen koostuvan työelämätaidoista, pedagogiikasta, johtamisesta, palvelusta, myynnistä ja yrittäjyydestä, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnasta, mitkä kytetään läheisesti oppimista edistäviin työelämäprojekteihin. Valinnaisissa opinnoissa on mahdollisuus syventyä kilpa- ja huippu-urheilun, kunto- ja terveysliikunnan tai liikuntapalveluiden toimintaympäristöjen mukaisen ammattitaidon kehittämiseen. Perus- ja ammattiopinnot koostuvat siis yleisistä liikunnanohjaus-, hallinto- ja liiketoimintataidoista ja niitä voi syventää eri tavoin. Liikunnanohjaajan kerrotaan voivan työskennellä monipuolisesti ohjaus-, koulutus- ja valmennustehtävissä sekä yrittäjänä. Haaga-Helien koulutus järjestetään Vierumäen campuksella ja suurelta osin Suo-

men Urheiluopiston tiloissa. Haaga-Heliassa kaikilla on lisäksi mahdollisuus käydä 60 opintopisteen urheilujournalismin opintokokonaisuus.<sup>52</sup>

Kajaanin ammattikorkeakoulussa koulutuksessa kerrotaan opittavan eri-ikäisten liikunnanohjausta, liikuntaneuvontaa ja -kasvatusta, motorisen oppimisen ohjausta, yrittäjyyttä sekä liikunta- ja aktiviteettimatkailualan kehittämistä. Osaamista kerrotaan voitavan syventää personal training -, lasten ja nuorten liikunnan sekä hyvinvointimatkailun ja elämysaktiviteettien opinnoissa. Aktiviteettimatkailu onkin yksi koko ammattikorkeakoulun strategisista painoaloista. Aktiviteettimatkailun kerrotaan tarkoitettavan valtakunnallisesti ainutlaatuisia liikunnan ja matkailun yhdistävää toiminnallista kokonaisuutta, joten liikunta on vahvasti läsnä ammattikorkeakoulun strategiassa. Myös kansainvälisyys on läsnä koulutuksessa ja Kajaanissa on myös englanninkielinen liikunnanohjaajien tutkinto-ohjelma. Liikunnanohjaajien koulutus tapahtuu pääasiassa Kajaanissa, mutta harjoittelusta suuri osuus järjestetään Vuokatin Urheiluopistolla Sotkamossa.<sup>53</sup>

Lapin AMK Liikunnanohjaajakoulutuksen yhteisten opintojen kerrotaan keskittyvän liikuntakasvatukseen ja terveyden edistämiseen ihmisen elämänkaarta mukaillen. Lisäksi perehdytään ohjaamiseen ja liikuntatoiminnan johtamiseen, liikuntamatkailuun ja seikkailukasvatukseen. Erikoistua voi hyvinvointivalmennuksen ja liikuntaterapian opinnoilla tai urheiluvallmennusopinnoilla, jonka jälkeen voi hakea kansainvälistä European Coaching Diploma -tutkintoa. Ongelmaperustaisuuden, yhteistoiminnallisuuden ja vuorovaikutuksen kerrotaan olevan läsnä opinnoissa. Valmistuneen liikunnanohjaajan työtehtävien kerrotaan käsittävän eri väestö- ja ikäryhmien liikunnan ohjaustehtäviä sekä alan yhteiskunnallisia, hallinnollisia, työterveydellisiä, valmennuksellisia ja kaupallisia tehtäviä. Lapin ammattikorkeakoulussa opinnot järjestetään yhteistyössä Lapin urheiluopiston kanssa.<sup>54</sup>

Arcada ammattikorkeakoulussa kerrotaan opintojen muotoutuvan siten, että toisen opiskeluvuoden jälkeen opiskelijat erikoistuvat joko liikuntaan tai terveyden edistämiseen. Keskeisiä aineita liikuntaopinnoissa ovat liikuntavalmiudet, liikuntapedagogiikka, liikunnanohjaus, urheilumanagerointi, valmennus, fyysinen harjoittelu ja terveys. Opinto-ohjelmasta valmistunut osaa soveltaa fyysisen harjoittelun perusperiaatteita ja lajikohtaisia tietoja liikuntasuoritusten parantamiseksi. Terveiden edistämisen opinnoissa opiskellaan terveystieteitä, terveyden edistämistä, terveystiedettä, yrittäjyyttä, stressinhallintaa, liikuntaa ja liikun-

---

<sup>52</sup> Haaga Helia 2015.

<sup>53</sup> KAMK 2015.

<sup>54</sup> Lapin ammattikorkeakoulu 2015.

nanohjausta. Tutkinnon suorittaneella on valmius työskennellä terveystyöntekijän parissa monenlaisten kohderyhmien kanssa.<sup>55</sup>

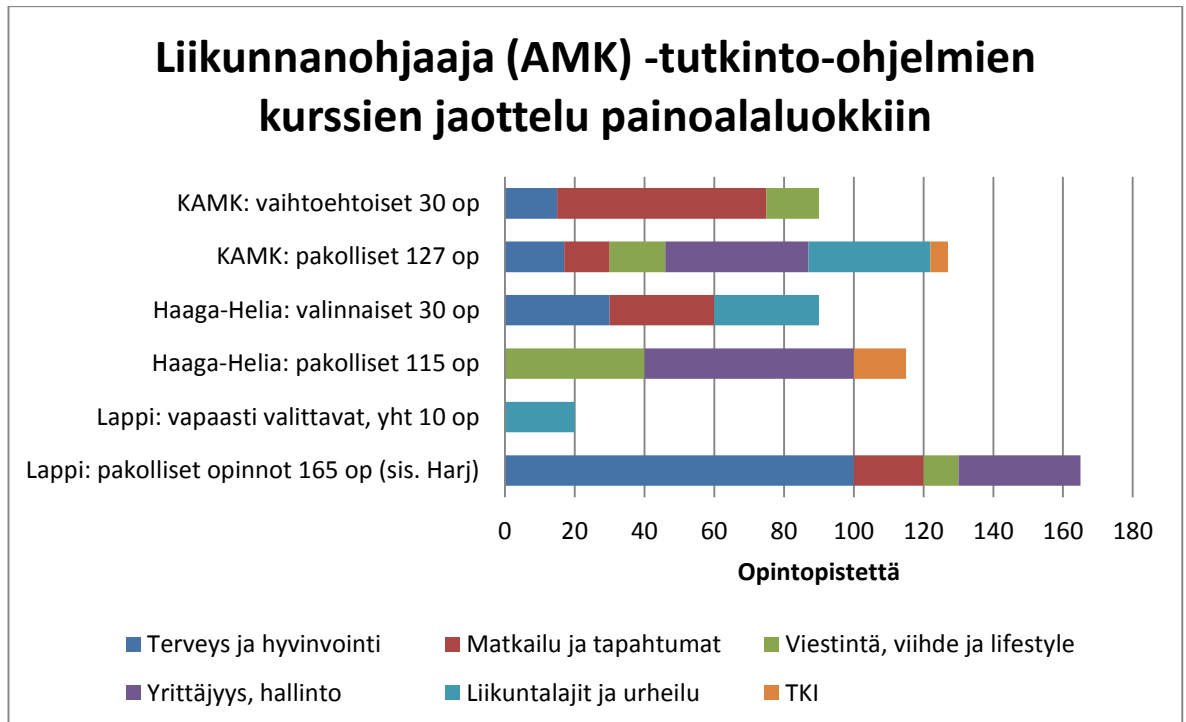
Taulukko 4. Lapin, Kajaanin ja Haaga-Helia ammattikorkeakoulun lukuvuoden 2014–2015 opinto-ohjelmat yksinkertaistettuna.

| Lapin AMK  | op  | Haaga-Helia                                   | op  | KAMK                            | op |
|--|-----|---|-----|---------------------------------|----|
| PERUSOPINNOT   | 10  | PERUS- JA AMMATTIOPINNOT                      | 115 | PERUSOPINNOT                    | 10 |
| AMMATTIOPINNOT   | 115 |   |     |                                 |    |
| Liikkuvan lapsen kehityksen tukeminen  | 15  | Liikunta-alan työelämätaidot                  | 30  | Tekevä amk                      | 2  |
| Alakouluikäisen lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen ja kasvaminen liikuntaan                     | 10  | Liikunnan pedagogiikka                        | 30  | Oppijana ammattikorkeakoulussa  | 3  |
| Työyhteisö- ja kansainvälistymisosaaminen  | 10  | Johtaminen                                    | 25  | Projektitoiminta                | 3  |
| Liikkuva nuoriso - terve tulevaisuus   | 10  | Palvelu, myynti ja yrittäjyys liikunta-alalla | 15  | Liiketoimintaosaaminen          | 2  |
| Liikunta aikuisten ja ikääntyvien terveyden ja hyvinvoinnin edistäjänä                           | 15  | Tutkimus, kehittämis- ja innovaatiotoiminta   | 15  | Kokous- ja neuvottelutaito      |    |
| Seikkailukasvatus ja luontoliikuntamatkailu  | 10  | VALINNAISET AMMATTIOPINNOT                    | 30  | AMMATTIOPINNOT                  |    |
| Muuttuva työelämä ja urasuunnittelu  | 10  | Kilpa- ja huippu-urheilu                      | 30  | Aktiviteettimatkailun perusteet | 13 |
| VAIHTOEHTOISET AMMATTIOPINNOT  | 35  | Kunto- ja terveystoiminta                     | 30  | Liikuntabiologian perusteet     | 14 |
| Hyvinvointi- ja valmennusosaaminen   | 15  | Liikuntapalvelut                              | 30  | Liikuntalajit                   | 14 |
| Liikuntaterapiaosaaminen   | 5   | TYÖHARJOITTELU                                | 30  | Liikunta yhteiskunnassa         | 13 |
| Liikunta-alan yrittäjyysosaaminen  | 5   | OPINNÄYTETYÖ                                  | 15  | Liikunnan ohjaaminen            | 16 |
| Ammatillinen kehittämisosaaminen   | 5   | VAPAASTI VALITTAVAT OPINNOT                   | 20  | Valmentaminen                   | 18 |
| Johtamis- ja koulutusosaaminen   | 5   |   |     | Kehittämisosaaminen             | 13 |
| VAPAASTI VALITTAVAT OPINNOT  | 10  |   |     | Esimiesosaaminen                | 14 |
| Liikuntalajit motorisen kehittymisen välineenä: Voimistelu ja tanssi                             | 5   |   |     | VAIHTOEHTOISET AMMATTIOPINNOT   | 30 |
| Liikuntalajit motorisen kehittymisen välineenä: Uimaopetus                                       | 5   |   |     | Personal Training               |    |
| Liikuntalajit motorisen kehittymisen välineenä: Talviliikunta                                    | 5   |   |     | Lasten ja nuorten liikunta      |    |
| Liikuntalajit motorisen kehittymisen välineenä: Pelit ja retkeily                                | 5   |   |     | Elämysaktiviteetit              |    |
| AMMATTITAITOA EDISTÄVÄ HARJOITTELU   | 55  |   |     | Hyvinvointimatkailu             |    |
| Lapsen kokonaisvaltaista kehitystä tukeva ohjausosaaminen  | 15  |   |     | Ruoka matkailussa               |    |
| Nuorten ja aikuisten terveyttä ja liikuntaaktiivisuutta edistävä työelämäosaaminen (harjoittelu) | 15  |   |     | Majoitusyrityksen toiminta      |    |
| Vaihtoehtoisten ammattiopintojen harjoittelu   | 15  |   |     | VAPAASTI VALITTAVAT OPINNOT     | 10 |

<sup>55</sup> Arcada 2015.

|                                    |    |  |  |              |    |
|------------------------------------|----|--|--|--------------|----|
| Projektin johtaminen ja hallinta   | 10 |  |  | HARJOITTELU  | 30 |
| OPINNÄYTETYÖ                       | 20 |  |  | OPINNÄYTETYÖ | 15 |
| - Tutkimus- ja kehittämisosaaminen | 5  |  |  |              |    |
| - Opinnäytetyön suunnitteluvaihe   | 5  |  |  |              |    |
| - Opinnäytetyön valmistamisvaihe   | 5  |  |  |              |    |
| - Opinnäytetyön viimeistelyvaihe   | 5  |  |  |              |    |

Kaikissa ammattikorkeakouluissa liikunnanohjaajien tutkinto-ohjelma rakentuivat melko samankaltaisista palasista lukuvuonna 2014–2015. Ainoastaan Haaga-Heliassa on yhdistetty perus- ja aineopinnot laajoiksi temaattisiksi paketeiksi. Kokonaisuus on silti samankaltainen muiden kanssa, sillä paketeissa käydään vastaavia perusopintoja kuin muissa ammattikorkeakouluissa. Sisältöjen analysoimiseksi kurssit luokiteltiin opintopisteittäin eri aihealueisiin, jotka valikoituivat TEM:n Liikuntaliiketoiminnan ekosysteemin muutokset -raportin kasvualojen ja ammattikorkeakoulujen ilmoittamien painoalojen mukaan. Tulokset on esitetty kuviossa 19. Luokittelussa hyödynnettiin opetussuunnitelmien sisältöluokituksia ja kurssien esittelytekstejä. Kaikki luokittelun painoalat kuuluvat osin opetussuunnitelman vaatimuksiin, joten niitä on sisällytettävä opintoihin ja näin varmasti tapahtuukin kokonaisuuksien sisällä. Luokittelun tarkoitus onkin tuoda esiin, mihin tutkinto-ohjelmat pyrkivät profiloitumaan ja mistä näkökulmasta ne lähestyvät näitä aiheita. Luonnollisesti myös liikunnanohjaus on esiteltyä suuremmassa roolissa. Luokitteluun sisällytettiin vain perus-, aine- ja vapaavalintaisia opintoja, muttei opinnäytetöitä ja harjoitteluita, sikäli kun se oli mahdollista. Luokittelun tavoitteena oli profiloida liikunnanohjaaja (AMK) -tutkinto-ohjelmien painoalat, jotta voidaan vertailla, mitä erikoistumismahdollisuuksia Suomessa on tarjolla ja vastaavatko ne tässä selvityksessä myöhemmin käsiteltäviä tarpeita.



Kuvio 19. Liikunnanohjaaja (AMK) -tutkinto-ohjelmien lukuvuoden 2014–15 kurssien jaottelu painoalaluokkiin ammattikorkeakouluittain.

Selkeä päätelmä kuvion 19 ja edellä referoitujen esittelytekstien perusteella on, että Lapin ammattikorkeakoulun liikunnanohjaajat erikoistuvat terveyteen ja hyvinvointiin. He tuovat tämän esille selvästi ja myös opinnoista jopa 100 opintopistettä 210 opintopisteestä on luokiteltavaksi tähän luokkaan. Selkeitä kokonaisuuksia on myös muista aiheen teemoista matkailusta ja tapahtuman järjestämisestä, viestinnästä ja yrittäjyydestä. Liikuntalajeihin on mahdollisuus tutustua tarkemmin vapaasti valittavissa opinnoissa.

Kajaanin ammattikorkeakoulussa liikunnanohjauksen tutkinto-ohjelmassa kerrottiin olevan vahva aktiiviteettimatkailun painotus, jonka ohessa on myös paljon eri-ikäisten liikunnanohjausta. Pakolliset opinnot koostuvatkin monipuolisesti terveyden ja hyvinvoinnin, matkailun ja elämysaktiiviteettien, viestinnän, yrittäjyyden ja liikunnan kursseista. Vaihtoehtoisissa opinnoissa matkailu ja tapahtumat -luokka on suuressa roolissa. Käytännössä siihen liittyviä kursseja on lähes välttämätöntä valita riittävän opintopistemäärän suorittamiseksi. Myös pakollisten opintojen monipuolisuus palvelee aktiiviteettimatkailua ja elämysliikuntaa, kuten kansainvälisyysysteemakin. Toki muitakaan mainittuja teemoja ei sovi unohtaa, koska koulu on monipuolinen.

Haaga-Helian liikunnanohjaajien koulutus vaikuttaa painottuvan kahta edellä esiteltyä enemmän työelämän yleisiin taitoihin, kuten yrittäjyyteen, palveluntuotantoon, hallinto-

osaamiseen ja tki-toimintaan. Vasta valinnaisissa opinnoissa erikoistutaan terveyteen ja hyvinvointiin, matkailuun ja elämyspalveluihin tai huippu- urheiluun. Tässä tulee muistaa, että Haaga-Heliassa on selvästi muita korkeampi aloittajapaikkamäärä, joten erikoistumisen volyymikin on melko suuri. Myös Haaga-Heliassa on englanninkielinen tutkinto-ohjelma sekä liiketalouteen painottunut koulutus.

Lisäksi liikunta-alan ammattikorkeakouluopintoja on tarjolla Jyväskylän ammattikorkeakoulussa hyvinvointiteknologian tutkinto-ohjelmassa. JAMK tarjoaa myös 33 opintopisteen Sport marketing and management -kokonaisuutta tradenomitutkinnossa. Hyvinvointiteknologiaa on voinut opiskella Jyväskylän, Oulun, Tampereen ja Metropolia ammattikorkeakoulussa. Metropoliaassa se yhdistyi vuonna 2015 Tieto- ja viestintätekniiikan koulutukseksi ja JAMKissa ei ollut hakua vuonna 2015. Oulussa ja Tampereella kyseessä on ylempi ammattikorkeakoulututkinto. Lisäksi Jyväskylän yliopistossa voi opiskella sekä hyvinvointi- että liikuntateknologiaa. Liikuntateknologian maisteriohjelma järjestetään Vuokatissa.

Ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja on jokaisessa liikunnanohjaaja (AMK) -koulutusta tarjoavassa ammattikorkeakoulussa. Kajaanin ja Haaga-Helia -ammattikorkeakoulussa koulutuksesta käytetään nimeä liikunta-alan kehittämisen ja johtamisen koulutus. Haaga-Heliassa on myös valmennuskoulutus. Lapin ammattikorkeakoulussa YAMK -tutkinnon voi suorittaa sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan yhteisessä työelämän kehittäminen ja esimiestyö -koulutuksessa. Arcadassa puolestaan on sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan yhteinen terveyden edistämisen tutkinto-ohjelma. Kaikista valmistutaan tutkintonimikkeellä Liikunnanohjaaja (YAMK). Suomenkieliset YAMK-tutkinnot pätevättävät toimimaan laaja-alaisesti hallinnossa ja yritysmaailmassa esimies-, johto- ja kehitystehtävissä, paitsi valmennuksen koulutus pätevättää valmentajaksi ja valmennusalan asiantuntijatehtäviin. Ruotsinkielinen tutkinto erikoistaa vielä vahvemmin terveydenedistämisen kehittämis- ja projektitehtäviin. Erona eri ohjelmilla on, että Lapin ammattikorkeakoulun painotus on yleisesti hyvinvointialassa, kun muilla painotus on liikunta-alassa. Haaga-Helian liikunta-alan kehittämisen ja johtamisen koulutus järjestetään myös englanninkielisenä.

Tarkastellaan vertailun vuoksi vielä, miten muissa valtioissa liikunta-alan koulutus on painottunut. Saksassa Kölnin urheiluyliopistossa (Sporthochschule) bachelor -tason liikunta-alan tutkinnot on jaettu viiteen aihepiiriin:

- Urheiluhallinto (B.A. Sportmanagement und Sportkommunikation)
- Ennaltaehkäisevä ja hoitava terveysliikunta (B.A. Sport und Gesundheit in Prävention und Therapie)
- Elämykset ja liikunta (B.A. Sport, Erlebnis und Bewegung)



- Suorituskyky ja huippu-urheilu (B.Sc. Sport und Leistung)
- Urheilujournalismi (B.A. Sportjournalismus)<sup>56</sup>

Myös Uudessa-Seelannissa Aucklandin teknisessä yliopistossa painotusalat ovat vastaavat. Painotuksina ovat terveysliikunta, hallinto, elämysliikunta, fyysinen aktiivisuus ja ravitsemus sekä huippu-urheilu. (Coaching Health and Physical Education, Management, Outdoor Education, Physical Activity and Nutrition, Sport and Exercise Science). Vastaavista osista rakentuu australialaisen Griffithin yliopiston Bachelor of Sport Development- tutkinto. Yhdysvalloissa alabamalaisessa Sport Academyssa on myös painoaloina urheiluhallinto ja yrittäjyys, valmennus ja huippu-urheilu. Kalifornialainen American Sport University keskittyy puolestaan bachelor -tasolla urheilupedagogiikkaan, valmennukseen, terveysliikuntaan, hallintoon, markkinointiin, kuntoiluun ja harjoitteluun, henkilökohtaiseen valmennukseen ja elämysliikuntaan.<sup>57</sup>

Ulkomaisten korkeakoulujen tiiviistä otannasta voidaan todeta, että Suomessa vastaavat alat ovat melko hyvin edustettuna. Haaga-Helia painottaa hallintoa ja yrittäjyyttä, Lapin ammattikorkeakoulu terveysliikuntaa ja Kajaanin ammattikorkeakoulu elämysliikuntaa. Suorituskyky ja huippu-urheilu ovat mukana erikoistumismahdollisuuksina, kuten Haaga-Helian ja Lapin amk:n huippu-urheilun ja valmennuksen opinnoissa. Urheiluviestintä on merkittävä etenkin Haaga-Heliassa. Lisäksi Jyväskylän yliopiston koulutustarjonta täydentää kokonaisuutta. Toisaalta terveysliikunta ja hyvinvoinnista huolehtiminen tulee kansainvälisessä vertailussa vahvasti esiin. Useassa mainituista korkeakouluissa on erityinen erikoistumismahdollisuutensa esimerkiksi ravitsemukseen liikunnan yhteydessä. Tämä ei ole yhtä selkeästi mukana suomalaisissa tutkinto-ohjelmissa.

Yhteenvedona todetaan muutama huomio. Sen lisäksi, että liikunta-alan toimipaikkojen, työpaikkojen ja liikevaihdon ovat kasvaneet vuoden 2006 jälkeen, on myös liikunta-alan koulutuksen vetovoimaisuus kasvanut tasaisesti, vuotta 2015 lukuun ottamatta. Koulutus on houkuttelevaa. Ammattikorkeakouluilla on omat erikoistumisalansa liikunnanohjaajien tutkinto-ohjelmissa. Ne ovat pyrkineet toisaalta profiloitumaan, mutta toisaalta tarjoamaan monipuolisia erikoistumismahdollisuuksia.

---

<sup>56</sup> Deutsche Sporthochschule.

<sup>57</sup> American Sport University. United States Sports Academy. Auckland University of Technology. Griffith University.

### 1.3. Koulutustarpeet

Tilastollisen näkökulman lisäksi monet toimijat ovat esittäneet näkemyksiään ja arvioitaan liikunta-alan koulutuksen ja sen kehittämisen tarpeesta. Liikunta-alalla näiden asiantuntija-arvioiden läpikäyminen on tarpeellista, koska ala on kehittyvä ja sisältää erilaista kehitystä. Liikunta-alan hajanaisella kentällä on monenlaisia toimijoita. Se lisää osaajien tarvetta.

*”Liikunta-alalla on useita tehtäviä, joihin ei ole määritelty vaadittua pätevyyttä, joissa toimivien pohjakoulutus vaihtelee tai alalle päädytään pätevöitymällä työelämässä. Esimerkiksi valmentajaksi, kuntotestaajaksi tai personal traineriksi on mahdollista ryhtyä vaikkapa oman liikuntaharrastuksen kautta ja käymällä erilaisia kursseja. Kun toiminta ammattimaistuu ja laajenee, kasvavat myös vaatimukset osaamiselle. Asiakkaiden voi olla vaikeaa tietää palveluja tarjoavan osaamisesta esimerkiksi pelkän internetsivuston perusteella, koska päteväksi tekijäksi voi päätyä monenlaisen koulutuksen ja työkokemuksen kautta. Toisaalta aina löytyy myös yrittäjiä, joilla ei ole koulutusta tai osaamista alalle, mutta sitäkin enemmän intoa markkinoida itseään asiantuntijana. Liikuntapalvelujen ostajan saattaakin olla mahdotonta tietää, millaista vastinetta hän saa ja ovatko palvelut esimerkiksi turvallisia ja tehokkaita. Pätevyys- ja koulutusvaatimuksia osoittavia sertifikaatteja tarvitaan. Ammatillisuuden laatuksiteerit ovat myös osa kansainvälistä työkulttuuria. Sertifikaatti osoittaa, että standardin asettamat vaatimukset täyttyvät. Sertifiointia harkitaan nyt myös muiden liikunta-alan ammattilaisten keskuudessa. Samalla on hyvä korostaa, että liikunta-alalla tarvitaan monenlaisia tekijöitä, eikä sertifioinnista saa tulla estettä vertaisohjaustoiminnalle tai muulle ruohonjuuritason liikunnalle.”* Liikuntapsykologian professori Taru Lintunen JYU.<sup>58</sup>

Opetushallituksen vuoden 2011 ennakkointiraportin mukaan sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla suhteellisesti suurimpia kasvutarpeita ennakoidaan tulevan muun muassa kuntoutuksen ja liikunnan yliopistokoulutuksessa.<sup>59</sup> Valtion liikuntapoliittisten toimenpiteiden vaikutusten arvioinnin johtopäätöksenä on, että kehittämistä vaativia osa-alueita on koulutuskentällä. Liikunnan koulutusta tulisi kehittää eri koulutusasteilla ja liikuntaa tulisi lisätä koulutusjärjestelmässä.<sup>60</sup> Hallitusohjelmaan tulikin vuonna 2015 kirjaus liikunnan lisäämisestä kouluissa tunnilla päivässä. Linjaus määriteltiin yhdeksi kärkihankkeeksi.<sup>61</sup> Se ei tulisi olemaan liikunnanopetusta, vaan muuta koulupäivän oheen lisättävää liikuntaa. Näin ollen se lisäisi myös liikunnanohjauksen tarvetta.

<sup>58</sup> Lintunen 2014.

<sup>59</sup> OPH 2012a, 9–10, 78, 105–106.

<sup>60</sup> OKM 2011a.

<sup>61</sup> Valtioneuvosto 2015a, 15.

Ammattikorkeakoulutuksen aloittajamäärä on kokonaisuudessaan kasvanut viime vuosina. Koulutus on erittäin suosittua. OPH:n vuonna 2012 ennakoima aloittajatarve on nykyistä aloittajamäärää alhaisempi. Fysioterapeutit ym. -ammattiryhmässä ammattikorkeakoulutuksen osuutta on kuitenkin hieman nostettu muun muassa, koska lisääntyvä vanhusväestö tarvitsee kuntoutuspalveluja. Myös kuntoutuksen ja liikunnan ammatillisen peruskoulutuksen aloituspaikat ovat kasvaneet ja ennakkoinnin mukaan nykyiset aloittajamäärät vastaavat ennakoitua aloittajatarvetta.<sup>62</sup> Aikaisemmin liikunnanohjaajien (AMK) opetussuunnitelmaa kritisoitiin, koska se ei vastaa nykyisiä tarpeita, vaan on lähempänä liikunnan opettajan sijaisen osaamista. Nytemmin opetussuunnitelmaan on tehty muutoksia. Työelämässä esimerkiksi aihekohtainen syventyminen lisää taitoja, mistä johtuen liikunta-alan koulutuksen on oltava monipuolinen kokonaisuus tietotaidon pohjaksi.<sup>63</sup> Urheiluopistot ja niissä toimivat valmennuskeskukset ovat osa suomalaista osaamisverkostoa. Ne järjestävät myös toisen asteen liikunta-alan ammatillista koulutusta. Ne vahvistavat toiminnallaan huippu-urheilun kehittämistä Suomessa. KIHU:n toteuttaman liikunnan koulutuskeskusten valmennuskeskusarvioinnin pohjalta OKM määräsi vuonna 2011 kuudelle liikunnan koulutuskeskukselle erityisen koulutustehtävän huippu-urheilun kehittämiseksi. Lähtökohtana on, että kukin valmennuskeskus ottaa osana huippu-urheilun osaamisverkostoa vastuuta jonkin osaamisalueen kehittämisestä ja tiedon välittämisestä. Kuortaneen Urheiluopisto on yksi näistä koulutuskeskuksista.<sup>64</sup>

Liikunta-alan yliopistokoulutuksessa ennakoitu aloittajatarve on nykyistä selvästi suurempi. Tutkinnon suorittaneista sijoittuu opetusalan tehtäviin noin 55 prosenttia. Opettajien ja opetusalan asiantuntijoiden ammattiryhmä kasvaa ja sen poistuma työllisistä on keskimääräistä suurempi. Noin neljäsosa tutkinnon suorittaneista sijoittuu erilaisiin palvelutehtäviin. Myös julkiseen hallintoon, kaupallisiin tehtäviin ja järjestöihin työllistyy alan koulutuksen suorittaneita. OKM:n tavoitteena on turvata liikunnan opettajien saatavuus lisäämällä muun muassa ammatillista opettajankoulutusta erityisesti sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla.<sup>65</sup> Asiantuntijahaastattelussa tuotiin toisaalta esiin tarve kouluttaa lisää opettajia, toisaalta todettiin Jyväskylän yliopiston olevan jo erikoistunut opettajien koulutukseen. Tästä syystä esimerkiksi ammatillisten oppilaitosten opettajien kouluttamiselle ei olisi tarvetta.<sup>66</sup> Liikuntatieteellisen seuran tekemä tutkimus maistereiden ja liikunnanohjaaja (AMK) -tutkinnon suorittaneista

---

<sup>62</sup> OPH 2012a, 9–10, 78, 105–106.

<sup>63</sup> Asiantuntijahaastattelut.

<sup>64</sup> Suomen Olympiakomitea 2013,

<sup>65</sup> OPH 2012a, 9–10, 78, 105–106. OKM 2011d, 40.

<sup>66</sup> Asiantuntijahaastattelut.

nostaa esiin uusia kysymyksiä. Yhtenä tarpeena mainitaan eräiden alojen maisterikoulutuksen ja ammattikorkeakoulutuksen integroiminen toisiaan vahvistaviksi ja opintojen päällekkäisyyttä vähentäväksi.<sup>67</sup> Vajautta korkeakoulutetuista liikunta-alan osaajista siis on OPH:n ennusteen mukaan, mutta tarve kohdistuu opetukseen. Haasteena on opetusalan työntekijöiden siirtyminen muihin tehtäviin.

ELY-keskukset ovat tehneet vuonna 2013 ennakkointiraportin eri ammattialojen tulevaisuuden tarpeista. Siinä hyvinvointialalle kerrotaan syntyvän uusia työpaikkoja liikunta-alan kaupallistumisen myötä. Hyvinvointialan etsityimpien osaajien listalla onkin mainittu liikunnanohjaajat ja kuntouttajat. Lisäksi liikunta- ja hyvinvointialan osaaminen tuodaan esiin niin matkailun kuin muiden palveluiden kehityksen osana.<sup>68</sup> Sosiaali-, terveys- sekä kuntoutus- ja liikunta-alan osaamistarpeiden ennakkointi -raportin mukaan liikunta-alan ammattikorkeakoulukoulutuksessa on panostettava työelämävastaavuuden kehittämiseen sekä liikunta-alalla tapahtuvien muutosten ennakkointiin. Liikunta-alan ja muiden alojen koulutusten väliltä halutaan hakea yhteyksiä. Mahdollisuuksia ja tarpeita nähtiin liikunta-alan eri asteen koulutuksissa muun muassa vanhusten liikunnan, työliikunnan ja terveysliikunnan, yrittäjyysosaamisen, palveluiden ja hyvinvointiteknologian osalta. Lisäksi nähtiin tarpeelliseksi edistää elämystapahtumaosaamista kulttuurituottajakoulutuksen tapaan.<sup>69</sup> Liikuntaa tulisi hyödyntää nykyistä laajemmin sairauksia ennaltaehkäisevänä välineenä. Valo pitää tärkeänä, että erityisesti sosiaali- ja terveysalan opinnoissa nykyistä laajemmin.<sup>70</sup>

Liikuntaneuvonta kunnissa on hyvin lähellä elintapaneuvontaa. Monet asiakkaat ohjautuvat terveydenhuollosta, joten liikuntaneuvojat tarvitsevat ymmärrystä ihmisen hyvinvoinnista. Ammattihenkilöillä tulee olla hyvät neuvonta- ja motivointitaidot yksilön liikkumisen lisäämiseen ja taito tehdä moniammatillista yhteistyötä muiden terveyden ja liikunnan ammattilaisten kanssa. Terveyden edistämiseen liittyvissä tutkinto-ohjelmissa koulutuksen hajanaisuus on haaste. Neuvonnassa on oltava osattava vastata mielenterveysongelmien ja elämänhallinnan haasteisiin, asiakkaan ohjaamisesta eteenpäin, motivoivasta vuorovaikutuksesta ja ravitsemuksesta. Liikuntaneuvojaksi valmistutaan suorittamalla toisen asteen tutkintona liikunnanohjauksen perustutkinto. Liikuntaneuvojana toimivat monesti myös liikunnan ja vapaa-ajan tutkinto-ohjelmasta valmistuneet liikunnanohjaajat (AMK). Liikunnanohjaajan tutkinto antaa kyllä liikuntaneuvojana toimivalle tarpeellisia tietotaitoja, mutta koulutuksessa ei

---

<sup>67</sup> Vuolle 2013

<sup>68</sup> ELY 2013.

<sup>69</sup> OPH 2012b, 28–29

<sup>70</sup> Valo 2013

perehdytä liikuntaneuvontaan erillisenä opinto-osana.<sup>71</sup>

Erityiskysymyksenä on jo pitkään pohdittu liikunta-alan tutkinto- ja ammattinimikkeitä. Hämennystä aiheuttavat viralliset tutkintonimikkeet sekä järjestöjen ja erilaisten yksityisten tahojen antamat ammattinimikkeet. Yhteiskunnallinen kehitys on tuomassa tarpeen uudelleenlaiseksi osaamiselle ja uusille tutkinnoille. Kuluttajien suojakin vaatii, että asiakkailta on käsitys ammattilaisen osaamisen taustoista. Se edistäisi erilaisten hyvinvointipalveluiden käyttöä.<sup>72</sup> Liikunnanohjaajat kritisoivat eniten tutkintonimikettään, liikunnanohjaaja (AMK). Sen ei katsota antavan työnantajalle riittävää kuvaa liikunnanohjaajan osaamisesta ja se sotketaan usein vain perustutkinnon tai jonkin muun kurssin suorittaneisiin liikunta-alan työntekijöihin. Soveltumattoman tutkintonimikkeen epäillään olevan yksi syy ammatin heikkoon yhteiskunnalliseen arvostukseen. Nuoriso- ja liikunta-alan asiantuntijat ry:n mukaan jopa 89 % liikunnanohjaaja (AMK) opiskelijoista vaihtaisi nimikkeen. Uudeksi tutkintonimikkeeksi on ehdotettu liikuntapedagogi tai liikunta-alan kandidaatti -nimikettä.<sup>73</sup> Liikuntapedagogi ei saa kentän kannatusta eikä täysin kuvaa työtä. Yliopistoissa vastaavan eron tekee kandidaatti- ja maisterinimikkeet. Tutkintonimike on valtioneuvoston päätettävissä. AMK- ja YAMK-koulutuksen statusta tulisi selkeyttää. Asiantuntijoiden mukaan olisi selvitettävä työnantajille, mitä nämä tutkinnot tarkoittavat.<sup>74</sup>

Kyse on myös siitä, minkälainen koulutus personal trainereilla pitäisi olla, ja pitäisikö se sisällyttää julkiseen koulutusjärjestelmään. Kenellä tahansa on oikeus aloittaa pt-koulutus, ja jokainen kouluttaja voi rakentaa koulutuksen haluamallaan tavalla. Opetuksen sisällöt vaihtelevat jopa ryhmäkohtaisesti. Tarkkoja opetussuunnitelmia ei yleensä ole saatavilla, koska niitä ei haluta tietosuojaan ja kilpailun vuoksi julkiseen jakoon. Lähes jokaisesta koulutuksessa käsitellään silti ihmisen anatomiaa ja fysiologiaa, liikuntaohjelmien suunnittelua ja ohjausta, ravintoneuvontaa, psyykkistä valmennusta sekä yrittäjyyttä.<sup>75</sup> Liikunta-alan julkisessa koulutuksessaakin pitäisi olla personal trainer -suuntausvaihtoehto. Se kasvattaisi ammatillista osaamista ja kuluttajansuojaa. Yleiskäsitteenä puhutaan henkilökohtaisesta valmennuksesta, mutta on myös life coacheja, liikuntavalmentajia tai kuntovalmentajia.<sup>76</sup> Myös STM näkee liikunta-alan laaja-alaisen sidosryhmäyhteistyön sekä sen laadukkaan johtamisen ja koordinoinnin haastavana liikunta-alan toimijoiden ja näkökulmien kasvaneen

---

<sup>71</sup> Kivimäki et al. 2014, 37.

<sup>72</sup> Tiihonen 2014, 75.

<sup>73</sup> Vuolle 2013, 54. Nuoriso- ja liikunta-alan asiantuntijat 2013, 4.

<sup>74</sup> Asiantuntijahaastattelut.

<sup>75</sup> Koskinen 2014

<sup>76</sup> Tiihonen 2014, 85, 108.

kirjon vuoksi.<sup>77</sup> TEM:n liikunta-alaa koskevassa raportissa todetaan liikunta-alan ammattilaisten nimikkeiden käytön olevan kirjavaa ja palveluiden laadun tason vaihtelevan paljon. Jotta terveys- ja liikunta-ala saadaan todella kohtaamaan, tulee liikunta-alan sertifiointien olla kunnossa.<sup>78</sup> Myös liikunta-alan yrittäjyyden toimenpideohjelmassa pidetään tarpeellisenä, että liikunta-alan palvelut ja koulutus standardisoidaan ja sertifioidaan.<sup>79</sup>

Työnantajankin on hankala tietää, mitä koulutukset sisältävät. Oleellista olisi, että personal trainer -koulutukset olisivat auktorisoituja ja perustuisivat esimerkiksi ammattitutkintoihin. Pt-koulutuksen käyneiden osaamistasosta tulee paljon kyselyitä viranomaisille. Koulutus on hyvä, jos pohjalla on alan tutkinto, mutta muuten se ei edistä osaamista. Pt-tutkintoihin on jo luotu standardeja. Suomen kunto- ja terveysliikuntakeskusten yhdistys valvoo auktorisoitujen personal trainereiden koulutusta. Silti ongelmana on ollut toimijoiden monentasoisuus ja erilaisten trendien seuranta esimerkiksi ruokavalioissa. Osaamistasoa olisi nostettava. Kursseilla opitaan esimerkiksi käymään läpi tietyt ohjelmat, joiden ohjaaminen on tarkasti määriteltä. Ihmisläheisyys ja asiakkaan ymmärtäminen olisi tarpeen. Koulutuksessa muun muassa pedagogiikalla ja didaktiikalla voitaisiin taata ammattimaisuutta asiakaskontaktiin. AMK-tason koulutus vastaisi osaamistarpeeseen, kunhan se ei olisi liian akateemista. Koulutus ei saa jäädä liian instituutiomaiseksi ja juuttua vanhoihin sektorikohtaisiin näkökulmiin, vaan dynaamisuus on tärkeää. On nähtävä substanssin yli, jotta tuloksena olisi monipuolisuus ja käytännöllisyys.<sup>80</sup>

Tällä hetkellä esimerkiksi Personal trainer- nimikettä voi käyttää kuka tahansa koulutustaustasta riippumatta. Esimerkiksi Kuntokeskusala ja Suomen kunto- ja terveysliikuntakeskusten yhdistys haluavat yhdenmukaistaa henkilökohtaisten kunto-valmentajien koulutusta ja suojata ammattinimikkeitä. Tämä yhdenmukaistaisi koulutuksen ja ammattitaidon laatuvaatimuksia, sillä myös alan koulutus on kirjavaa. Koska kuka tahansa voi kutsua itseään personal traineriksi, tulee Kuluttaja-asiamiehille ja -neuvojille yhä enemmän kyselyitä, jotka liittyvät henkilökohtaiseen kuntovalmennukseen. Useimmiten valmennuspalveluita ostaneet eivät ole tyytyväisiä yhteistyöhön tai sopimuksessa luvatut asiat eivät ole toteutuneet. Vuonna 2012 Kuluttaja- ja kilpailuvirasto kirjasi 15 personal trainereiden palveluja koskevaa valitusta, vuonna 2013 valituksia on tullut huomattavasti enemmän, kirjauksia oli yhteensä 41. Pahimmillaan valituksia tehneet asiakkaat ovat kokeneet, että valmentajien ohjeiden

---

<sup>77</sup> STM 2013, 43.

<sup>78</sup> TEM 2014

<sup>79</sup> Diges 2011, 14.

<sup>80</sup> Asiantuntijahaastattelut.

noudattamisesta koitui heidän terveydelleen haittaa.<sup>81</sup> Tämä heikentää niin kuluttajansuojaa kuin liikuntapalveluiden luotettavuutta, etenkin, kun kyseessä on omasta terveydestä huolehtiminen ammattilaisen ohjauksessa.

Harrastamisessa korostuu ad hoc -tyylinen harrastaminen. Uudet toimintamallit ja välineellistyminen tulevat yhä enemmän liikuntaan esimerkiksi geokätköilyn muodossa. Ne tuovat uusia elementtejä, laitteita ja motivointikeinoja liikuntaharrastuksiin. Liikuntakeskukset ovat pitkään olleet sisäliikuntapainotteisia, mutta oletettavasti ulkoliikuntapainotteisuus nousee. Esimerkiksi juoksukoulut ovat jo alkaneet kehittyä, mutta ulko- ja luontoliikuntamahdollisuuksia on tarjolla vasta vähän. Ne ovat silti selvästi kasvamassa. Lifestyle-tyyppiset palvelut ja niiden kysyntä ovat kasvaneet ja tulevat kasvamaan. Personal training ja asiakas-kohtaiset räätälöidyt palvelut ovat myös lisääntyneet ja lisääntyvät entisestään. On tarpeen kuunnella jo olemassa olevia heikkoja signaaleja. Parhaat toimijat ovat pystyneet muuttamaan toimintamallinsa tuotanto/tarjonta -painotuksesta asiakaslähtöiseen tarpeiden täyttöön, tuotteistamiseen, joukkoistamiseen ja ongelmanratkaisuun, eräänlaiseksi hyvinvoinnin yhden luukun malliksi. Yritystasolla trendinä tulee olemaan ketjuuntuminen ja toimipaikkojen koon kasvaminen. Esimerkiksi kuntosalien määrä säilynee samana tai nousee, mutta suuret ketjut yleistyvät pk-yritysten sijaan. Tämä on tapahtunut jo Ruotsissa ja Norjassa.<sup>82</sup>

Ammattimaisuutta tarvitaan lisää etenkin yrityksiin. Ammattimaisuus lisääntyy esimerkiksi koulutuksen avulla. Samalla nousee arvostus ja työolot kehittyvät. Liikunta-alan ammattilaisten arvostus on nostettavissa vain osaamista kehittämällä. Osaaminen on saatava korkeammalle tasolle, sillä ammattilaisten osaamisen hajonta on tällä hetkellä valtava ja se syö uskottavuutta. Liikunta-alalla toimitaan usein rakkaudesta lajiin, jolloin puuttuu myös liiketoiminnallinen näkemys. Tämän on mahdollistanut alan standardoimattomat koulutuskäytännöt. Yrityksillä on suuri vastuu työntekijöidensä koulutuksesta, etenkin kun vaaditaan erikoistumista. Perusliikunnanohjaus on kuitenkin hyvällä tasolla. Uutta osaamista tulisi silti tuottaa, kuten motivointikeinoja liikkumaan aktivointiin, uusien välineiden ja tuotekehittelyn hallintaosaamista, mobiilipeliteollisuuden innovointia, kokonaisvaltaista liikunnan ja ohjauksen sisältöjen hallintaa, liiketoimintaosaamista, yksityisyrittäjyyttä ja palvelutoimintaa. Osaamisenkin kannalta kyseessä on monialainen eri hallinnonaloja sisältävä teema. Liikunnanohjauksen tai muidenkaan liikunta-alan tehtävien kannalta osaaminen ei välttämättä ole sillä tasolla, jota kehittyminen edellyttää.<sup>83</sup>

---

<sup>81</sup> Talouselämä 2013. Kuluttaja-lehti 5/2014. Kaleva 2014.

<sup>82</sup> Asiantuntijahaastattelu.

<sup>83</sup> Asiantuntijahaastattelu.

Osaamistasoa ja ammattimaisuutta on tarve nostaa. Monipuolisen kysynnän kautta ammattimaisuuden ja ammattiosaamisen tärkeys korostuu, kun asiakkaiden tarpeisiin vastaaminen ja yrityksen menestyminen vaativat laajaa osaamista. Ammattitaitoisia osaajia tarvitaan työmarkkinoilla yhä enemmän, kunhan asiakas- ja palveluhenkisyys sekä yrittäjä- ja kehityshenkisyys ovat kunnossa. Didaktista osaamista olisi hyvä lisätä, kuten myös erityisosaamisia. Tarpeena on, että voidaan palvella asiakkaan tarpeita räätälöidysti eikä tarjota vain satunnaisia palveluita ihmisille. Tästä syystä ilman monitahoista ammatillista osaamista ei selviä työmarkkinoilla, koska kulutus muuttuu. Esimerkiksi käsiin räjähtävä ikärakenne vaikuttaa paljon liikunnanohjaajien osaamisvaatimukseen. Liikuntaan liittyy paljon muitakin maailmojaan, kuten kilpaurheilu, elämyksellisyys ja liikuntamatkailu. Muun muassa yritykset ovat huomanneet, että asiakkaille yhteisöllisyys ja sosiaalisuus ovat usein tärkein motiivi osallistua harjoituksiin. Toissijaisena on vasta kuntoilu. Tästäkin syystä pelkkä liikuntatietous ei riitä tarjoamaan asiakkaille kaikkea kysyttyä.<sup>84</sup>

Vaikka aloittajapaikkamääriä ei ennakointien mukaan katsota tarpeelliseksi kasvattaa, on huomioitava, että liikunnanohjauksen tavoitteena on panostaa yhä enemmän ennaltaehkäisevään ja hoitavaan liikuntaan. Tämä on toiminnaltaan kuntoutukseen verrattavaa ja kuntoutusalan aloituspaikkamääriä katsotaan tarpeelliseksi jopa nostaa ikääntyvän väestön vuoksi. Selkeänä tarpeena nostetaan esiin myös liikunta-alan ammattilaisten osaamistason nosto. Terveyttä hoitava tai sairauksia ennaltaehkäisevä liikunta vaatii paljon monipuolista osaamista, minkä johdosta on kiinnitettävä huomiota liikunta-alalla vallitsevaan melko hajaanlaiseen koulutustilanteeseen.

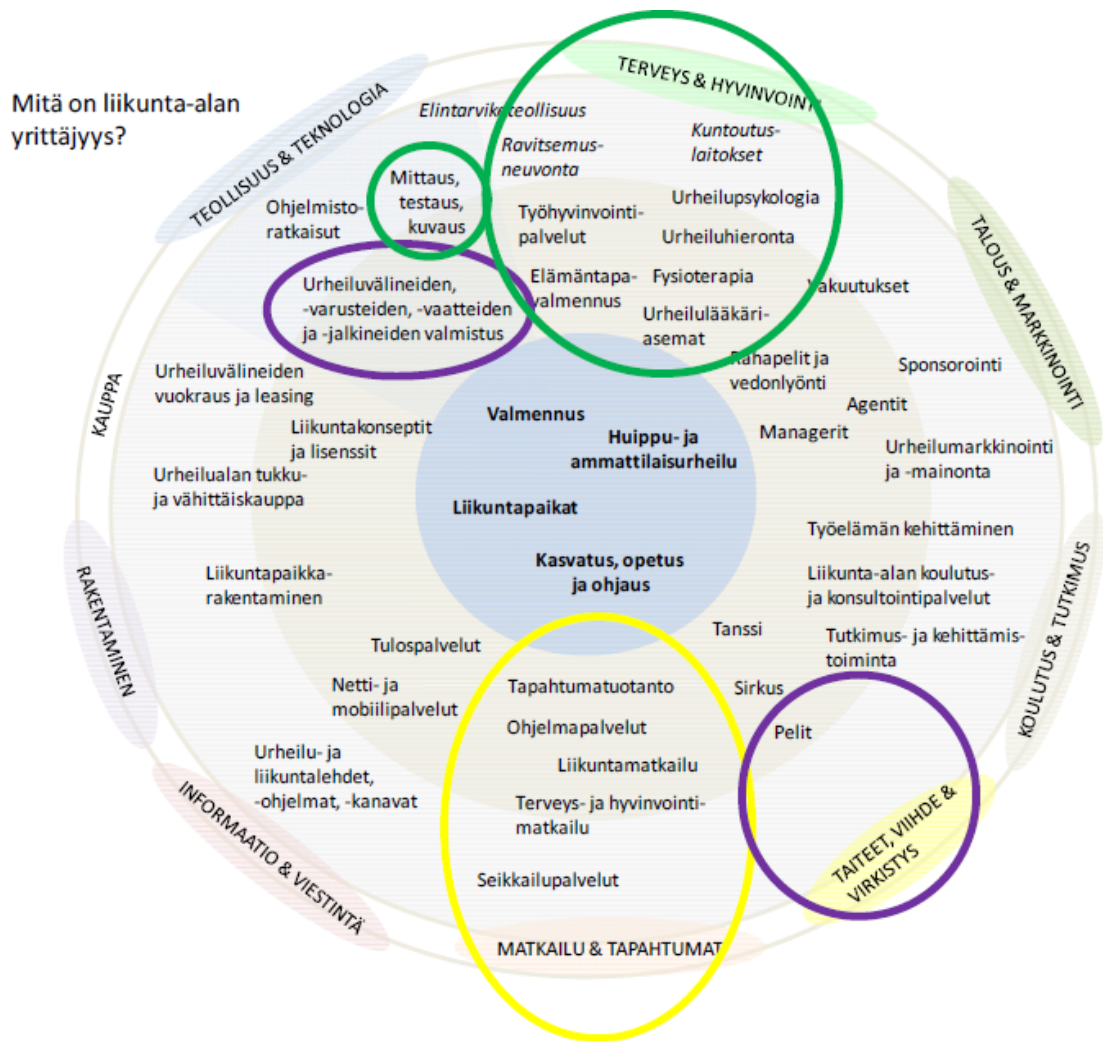
## 2. Sisällölliset tarpeet

Liikunnanohjaaja (AMK) -koulutuksen kannalta on tärkeää paneutua liikunta-alan osaamisen sisällöllisiin tarpeisiin. Kuten jo aiemmin tuli esille, on alalla monia erilaisia kehityssuuntia ja painoaloja, jotka linkittyvät lähtökohtoihin. TEM:n Digesiltä tilaamassa raportissa Liikuntaliiketoiminnan ekosysteemin muutokset on eritelty Liikunta-alan yrittäjyyden kehittämisstrategian 2020 pohjalta kasvupotentiaalin omaavat liikunta-alan segmentit. Kuva havainnollistaa hyvin ne tarpeet ja mahdollisuudet, joita alalla on etenkin yksityisen sektorin osalta.

---

<sup>84</sup> Asiantuntijahaastattelut.





Kuva 1. Liikunta-alan yrittäjyys ja sen kasvupotentiaalin omaavat segmentit.<sup>85</sup>

Raportissa on erikseen identifioitu kasvualat kolmeksi alueeksi, joissa on selkeää potentiaalia kasvaa. Kasvu-alat ovat:

1. Terveys ja hyvinvointi
2. Matkailu ja tapahtumat
3. Viestintä, viihde ja lifestyle

Lisäksi neljäntenä, kolme muuta alaa läpäisevänä, kasvun alana nähdään teknologia.<sup>86</sup>

OKM:n vuoden 2015 talousarviossa onkin todettu, että liikunta-alan ohjauksessa ja liikuntapoliittisessa päätöksenteossa korostuu strategisen tason ohjaus ja koordinaatio. Haasteet liikuntakulttuurissa edellyttävät laaja-alaista liikunta-alan asiantuntemusta ja osaamista. Tavoitteena on, että liikuntakulttuurissa toimitaan tiedolla johtamisen periaatteen mukaisesti.

<sup>85</sup> TEM 2014, 12.

<sup>86</sup> TEM 2014, 12.

Toimenpiteiden kehittämisen ja uudistamisen on perustuttava riittävän laadukkaaseen ja relevanttiin tietotuotantoon. Tavoitteeksi onkin asetettu vahvistaa tiedolla johtamista liikuntapolitiikassa ja -hallinnossa.<sup>87</sup> Laaja-alaisen asiantuntijuuden vaatimus on peruste paneutua liikunta-alaan temaattisesti.

## 2.1. Terveysliikunta

Terveys ja hyvinvointi korostuvat trendeinä. Monella toimijalla on pyrkimyksenä vahvistaa liikunnan asemaa osana ennaltaehkäisevää terveydenhoitoa. OKM:n tulevaisuuskatsauksessa katsotaan tärkeäksi kestäväen yhteiskuntakehityksen kannalta korostaa fyysisen aktiivisuuden merkitystä ja ihmisten osallistamista työkykynsä ylläpitoon. STM on esittänyt linjauksen, jonka mukaan liikunta tulisi nostaa keskeiseksi osaksi terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä sekä kansansairauksien ehkäisyä, hoitoa ja kuntoutusta. Sitrakin on todennut hyvinvoinnin kietoutuvan työelämään yhä uusin tavoin ja on nostanut sen megatrendilistalleen. Lisäksi yritykset kokevat terveystoiminnan merkittävän potentiaaliksi kasvunalaksi, johon alettukin kiinnittää jo huomiota. Myös keväen 2015 hallitusneuvotteluiden strategiatyössä on nostettu esiin ennaltaehkäisevä hoito ja hyvinvoinnin lisääminen. Valon strategiassa kunnianhimoisena visiona on olla maailman liikkuvien urheilukansojen 2020. Tausta-ajatuksena on lisätä liikunnan arvostusta ja resursseja, liikunnallista elämäntapaa, monipuolisia palveluita ja menestyvää urheilua.<sup>88</sup>

Terveystoiminnalla tarkoitetaan liikuntaa ja liikuntatoimintaa, jonka tavoitteena on saada liikunnan harjoittajiksi ne ihmisryhmät, joilla on terveydellisistä, mutta myös muista syistä ongelmia harjoittaa liikuntaa terveystensä kannalta riittävästi. Erityisenä kohderyhmänä ovat ylipainoiset, päihdeongelmaiset ja peliriippuvaiset sekä eri sairauksista ja vammoista kuntoutujat. Riskiryhmien tukemisessa on hyödynnettävä niin terveydenhoidon, sosiaalialan kuin terveystoiminnan osaamista. Sosiaaliset, taloudelliset tai kulttuuriset tekijät luovat esteitä eri väestöryhmien osallistumiselle. Fyysinen kunto on heikentynyt jatkuvasti. Väestön riittämättömästä fyysisestä aktiivisuudesta on muodostunut kansanterveydellinen ja -taloudellinen uhkatekijä yksilöllisten haittojen ohessa. Muutokset näkyvät tuki- ja liikuntaelinsairauksien sekä sydän- ja verisuonisairauksien lisääntymisenä, joista on seurannut sairauslomaa ja työkyvyttömyyseläkkeitä. Fyysisen terveyden erot ovat kymmenessä vuodessa kasvaneet sosiaaliryhmien välillä. Riittämätön liikunta ja heikentyvä fyysinen kunto alentavat työ- ja toimintakykyä, heikentävät tuottavuutta ja kilpailukykyä sekä lyhentävät työuria.

<sup>87</sup> OKM 2015, 6–7.

<sup>88</sup> Asiantuntijahaastattelut. OKM 2014, 17–18. Sitra. STM 2013, 36. Valo 2015. Valtioneuvosto 2015a.

Liikunnan terveysvaikutukset ovat kiistattomat. Liikunta lisää työn tehokkuutta ja työhyvinvointia sekä pidentää työuria. Fyysisen aktiivisuuden merkitys osana väestön hyvinvointi- ja terveyspolitiikkaa vahvistuu. Tutkimukset liikunnan terveysvaikutuksista ovat nostaneet liikunnan muiden keskeisten elintapatekijöiden, kuten ravinto ja tupakointi, joukkoon. Elin- tapamuutoksia edellyttävien pitkäaikaissairauksien hoidossa tarvitaan kuntoutus- ja liikunta-alan yhteistyötä. Tavoitteena on edistää liikunnan käyttöä sairauksien ehkäisyssä, hoidossa ja kuntoutuksessa. Liikunta-alan toiminta onkin muuttumassa ammattimaiseksi terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi.<sup>89</sup>

Esimerkiksi Etelä-Pohjanmaalla suhteellinen terveystilanne on huonontunut viimeisten 20 vuoden aikana. Etelä-Pohjanmaan kuntien väestön sairastavuus vaihtelee melko paljon, mutta Etelä-Pohjanmaalla on selvästi muuta maata enemmän verenpaine – ja sepelvaltimotautia sekä diabetesta sairastavia. Myös liikunnan vähäisyys, ylipainoisuus ja epäterveelliset ruokailutottumukset ovat yleisempiä kuin koko maassa. Eteläpohjalaiset miehet kokevat terveydentilansa hyväksi, mutta he sairastavat sydän- ja verisuonisairauksia muuta väestöä enemmän. Etelä-Pohjanmaalla vain 21 % miehistä ja 30 % naisista liikkui terveysliikuntasuosituksen mukaisesti. Länsisuomalaiset liikkuvat keskimäärin koko maan vastaajia vähemmän. Eteläpohjalaiset ja varsinkin miehet liikkuvat muita suomalaisia selkeästi vähemmän. Ne, jotka harrastavat liikuntaa, liikkuvat useammin ja intensiivisemmin kuin koskaan, mutta eteläpohjalaiset ja varsinkin miehet harrastavat liikuntaa selkeästi keskimääräistä vähemmän.<sup>90</sup>

Opetus- ja kulttuuriministeriö nosti vuoden 2015 talousarviossaan esille liikunta-alan tavoitteita ja trendejä. Liikunta katsotaan kuuluvan sivistyksellisiin perusoikeuksiin, joten sen on oltava yhdenvertaisesti saavutettavissa. Tavoitteena on turvata liikuntapalveluiden ja liikuntapaikkapalveluiden saavutettavuus kiristyvän julkisen talouden haasteista huolimatta. Liikunnan kansalaistoimintaan osallistumista halutaan edistää etenkin väestöryhmillä, joiden osallistumisen esteenä ovat sosiaaliset, taloudelliset tai kulttuuriset tekijät. Liikunnallisen elämäntavan todetaan yleistyvän. Liikunta vaikuttaa myönteisesti terveyteen ja hyvinvointiin. Sillä on jopa yhteiskunnallisia ja kansantaloudellisia vaikutuksia työurien pidentymisen ja työhyvinvoinnin edistämisen ansiosta. Tavoitteena on väestön fyysisen aktiivisuuden, liikuntaharrastuksen määrän ja liikuntaintensiteetin kasvu. Kohderyhmänä ovat etenkin lapset ja nuoret, riittämättömästi liikkuvat ja syrjäytymisvaarassa olevat.<sup>91</sup> Liikunnan koulutuk-

---

<sup>89</sup> Tiihonen 2014, 195. Kivimäki et al. 2010, 63. OPH 2012b, 13. OKM 2014, 17–18. STM 2016, 30.

<sup>90</sup> Finne et. al. 2012, 44–47

<sup>91</sup> OKM 2015, 6–7.

sessä on korostettava monipuolisuutta, terveyden edistämistä ja hyvinvointia. Eriarvoistumisen ja syrjäytymisen kasvu aiheuttaa kansantaloudelle kustannuksia, mutta hyvinvointi, toimintakyky, terveys ja osallisuus vaikuttavat myönteisesti talouskasvun edellytyksiin.<sup>92</sup>

VALO on nostanut liikuntakulttuurin keskeisiksi negatiivisiksi muutostrendeiksi väestön vähentyneen arkiliikunnan, lasten liikunnallisten perustaitojen heikkenemisen sekä elämäntapasairauksien yleistymisen liikkumattomuuden seurauksena.<sup>93</sup> Yksi terveystieteiden tavoitteista on terveytensä kannalta liian vähän liikkuvien ja liikunnasta syrjäytyneiden määrän vähentäminen sekä terveyttä edistävien liikuntatottumusten yleistyminen.<sup>94</sup> Liikuntaneuvonta on keino opastamisessa liikunnallisen elämäntavan pariin. Liikuntaneuvonta edellyttää moniammatillista osaamista ja yhteistyötä. Liikuntapalveluketjun terveydenhuollosta muille sektoreille on toimittava saumattomasti. Liikunnan käyttö sairauksien ehkäisyssä ja hoidossa on hyvin perusteltu ja kuvattu terveydenhuollon Liikunnan Käypä hoito -suosituk- sissa. Suositusten tavoitteena on edistää liikunnan käyttöä sairauksien ehkäisyssä, hoi- dossa ja kuntoutuksessa.<sup>95</sup>

TEM:n liikunta-alaa koskevassa raportissa todetaan terveys- ja liikunta-ala yhteistyön edel- lytyksenä olevan, että liikunta-alan sertifiointit ovat kunnossa. Kriittinen menestystekijä on luottamus toimijoiden kuten lääkäreiden ja fysiikkavalmentajien välillä. Alan toisena heik- koutena ovat asenteet eli terveysalan ja liikunta-alan ideologiset erot, joissa kohtaavat vanha ja uusi, hierarkkinen ja villi sekä ammattilaisuus ja harrastajat. Liikuntaa ei vielä oteta vakavasti hyvänä hoitomuotona. Terveys- ja hyvinvointialan liikuntaliiketoiminnan kasvuun on vaikuttanut terveystietoisuuden lisääntyminen, sosiaalisten ja henkisten tarpeiden ko- rostuminen, ikääntyminen sekä terveyden polarisoituminen, joka tuo uusia palvelutarpeita. Tällaisten palveluyritysten liikevaihdon osuus koko liikuntatoimialasta vuosina 2008–2012 oli 14 %. Ala onkin vasta kasvamassa.<sup>96</sup>

THL on määritellyt tavoitteeksi tehostaa kaikissa terveydenhuollon palveluissa elintapaoh- jausta, ravitsemus- ja liikuntaneuvontaa sekä palveluohjausta. Tätä varten on taattava re- surssit, koulutus ja osaaminen, erityisesti lasten, nuorten ja perheiden ehkäiseviin palvelui- hin liikunnan hoitosuositusten tuntemista halutaan edistää. Tärkeää on huomioida ravitse-

---

<sup>92</sup> Valtioneuvosto 2015c, 11.

<sup>93</sup> Valo 2014, 6.

<sup>94</sup> Finne et. al. 2012,37.

<sup>95</sup> STM 2013, 37.

<sup>96</sup> TEM 2014, 13.

mus- ja liikuntaneuvonta keskeisinä osina terveyden edistämistyötä sekä sairauksien ennaltaehkäisyä, hoitoa ja kuntoutusta. Myös kasvava maahanmuuttajaväestö halutaan huomioida. Elintapaohjaus on keskeinen osa tätä työtä. Myös Kuntaliitto huomioon otettavaksi tehtäväksi edistää terveysliikuntaa kunnissa etenkin ehkäisevällä toiminnalla ja terveyttä edistämällä.<sup>97</sup>

Sosiaali- ja terveysministeriö näkee, että liikunnan yhteiskunnallisen aseman paranemisessa on kyse ennen kaikkea kokonaisvaltaisesta ajattelu- ja toimintatapojen muutoksesta. Liikunnan ja fyysisen aktiivisuuden edistämiseksi on uskallettava kyseenalaistaa nykyistä toimintaa ja luoda uusia ratkaisuja monimutkaisiin ja hallinnonalarajat ylittäviin haasteisiin. Myös STM on määritellyt tavoitteiksi vahvistaa liikuntaneuvontaa elämäntapaohjauksen osana, lisätä liikuntaan ohjausta osana terveydenhuollon kehittämistä sekä vahvistaa liikunnallisen kuntoutuksen asemaa. Toimenpiteinä nostetaan esiin muun muassa terveellisiin elintapoihin ja liikuntaan liittyvien sisältöjen ja niihin ohjaamisen vahvistamisen sosiaali- ja terveydenhuollon koulutuksissa. Tämän ohessa on kehitettävä liikkumattomuuden ja istumisen vähentämiseen tähtäävää koulutusta verkkokoulutusta. Eri ammattiryhmien fyysisen aktiivisuuden edistämisen ja liikunnallisen kuntoutuksen osaamista tuleekin vahvistaa. Lisäksi tulee lisätä vähän liikkuvien ihmisten tietoisuutta omaan terveyteen vaikuttavista tekijöistä ja liikunnan terveyttä edistävästä vaikutuksesta sekä luoda uusia terveyspalveluinnovaatioita esimerkiksi hyvinvointiteknologiaa hyödyntämällä. Tulevaisuudessa tuleekin hyödyntää liikunnan ja liikunnallisen kuntoutuksen ammattilaisten, kuten liikunnanopettajien, liikuntalääketieteen ammattilaisten ja fysioterapeuttien, osaamista muiden ammattiryhmien liikuntaan aktivoimisessa.<sup>98</sup>

Yksityisen sektorin terveys- ja hyvinvointiklusterin liikuntapalvelut ovat keskittyneet kokonaisvaltaiseen asiakkaiden terveyden edistämiseen. Ne tarjoavat sekä ennaltaehkäisevää että sairauksia hoitavaa liikuntaa. Palveluita tarjoamaan on kehittymässä hyvinvointikeskuksia. Yhä useammin asiakkaita palvellaan terveydenedistämisen motiivilla. Tällä klusterilla on selviä kasvunäkymiä liikunnan sulautuessa osaksi arkea sekä itsensä huolehtimisen linkittyessä yhä enemmän tuotteisiin ja palveluihin. Tähän liittyy vahvasti terveysteknologia. Terveysliikuntapalveluiden asiakaskunta on erityisesti länsimaissa, joissa elämäntapasairaudet yleistyvät ja samalla polarisaation toisessa päässä liikuntaan yhä aktiivisemmin ja hyödynnetään samalla terveysliikuntapalveluita ja -tuotteita. Yritysten reagoitokyky uusiin

---

<sup>97</sup> THL 2013, 41–42. Selkee et al./Kuntaliitto 2014, 27.

<sup>98</sup> STM 2013, 38, 43.

tarpeisiin ja asiakkaiden vaatimuksiin kasvaa kriittiseksi menestystekijäksi, kuten myös houkuttelevien tuotteiden luonti. Toisaalta tasavertainen kumppanuus terveydenhoidon toimijoiden kanssa edellyttäisi asenne- ja lainsäädäntömuutosta liikunnan hyväksymiseksi sairauksien hoidossa ja ennaltaehkäisyssä. Liikunta-alan yrittäjyyden toimenpideohjelman mukaan yksityinen sektori on huomioitava terveyden edistämisen mahdollistajana liikunnan alalla. Yritykset tulee ottaa mukaan terveyden edistämistyöhön.<sup>99</sup>

Terveys- ja hyvinvointiliikunnan palveluissa onkin kasvamassa valtavat markkinat erityisesti yksityisille yrityksille. Tämä liittyy myös liikuntamatkailuun. Huolena on, etteivät yrittäjyys ja innovatiivisuus ole lähteneet käyntiin toivotusti. Uusi liikuntakoulutus tukisi innovaatioita ja markkinoiden hyödyntämistä. Hyvinvointi ei ole vain julkinen palvelu, vaan paljon vastuuta on yksityisellä sektorilla kysynnän kasvaessa. Yksityisiä yrityksiä on noussut hyvinvointipalveluihin, mutta niihin voisi tuoda liikuntaa selkeämmäksi osaksi muun terveydenhoidon rinnalle. Työmarkkinoilla tarve kasvaa erityisesti ennaltaehkäisevän liikunnan osalta. Rahoitus on haaste. Esimerkiksi syrjäytyneillä ja lapsilla vanhuksilla on tarve liikkua enemmän, mutta ei aina varaa ostaa liikuntapalveluita. Lisäksi on voitava motivoida paremmin asiakkaita. Vanhusten liikuntapalveluita ei juurikaan tarjota, vaikka he ovat ryhmä, jolla olisi varaa ja aikaa liikkua. Lapset harrastavat paljon urheiluseuroissa, mutta yhtä tärkeää on muiden kuin kilpailevien lasten liikunta.<sup>100</sup>

Hyvinvointitrendi ja Sote-asioiden ratkaisut vaikuttavat liikunta-alan osaamistarpeeseen ja palveluiden tuottamiseen. Kuntienkin näkökulma ennaltaehkäisevään liikuntaan saattaa muuttua. Palveluiden ostamisen myötä saattaa viritä kiinnostus ennaltaehkäisevään liikunnalliseen hoitoon lääkäripalveluiden sijaan. Siitä on myös käynnissä lakialoite, joka parantaisi liikunnan roolia osana ennaltaehkäisevää terveydenhoitoa ja palveluketjuja. Tämä tuottaisi erityisesti liikunnanohjaajille uusia uramahdollisuuksia. Laki loisi uusia osaamistarpeita, jotta asiantuntevuus esimerkiksi tiettyjen sairauksien liikunnallisesta ehkäisystä on riittävää ja kuluttajan kannalta luotettavaa. Mahdolliseen lainsäädännön muutokseen on kyettävä vastaamaan ja toimimaan sen puitteissa oikein. Jos liikunta saadaan hyvinvoinnin osaksi lainsäädännössä, ei liikuntaohjaajien (AMK) määrä ole riittävä. Palveluketjuissa on paljon mahdollisuuksia, mutta tuotteistaminen vaatii osaamista. Osittain ala on edelleen hierarkinen ja villi eikä sitä oteta vakavasti hoitomuotona tutkimustuloksista huolimatta. Tilanne on vielä haasteellinen, koska esimerkiksi terveydenhuollon lait rajoittavat liikunnan

---

<sup>99</sup> Diges 2011, 14. TEM 2014, 15–16.

<sup>100</sup> Asiantuntijahaastattelut.

mahdollisuuksia osallistua terveydenhoitoon. Koulutuksellisesti liikunta luokitellaan terveydenhoidon ja fysioterapian kanssa samoin, mutta todellisuudessa se on eriarvoisessa asemassa itse toiminnassa.<sup>101</sup> Myös liikunta-alan yrittäjyyden toimenpideohjelmassa pidetään tarpeellisena, että liikuntapalveluiden arvonlisäverotus yhdenmukaistetaan 0–23 prosentista 0–4 prosenttiin. Luokat ovat terveys- ja hyvinvointipalveluiden mukainen arvonlisäveroton nollaluokka sekä neljä prosenttia.<sup>102</sup>

OKM:n ja Valtion liikuntaneuvoston vuoden 2010 arvion mukaan korkeakoulujen liikunnan koulutuksessa olisi kehitettävä liikunnanopettajan toimenkuvaa fyysisen hyvinvoinnin ammattilaisen suuntaan. Terveyttä edistävän liikunnan sisältöjen kehittämistä tulee jatkaa sekä varmistaa terveysliikunnan integroituminen koulutussisältöihin. Lisäksi korkeakoulutuksessa liikunnan sisään on kehitettävä yhteistyötä koulutusalueilta, kuten terveystieteestä, taloudesta ja matkailuista. Liikunnan koulutussisältöjen katsotaan jo monipuolistuneen. Asiantuntijahaastattelujenkin mukaan koulutuksessa on hyvä olla mahdollisuus erikoistua syvällisemmin terveydenhoidon asiantuntijuuteen. Terveysliikunnassa ja yleisesti liikunta-alalla on monipuolisesti mahdollisuuksia ja tarpeita, joihin vastaamiseen tarvitaan ammattilaisia. Liikunnanohjaajalla ja liikuntaneuvojalla tulee olla ainakin hallinnassa tietämys koko hoitoketjusta, johon ohjata eri tilanteissa esimerkiksi erilaista ennaltaehkäisevää liikuntaa tai hoitoa tarvitseva.<sup>103</sup>

Yhteenvedona terveysliikunnasta voidaan todeta, että oleelliset ministeriöt ja virastot näkevät tarpeellisena ja edistettävänä. Terveysliikunta vaatii monipuolista osaamista. Vaihtoehtoina on kouluttaa eri ammattiryhmiä neuvomaan ja ohjaamaan liikunnallista terveydenedistämistä tai laajentaa liikunnanohjaajien ja muiden alalla työskentelevien osaamista niin, että nämä ymmärtävät paremmin liikunnan terveysmerkityksiä ja osaavat ottaa huomioon eri asiakasryhmien tarpeet. Terveysliikunta kytkeytyy moniin muihin teemoihin, kuten laajemmin hyvinvointiklusterin palveluihin. Terveysliikunnan kehitys on erittäin suuressa roolissa liikunta-alan ja sen osaamistarpeiden ennakkoinnin kannalta. Mikäli uutta koulutusta järjestettäisiin, tulisi siinä olla vahva terveysliikunnallinen painotus.

## 2.2. Eri-ikäisten liikunta ja elämäntapavalmennus

Otsikosta huolimatta tässä luvussa on huomioitava, että eri-ikäisten liikunta, elämäntapa-

---

<sup>101</sup> Asiantuntijahaastattelut. Heikkilä 2015. TEM 2014, 18.

<sup>102</sup> Diges 2011, 14.

<sup>103</sup> Asiantuntijahaastattelut. OKM 2011, 53.

ohjaus ja life coaching ovat eri asioita, jotka kuitenkin ovat lähellä toisiaan. Eri-ikäisten liikunta on yleisajatus liikunnan ja hyvinvoinnin lisäämisestä. Elämäntapa- ja valmennus ja life coaching käsitetään tässä lähes toistensa synonyymiksi, mutta life coaching on osaltaan oma käsitteensä räätälöidylle palvelulle. Käsitteitä käsitellään kuitenkin yhdessä tässä luvussa, koska niiden haasteissa ja kehityssuunnissa on osaamisen kannalta paljon samankaltaisuuksia. Elämäntapaohjaus ja life coaching linkittyvät kaikkeen. Niiden osalta on tärkeä huomata yhteys muun muassa valmentamiseen, sillä terveyden ja kunnan hoitoa edistetään molemmissa, mutta tavoitteet räätälöidään erilaisten tavoitteiden mukaan huippu-urheilijoilla, harrastajilla ja hoitavassa terveysliikunnassa. Samoin liikuntaa edistävä toiminta ja siihen liittyvä osaaminen vertautuu ennaltaehkäisevään liikuntaan aina valmentamisesta ja huippu-urheilusta liikuntateknologiaan ja kaiken ikäisten liikkumiseen.<sup>104</sup>

Yhteiskunta erilaistuu ja eriarvoistuu. Suomi on entistä monikulttuurisempi. Väestön hyvinvointi, terveys, osallisuus ja osallistuminen polarisoituvat. Yhteiskunnan erilaistuminen ja eriarvoistuminen näkyy myös nuorten ja aikuisten kulttuuri- ja liikuntapalveluiden käytössä. Nuoris-, kulttuuri- ja liikuntapolitiikan keinoin vaikutetaan ennaltaehkäisevästi erilaisten hyvinvointi- ja terveysongelmien syntyyn ja vahvistetaan kansalaisyhteiskuntaa. Hyvinvoinnin ja terveyden syvä polarisaatio edellyttää kulttuuri-, liikunta- ja nuorisotoimilta laaja-alaisempaa ja eri hallinnonalat kattavaa yhteistyötä. Liikunta-ala tarjoaa liikuntapalveluita eri-ikäisille, tavoitteiltaan ja odotuksiltaan erilaisille asiakkaille elämänkaaren eri vaiheissa. Nykykäsityksen mukaan liikunta on hyvinvointia tuottava väline. Liikunta- ja kuntoutusalan suuria haasteita ovat tulevaisuudessa ikääntyvän väestön määrän kasvu ja heidän toimintakykynsä säilyttäminen, työikäisen väestön työkyvyn säilyttäminen sekä nuorempien ikäpolvien liikunnallisen aktiivisuuden lisääminen. Haasteen lisäksi ihmisten aktivoiminen liikkumaan on mahdollisuus liikunnan ammattilaisille ja palveluille.<sup>105</sup>

Uuden liikuntalain keskeisiä lähtökohtia ovat tasa-arvo ja yhdenvertaisuus. Lain toimeenpano edellyttää, että OKM huomioi yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon lähtökohdat resurssi-, informaatio- ja säädösohjauksessa ja huolehtii toimeenpanon seurannasta.<sup>106</sup>

Liikuntalain 2015 tavoitteena on edistää:

- 1) eri väestöryhmien mahdollisuuksia harrastaa liikuntaa;
- 2) väestön hyvinvointia ja terveyttä;
- 3) fyysisen toimintakyvyn ylläpitämistä ja parantamista;

---

<sup>104</sup> Asiantuntijahaastattelut.

<sup>105</sup> OKM 2014, 17. OPH 2012b, 12.

<sup>106</sup> OKM 2015, 9.



- 4) lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä;
- 5) liikunnan kansalais- ja seuratoimintaa;
- 6) huippu-urheilua sekä
- 7) liikunnan ja huippu-urheilun rehellisyyttä ja eettisiä periaatteita.

Lisäksi tavoitteen toteuttamisessa lähtökohtina ovat tasa-arvo, yhdenvertaisuus, yhteisöllisyys, monikulttuurisuus, terveet elämäntavat samoin kuin ympäristön kunnioittaminen ja kestävä kehitys.

OKM:n vuoden 2011 Ikäihmisten liikunnan kansallisen toimenpideohjelman mukaan ammattikorkeakoulujen liikunnanohjaaja- ja fysioterapeuttikoulutuksiin kuuluu ikäihmisten liikunnan ohjaajakoulutusta. Liikunnanohjaajien erikoistumiskoulutus soveltavasta liikunnasta sisältää jakson, jossa harjoitellaan ikäihmisten liikunnanohjausta. Ikäihmisten liikuntaan liittyvät koulutukset ovat usein valinnaisia, jonka vuoksi koulutus ei tuota riittävästi alan osaajia. Haasteina on vahvistaa iäkkäiden liikuntaa fysioterapian, liikunnan ja hoitoalan ammattilaisten sekä muiden liikkumiseen vaikuttavien ammattiryhmien peruskoulutuksessa sekä lisätä täydennyskoulutusta. Sisältöinä ovat mm. terveysliikuntasuosittelun mukainen liikunta ja ravitsemus, liikuntaneuvonta, toiminta- ja liikkumiskyvyn arviointi, liikunnan ohjaus ja annostelu, apuvälineiden käytön ohjaus ja kaatumisten ehkäisy. Kunnat ja järjestöt tarvitsevat entistä enemmän ikäihmisten liikuntaan erikoistuneita liikunnan ja kuntoutuksen ammattilaisia sekä hoitohenkilökuntaa ja vertaisohjaajia.<sup>107</sup>

Valtaosa erityisliikunnan palvelujen käyttäjistä on ikääntyneitä, joten tiedot väestörakenteesta ja sen kehityksestä ovat oleellisia arvioitaessa erityisliikunnan potentiaalista kysyntää. Väestökehityksen dramaattisimmat piirteet ovat väestön vanheneminen ja ikärakenteen alueellisten erojen kärjistyminen. Vähintään 65 vuotta täyttäneiden määrä kasvaa vuoteen 2020 yli 340 000 hengellä ja vuoteen 2030 lähes 580 000 hengellä. Tuolloin heitä olisi arviolta yli 1,5 miljoonaa. Liikuntapalvelujen kehittämiseksi ja tarjonnalle väestökehitys asettaa laadullisesti ja määrällisesti aivan uusia haasteita. Haasteet on otettava huomioon myös alan koulutuksissa. Tulevaisuudessa ikääntyvän väestön parempi toimintakyky vaatii uutta asennoitumista myös liikuntaan. Ikääntyvä väestö luo kysyntää uusille palvelumuodoille, jotka lisäävät palvelujen tarvetta ja sitä kautta palvelusektorin työpaikkoja. Ikääntyvät ihmiset ovat myös suuri ja ainakin osittain aktiivinen ja hyvin toimeen tuleva kuluttajaryhmä, jonka palvelukysyntä voi synnyttää uutta palveluyritystoimintaa ja työllisyyttä myös syrjäisille alueille. Heidän vapaa-aikansa lisääntyessä kasvaa kysyntä muun muassa hyvinvointia edistävälle liikuntapalveluille. Ongelmana on riittävän työvoiman turvaaminen näille

---

<sup>107</sup> OKM 2011b, 34–35.

aloille. Arvion mukaan lähivuosina kasvua tulee kaikenlaisille hyvinvointipalveluille, kuten ikäihmisten kuntosaleille, terveysturmatkailulle ja ravitsemusneuvonnalle.<sup>108</sup>

OKM on määritellyt kehittämistavoitteiksi kehittää ikäihmisten liikuntaneuvonnan ja liikunta-toiminnan hyviä toimintatapoja, edistää kuntoutuksen, liikunnan, hoitoalan ja sosiaalityön ammattilaisten osallistumista ikäihmisten terveysturmatkailun edistämiseen sekä huomioida erityistarpeet ja osallistuminen liikuntaolosuhteiden, liikuntaneuvonnan ja liikuntapalveluiden kehittämisessä. Kaikkiaan tavoitteena on useampien eläkkeelle siirtyvien liikunnallisesti aktiivinen elämäntapa. Suositusten mukaista ohjattua liikuntaa tarvitaankin lisää kohdenne-tusti toimintakyvyltään erikuntoisille.<sup>109</sup>

STM kannustaa Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisessa kehittämissuunnitelmassa tarjoamaan edullisia ja helposti saavutettavia liikuntapalveluja sekä ruokapalveluja ja ravitsemusohjausta erityisesti ikäihmisille, työelämän ulkopuolella oleville ja maahanmuuttajille. Lisäksi kannustetaan kuntia tarjoamaan ikääntyneiden ihmisten ohjattuja terveysturmatkailupalveluita.<sup>110</sup> Myös osa haastatelluista asiantuntijoista nosti esiin, että maahanmuuttajien kotoittamisessa liikunta-alalla on mahdollisuuksia. Suurissa kaupungeissa tätä on jo edistetty, mutta se on vasta alussa. Palveluiden tarjoaminen vaatii muun muassa kielitaitoa, kulttuurintuntemusta ja muuta osaamista.<sup>111</sup>

Liikuntatoimialalla nuoriin liittyvä työ lisääntyy. Nuorten muuttuva osallistuminen ja harrastaminen edellyttävät uusia nuorisotyön, kulttuuripalveluiden ja liikunnan muotoja. Liian vähäinen liikkuminen on ongelma sekä yksilöiden, kansanterveyden että kansantalouden näkökulmasta.<sup>112</sup> STM haluaa vahvistaa hyvinvointia tukevilla palveluilla nuorten osallisuutta sekä aktiivointia liikunnan, kulttuurin ja harrastustoiminnan piiriin. Lisäksi halutaan edesauttaa lapsiperheille suunnattujen uusien palveluinnovaatioiden syntymistä.<sup>113</sup> Liikuntaneuvostonkin tavoitteena on edistää lasten ja nuorten liikuntaa<sup>114</sup> OKM esitti hallitusohjelmaan joustavan koulupäivän ideaa, jossa liikunta, liikunnalliseen elämäntapaan kasvattaminen ja

<sup>108</sup> Diges 2010, 20. Ala-Vähälä 2014, 65. OKM 2010a. TEM 2010, 58. Tiihonen 2014, 178.

<sup>109</sup> OKM 2011b, 15.

<sup>110</sup> Hakulinen-Viitanen et. al./STM 2013, 13.

<sup>111</sup> Asiantuntijahaastattelut.

<sup>112</sup> OKM 2014, 18. OPH 2013, 18.

<sup>113</sup> Hakulinen-Viitanen et. al./STM 2013, 67.

<sup>114</sup> Ala-Vähälä 2014, 66.

lasten kasvua ja kehitystä tukeva liikunta integroitaisiin osaksi koulun arkea ja muiden op-  
piaineiden kokonaisuutta.<sup>115</sup> Tuoreeseen hallitusohjelmaan sisältyykin tavoite lisätä tunti lii-  
kuntaa koulupäiviin.<sup>116</sup> Lasten ja nuorten liikunnanohjaukselle tämä tarkoittaisi toteutus-  
saan merkittävää osaamistarvetta. Lapsien liikunnanohjaukseen suunnattua koulutusta on  
vain vähän. Heidän ohjauksessaan on omat pedagogisesti tarpeensa.<sup>117</sup>

Vapaa-ajan hyvinvoinnin tavoittelu on siirtynyt myös käsitykseen työnteosta. Työhyvinvointi  
on käsitteenä jo lähes yhtä käytetty kuin hyvinvointi ja liikunta vapaa-ajalla. Työhyvinvoin-  
nistakin on tulossa megatrendi.<sup>118</sup> Liikunnan merkitys on muuttunut vapaa-ajan harrastami-  
sesta merkitykselliseksi tekemiseksi työn vastapainona. Liikunta on osa työhyvinvoinnin  
laajaa kokonaisuutta. Kilpailu osaavasta ja jaksavasta työvoimasta lisää liikuntatarjonnan  
merkitystä työpaikan vetovoimatekijänä. Työvoiman pitäminen toimintakykyisenä edellyttää  
työpaikan liikuntamahdollisuuksien ja liikuntaan kannustamisen suuntaamista myös riittä-  
mättömästi liikkuville.<sup>119</sup> Sitran kansallisena tavoitteena on Euroopan paras työelämä vuo-  
teen 2020 mennessä. Tähän liitetään myös hyvinvointi ja liikunta.<sup>120</sup>

Ravitsemus on oleellinen osa elämäntapavalmennusta. Se on samalla tavalla merkittävä  
osa terveyden edistämistä kuin liikunta. Lisäksi se on tiiviisti yhteydessä kokonaisvaltaiseen  
terveydenedistämiseen yhdessä liikunnan kanssa. Liikunnanohjaajilla tulisikin olla syvälli-  
nen ymmärrys eri tilanteisiin sopivasta ravitsemuksesta. Asiantuntijahaastattelujen mukaan  
ravitsemuksesta on vähän tietoisuutta, vaikka sitä ohjataan esimerkiksi personal trainerei-  
den palveluiden osana. Ohjaus perustuu usein henkilökohtaisiin näkemyksiin ja dieettitren-  
deihin, vaikka sen pitäisi perustua syvälliseen osaamiseen. Esimerkiksi ravitsemusalan am-  
mattilaiset ovat kritisoineet personal trainereiden ravintotietoutta<sup>121</sup>. Yleisesti hyvinvointival-  
mennusta ei ole otettu kunnolla haltuun. Kokonaisvaltaisuus on oleellista. Siihen kuuluvat  
muun muassa elämänhallinta, oikea ravinto ja liikunta. Personal trainereiden koulutuksen  
pitäisi mennä syventyä ravitsemus, terveyteen ja hyvinvointiin. Tähän liittyvät myös sosiaa-  
liset taidot, kuten ymmärrys siitä, mistä liikkumattomuus johtuu. Ihmistä on lähestyttävä ko-  
konaisuutena, jolloin saavutetaan hyvä olo ymmärryksen kautta.<sup>122</sup>

---

<sup>115</sup> OKM 2015, 25.

<sup>116</sup> Valtioneuvosto 2015a, 15.

<sup>117</sup> Asiantuntijahaastattelu.

<sup>118</sup> Metsä-Tokila et al./TEM 2014, 59.

<sup>119</sup> OPH 2012b, 13.

<sup>120</sup> Sitra.

<sup>121</sup> YLE.

<sup>122</sup> Asiantuntijahaastattelut.

Yhteenvetona voidaan todeta asiantuntijahaastattelujen pohjalta, että elämäntapaohjauksen ja eri-ikäisten liikunnan kannalta keskeistä on polarisaation haaste aktiivisten ja liian vähän liikkuvien kesken. Molemmille on tarpeen tarjota palveluita, toisaalta yhteiskunnallisesti ja osin myös liiketoiminnallisesti tärkeää on liikkumaan aktivointi. Kaikenikäisten liikunta on tärkeää monella tavoin. Ikääntyvät tarvitsevat ennaltaehkäisevää liikuntaa ja samalla tarjoavat suuret markkinat vapaa-ajan palveluissakin. Samoin lapset ja nuoret tarvitsevat liikunnanohjausta, koska heillä on ongelmia vähäisen liikunnan takia. Kunnallisesti syrjäytymisen uhan välttäminen kannustaa kehittämään liikuntapalveluita. Työhyvinvoinnin on oltava osana eri-ikäisten elämäntapaohjausta. Siihen liittyy niin ravinto, uni kuin liikunta sekä psyykkiset ja psykofyysiset tekijät. Liikunnanohjaajakoulutukseen on mahdollista integroida esimerkiksi henkistä valmentamista tai mielikuvaharjoittelua. Nämä ovat vahvasti osa valmentajan työtä ja auttaisivat myös terveyttä edistävässä liikunnassa.<sup>123</sup>

Fakta on, että väestö ikääntyy. Koulutuksen suunnittelun taustalle olisikin otettava ajatus, mitä on tehtävä väestön kunnossa pitämisen edistämiseksi. Ennaltaehkäisevä ja geronomikoulutukseen liittyvä liikunta on tärkeää ja se tulee nousemaan, koska on olemassa hoidon tarve ja halu hoitaa halvemmalla. Kuntoutukseen ja vanhusten palveluketjuihin pääsy olisi liikunta-alan yrityksille ja ammattilaisille merkittävä asia. Osaamisen kannalta haasteena on selvittää, mitä on tehtävä ja osattava väestön kunnossapitoon liittyen. Tarvitaan esimerkiksi ikääntymisen tuntemusta, kielitaitoa ja sosiaalisia taitoja. Erityisesti iäkkäiden hankkimat palvelut lisäävät terveysliikunnan osaajien tarvetta. Alan vähäiset standardit tulee vahvistaa riittäviksi terveydenhoidon kannalta.<sup>124</sup> Lisäksi lasten ja nuorten liikunnanohjauksen tarve kasvaa ja sekin vaatii erityisosaamista. Eri-ikäisten ja eri kohderyhmien terveysliikunta on kasvavan huomion kohde. Alalla tärkeää on oikeaoppinen ohjaus ja oikein suunnatut palvelut. Tärkeäksi nousee varmistaa, että ohjaajien ja muiden toimijoiden ammattitaito on riittävällä tasolla. Liikunnan- ja elämäntapaohjauksen osaamistasoa nostamalla voitaisiin vaikuttaa hyvinvoinnin tasoon. Samalla se nostaisi liikunta-alan ammattilaisten uskottavuutta ja mahdollisesti myös palveluiden kysyntää.

### 2.3. Liiketoimintaosaaminen

Liikunta-ala ei kehity ilman aktiivisia toimenpiteitä. Liikunta-alan yrittäjiltä vaaditaan ennen kaikkea sisällöllistä ammattitaitoa, vahvaa liiketoimintaosaamista, tehokasta markkinointia, kykyä tunnistaa asiakkaiden tarpeita sekä kehittää ja räätälöidä palveluita niiden mukaan. Koska ala on pk-yritysvaltainen, on yrittäjähenkisyys ehdoton vaatimus alalla toimimiselle.

---

<sup>123</sup> Asiantuntijahaastattelut.

<sup>124</sup> Asiantuntijahaastattelut.

Yritys ei kasva, jos ei osata ottaa ammattimaisia askelia eteenpäin. Monesti tämä on kiinni liiketoimintaosaamisen perusteiden, kuten verotuksen, hallinnasta. Menestyvän yrityksen perustaminen saattaa olla enemmän kiinni yrittäjyysosaamisesta kuin hyvästä liikunta-alan substanssiosaamisesta. Sama koskee työntekijöitä. Esimerkiksi liikunta-alan yritykset tarjoavat koulutuksia työntekijöilleen, mutta molempien fokus on liiketoiminnallisissa perusasioissa, kuten myynnissä, markkinoinnissa ja yrittäjyydessä.<sup>125</sup>

Tärkeäksi osaksi liikunta-alan yrittäjyyttä on tullut ymmärtää alan oikeudellisia ja lainsäädännöllisiä rajoituksia. Yritykset pyrkivät käyttämään uusissa palveluissaan hyödyksi alan trendejä. Esimerkiksi Crossfit-lajin suosio on kasvanut räjähdysmäisesti ja sen rinnalle on syntynyt jo erilaisia ryhmäliikuntaversioita. Crossfit-tavaramerkin käytöstä on tällä hetkellä meneillään iso kiista markkinaoikeudessa. Tärkeää jo tavallisissa ryhmäliikuntapalveluissa onkin ymmärtää immateriaalioikeuksia. Liikunta-alalla vallitsee lisäksi kolmiportainen arvonlisäverotus, 0 %, 10 % ja 24 %. Nollaverokanta koskee terveydenhoidon ammattilaisia, hieroja ja yleissivistävää liikunta-alan koulutusta. Ryhmäliikuntapalvelut ja urheilutilaisuudet käyttävät 10 % arvonlisäveroa. Korkein verotus koskee yksityistä ohjaamista ja valmennuspalveluita. Arvonlisäveroluokat on määritelty tulokannanvaraisiksi esimerkiksi liikunnan opetuksen ja ohjatun liikunnan välillä. Verotuksella on tärkeä merkitys etenkin yksityisille kuluttajille tarjotuissa palveluissa. Yleisten liiketoimintaan vaikuttavien lakien lisäksi on tunnettava esimerkiksi kuluttajaturvallisuus-, vahingonkorvaus- ja liikuntalaki. Aktiivisia palveluita on kyettävä tarjoamaan turvallisesti. Nämä teemat korostuvat etenkin aktiviteeteissa ja ennaltaehkäisevässä liikunnassa.<sup>126</sup> Liiketoiminnallisesti rajoitusten hyödyt ja haitat on tärkeä ymmärtää.

TEM:n liikuntaliiketoimintaa käsittelevien raporttien perusteella liikunta-alan yritysten hyvinvointisisältöjen kehittämiseen on suunnattava toimenpiteitä. Moninaisten liikunta-, terveys- ja hyvinvointipalvelujen sekä niitä koskevien tuotteiden ja liiketoimintakonseptien suhteet ovat tässä olennaisia. Lähtökohtana on asiakastarpeiden tunteminen ja siten sekä kysyntä- ja käyttäjälähtöisen että kysyntää luovan innovaatiotoiminnan edistäminen liikunta-alan yrityksissä. Tärkeä osa palvelujen sisältöjen kehittämisestä on liikuntamotivaatiota synnyttävä ja ylläpitävä elämyksellisyys. Elämyshakuisuus korostuu kulutuksessa, joten liikuntapalveluja myydään elämysten avulla. Tämä seikka on tärkeä ottaa huomioon erityisesti, kun palveluja suunnataan muillekin kuin aktiiviliikkuville. Uudet yritysmallit, innovaatiot ja digitaali-

---

<sup>125</sup> Asiantuntijahaastattelut. Sippola 2014, 21, 147.

<sup>126</sup> TEM 2014, 10. Sippola 2014, 97, 105–106. Markkinaoikeus 2013/365.

suus ovat keskeinen osa kehittymisprosessia. Liikunta-alan yrityksiä kannustetaan yhteistyöhön esimerkiksi hyvinvointi-, elämys-, matkailu- sekä sosiaali- ja terveysalojen kanssa. Nämä palvelut linkittyvät läheisesti toisiinsa.<sup>127</sup>

Tyypillisesti pk-yrittäjillä tuotteistus, markkinointi ja myynti ovat haasteellisimpia osa-alueita, mikä korostuu varsinkin luovilla aloilla, joihin liikuntapalvelut kuuluvat. Liikunta-alan yrittäjyyden kehittämisstrategian mukaan parasta osaamista liikunta-alan yrittäjillä on jo oman alan sisältöosaamisessa. Valtakunnallisen liikunta-alan yritys- ja seuratoiminnan selvityksen mukaan liikunta-alan yritykset kokevat tarvetta vahvistaa osaamistaan erityisesti myynnin ja markkinoinnin, tuotteiden ja palvelujen kehittämisen, taloushallinnon, verotusasioiden ja liiketoiminnan osa-alueilla. Liikuntaseuroissa, jotka kehittävät toimintaansa kohti yritystoimintaa, on osaamistarpeita samoista taidoista. Osaamistarpeita liikunta-alan yrityksissä on myös sopimuksellisissa asioissa sekä julkisia hankintoja ja kilpailutusta koskevissa säännöissä ja toimintamalleissa. Liikunta-alan koulutuksissa olisikin tarpeen merkonomikoulutuksen kaltaisten taitojen lisääminen. Yrittäjät pitävät tärkeänä myös yhteistyön lisäämistä sosiaali- ja terveys-, matkailu- ja kulttuurialan kanssa sekä liikunta-alan yritysten kesken. Haasteeksi koetaan hyvien työntekijöiden löytäminen. Menestyvät yritykset kouluttavat itse työntekijöitään. Osittain voi olla kysymys siitä, että yrittäjät eivät tunne kaikilta osin koulutusjärjestelmän mahdollisuuksia.<sup>128</sup>

Tärkeitä osaamisalueita ovat tuotteistaminen, markkinointi, yrittäjyys- ja liiketoimintaosaaminen. Myös kilpailutusosaaminen hallinnossa vaatisi osaamisen kehittämistä, mutta se olisi apuna myös yrittäjyydessä. Brändit, lisensointi, franchising, asiakkaan segmentointi ja strategiset tarpeet on oleellista osata ja ymmärtää, samoin immateriaalioikeudet. Liikunta-alan yrittäjien liiketoimintaosaaminen, tuotteistamisosaaminen ja business-osaaminen ovat heikkoja. Jopa niin, että siitä tulee ongelmia liiketoiminnassa. Yksi haaste ovat lisensoidut jummat. Yksityisten liikuntapalveluiden tuottajienhan on pyrittävä erottautumaan kilpailijoistaan, mikä ikään kuin pakottaa muokkaamaan uusia käsitteitä jopa lähes samalle tuotteelle. Toisaalta omaa tuotetta ja osaamista pyritään suojaamaan luomalla koulutuksille, tuotteille ja palveluille tuotemerkkejä. Suomessakin on oikeusjuttuja siitä, kun lisensoituja ohjelmia on käytetty luvatta tietämättömyyttään.<sup>129</sup>

Tuotteistaminen takaa uusien yritysten, palveluiden ja työpaikkojen synnyn. Heikko osaaminen liiketoiminnan kasvattamisessa hidastaa myös työpaikkojen syntyä. Pienet yritykset

---

<sup>127</sup> TEM 2014, 20–21. Diges 2010, 12, 26–28.

<sup>128</sup> Diges 2010, 19, 44. Diges 2011, 17.

<sup>129</sup> Asiantuntijahaastattelut. Tiihonen 2014, 85, 108.

ja urheiluseurat kurjistuvat, koska ne eivät hallitse tuotekehittelyä. Näille olisi annettava osaamista kehittää omaa tekemistä. Esimerkiksi liikeidean sparraamisesta on hyviä kokemuksia. Sisältöosaamisen lisäksi olisikin tuotava mukaan yrittäjyyttä ja käytäntöä. Liiketoiminnallinen ymmärrys on ehdoton edellytys liikunta-alan toimijoille. Tapahtumanjärjestämiseen ja sponsorointiin painottuvaa koulutusta on jo olemassa. Yrittäjyyttä on tuotu kouluksiin, mutta vaikutelma on edelleen, että osaamistarvetta yrittäjyydessä on. Osa tarpeesta liittyy liiketoimintaosaamiseen ja osa asenteeseen ja uskallukseen kehittää yritystä ja toimintaa. Mahdollisuudet ovat valtavat etenkin iäkkäiden määrän, vapaa-ajan ja varallisuuden lisääntyessä. Amk-tason koulutuksissa liiketoimintaosaamisen katsottiin olevan kelvollisella tasolla ja personal trainer -koulutuksissakin se on nousemassa standardointien ansiosta. Asennetta olisi kuitenkin muutettava asiakaspalveluhenkisemmäksi ja ammattilaisten olisi ymmärrettävä toimintansa laajemmin. Asiakaspalvelu- ja verkottumisosaaminen ovat oleellisia kykyjä liikunta-alan toimijoille. Asiakaspalvelun ja asiakaslähtöisen toimintamallin edistäminen on koko alan kannalta keskeistä. Perinteistä liikuntapalvelua on turhaa uusintaa, mutta asiakaslähtöiselle palvelutoiminnalle on kysyntää. Uutta kysyntää kuvataan usein termillä palveludesign. Se on asiakkaan tarpeista kumpuavaa räätälöityä palveluntarjontaa.<sup>130</sup>

Johtamisosaamisen lisääminen jakoi asiantuntijahaastatteluissa mielipiteitä, etenkin julkisen sektorin ja urheiluseurojen osalta. Toisaalta se katsottiin tärkeäksi osaksi ammattitaitoa sekä liikunnanohjaamisen että yhteiskunnallisen osaamisen kannalta. Lisäksi johtajia eläköityy esimerkiksi kuntasektorilta nopeasti. Toisaalta nähtiin, että koulutusta on jo Suomessa riittävästi työpaikkoihin verrattuna. Useimmat asiantuntijat korostivat nimenomaan käytännön osaajien tarvetta. Toisaalta käytännön ekonomistit puuttuvat liikunta-alalta. Esimerkiksi liikuntatalouden laskijat tutkimusmielessä puuttuvat. Vastaavia koulutuksia nousi sosiaali- ja terveysalalle joitain vuosia sitten lähes yllättäen, vaikka tarvetta ei nähty olevan. Nyt näille on suuri tilaus. Kuitenkaan kyse ei ole markkinoinnista tai sponsoroinnista vaan kylmien faktojen käsittelystä.<sup>131</sup>

Kansainvälistyminen on olennainen teema. Menestyvien tuotteiden ja palveluiden luomisessa tarvitaan monialaista yhteistyötä ja kansainvälisen tason markkinointiosaamista. Kyky murtautua globaaleille markkinoille onkin kriittinen menestystekijä. Kansainvälisyys tuo paljon mahdollisuuksia. Kansainvälisyysosaaminen ja kielitaito ovat myös tärkeitä liikunnanohjaajien koulutuksessa. Etenkin laajentumishaluisille yrittäjille kotimarkkinat eivät

---

<sup>130</sup> Asiantuntijahaastattelut.

<sup>131</sup> Asiantuntijahaastattelut.

riitä, mutta pienet yritykset jäävät usein oma-aloitteisesti paikallisiksi. Tärkeiksi osiksi liiketoimintaa nousevatkin kansainvälisyys ja vienti, koska Suomi ei pelkää riitä markkinoiksi liikunta-alan tuotteille, vaikka vielä palveluille riittää kysyntää. Toisaalta monille innovatiivisille nuorille kansainvälisyys on jo arkipäivää. Siksi aihetta ei tarvitse korostaa omana erityisenä osionaan koulutuksissa, vaan sen pitää olla mukana kaikessa tekemisessä. Esimerkiksi liikunta-alan yrittäjän on hyvä osata muun muassa ohjata muilla kielillä. Vastavankaltaisia taitoja ovat sosiaaliset taidot ja verkostoituminen.<sup>132</sup>

Asiantuntijat näkivät liiketoimintaosaamisen yhtenä keskeisistä osaamisalueista liikunnanohjauksen (AMK) koulutuksessa. Liiketoimintaosaamisessa on puutteita, mutta osaamisen kehittäminen voisi avata mahdollisuuksia, muun muassa palveluedesignin ja räätälöityjen palveluiden kehittämiseen. Liiketoimintaosaamisesta kannustetaan järjestämään täydentävää koulutusta, mutta se on myös tärkeä osa liikunta-alan koulutusta. Kasvava liikuntapalveluiden ja immateriaalituotteiden kysyntä vahvistaa palvelu- ja innovaatiotoiminnan kehitystä. Yrittäjälle onkin menestymisen kannalta elintärkeää ymmärtää tuotteistamisen mahdollisuudet ja hallita palvelukonseptien luominen.<sup>133</sup>

Ala kasvaa ja kehittyy, mutta myös muuttuu. Ammattitaitoisia osaajia tarvitaan enemmän, kunhan asiakaspalveluhenkisyys sekä yrittäjä- ja kehityshenkisyys ovat kunnossa. Yrittäjyysosaaminen on noussut liikunta-alan keskeiseksi koulutussisällöksi pakollisissa ja valinnaisissa tutkinnon osissa. Tavoitteena on myös edesauttaa yhteyksien syntymistä liikunta-alan ja muiden alojen koulutusten välille. Liikuntayrittäjyyteen tarvitaan lisää täydennyskoulutusta. Alalla on lisäksi kaupallisia tutkintoja ja lisenssejä, jotka monipuolistavat sekä kirja-voittavat toimijoiden taustoja ja samalla aiheuttavat kuluttajalle hämmennystä. Koulutuksen tulee vastata ajantasaisesti työnantajien ja asiakkaiden muuttuviin tarpeisiin. Koulutuksen on oltava laadukasta, jotta opintonsa päättäneillä on riittävät edellytykset työssä toimimiseen ja yrittäjyyteen. Liikunta-alan yrittäjyyden toimenpideohjelmassa yhtenä tavoitteena on järjestää liikunta-alan ammattilaisille ja yrittäjille korkeatasoista valmennusta ja koulutusta erityisesti tuotteistamisen, myynnin ja markkinoinnin osa-alueilla. Myös yrittäjähenkilöitä huippu-urheilijoita halutaan tukea omalla huippu-yrittäjä -ohjelmalla sekä järjestää liikuntaseuroille ja -järjestöille liiketoimintaosaamista vahvistavaa koulutusta.<sup>134</sup>

---

<sup>132</sup> Asiantuntijahaastattelut. TEM 2014, 20–21. Diges 2010, 12, 26–28.

<sup>133</sup> Asiantuntijahaastattelut.

<sup>134</sup> Diges 2010, 26. Diges 2011, 17, 20.



## 2.4. Matkailu- ja elämyspalvelut

Liikuntapalvelut ja -tuotteet ovat tärkeitä vetovoimatekijöitä matkailun ekosysteemissä. Tällaisia voivat olla esimerkiksi seikkailupalvelut, luontoliikunta, terveys- ja hyvinvointipalvelut tai urheilutapahtumat. Laaja palvelutarjonta tekee kohteesta houkuttelevan, mistä johtuen liikuntamatkailu vaatii tuekseen muutakin matkailuklusteria, kuten muita hyvinvointi-, ravintola- ja majoituspalveluita. Temaattinen ja toiminnallinen lomailu onkin kasvussa. Liikuntamatkailualan yritykset ovat usein pieniä, mutta hyvin verkottuneita. Toisaalta olemassa on yksittäisiä suuria toimijoita, kuten urheiluopistoja ja laskettelukeskuksia. Esimerkiksi massatapahtumiin osallistuminen on voimakkaassa kasvussa.<sup>135</sup> Ennakointien perusteella matkailun ohjelmalveluissa näyttää olevan kysyntää tulevaisuudessa ennen muuta hyvinvointipalveluissa ja niissä erityisesti liikuntapalveluissa. TEM:n mukaan liikunta- ja elämyspalvelualan kasvusta sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä on enemmän kuin heikko signaali. Tavoitehakuista kuntoilusta ja harrasteurheilusta, etenkin juoksemisesta, on tullut selkeä kansainvälinen megatrendi. Nykyään maratoneille lähtee kuka tahansa kuin elämysmatkalle. Tähän trendikkääseen liikunnalliseen elämäntapaan kuuluvat muun muassa asiaan kuuluvat vaatteet, terveellinen ravinto, urheiluvälineet ja erilaiset kuntoilusovellukset.<sup>136</sup> Liikunta-alan kriittiseksi menestystekijäksi on määritelty yritysten kyky luoda kuluttajalle käytännöllisiä ja houkuttelevia tuotteita. Tuotteen tai palvelun sijaan tärkeintä on nykyisin käyttäjäkokemus.<sup>137</sup> Valon Tulevaisuusnavigaattori nostaakin yhdeksi keskeiseksi muutostrendiksi siirtymisen tuottajälähtöisyydestä asiakaslähtöisyyteen sekä yleisestä massatuotteesta henkilökohtaiseen räätälöityyn palveluun. Liikunta-alalla asiakas onkin noussut subjektiksi, joka johtaa oman elämänsä designia. Aiheeseen liittyvät myös verkostoituminen ja ekosysteemiajattelu.<sup>138</sup>

Potentiaalisimpina asiakasryhminä nähdään hiljaisuutta, luontoa tai muutosta kaipaavat, seikkailujen ja elämysten kuluttajat, itsensä haastamista kaipaavat sekä kuntoutus- ja terveyspalveluita tarvitsevat. Liikuntamatkailun kasvuun ovat vaikuttaneet terveystietoisuuden lisääntyminen, sosiaalisten ja henkisten tarpeiden korostuminen ja kilpailu vapaa-ajasta. Liikuntamatkailu on kehittymässä terveystietoisuuden suuntaan, mutta sen potentiaali ei näy vielä tilastoissa. Potentiaalia on esimerkiksi tulevaisuuden hyvinvointikeskuksissa, joissa tarjolla olisi esimerkiksi terveydenhuollon, ravitsemuksen ja liikunnan neuvontaa. Kansainvälisten tilastojen mukaan jopa 10 % matkailusta koostuu liikuntamatkailusta, mutta osuus

---

<sup>135</sup> TEM 2014, 19.

<sup>136</sup> Metsä-Tokila et al./TEM 2014, 58. OPH 2012a, 40.

<sup>137</sup> TEM 2014, 16.

<sup>138</sup> Valo 2014, 11.

on jopa 25 %, jos mukaan lasketaan hyvinvointimatkailu. Suomessa aktiivisimpia liikunta- palveluiden tuottajia ovat liikunta- ja urheiluseurat ja -järjestöt, kunnat ja yksityiset yritykset. Urheiluseurojen arvioidaan tuottavan kaksi kolmesta liikuntapalveluista, kunnat neljänneksen ja yritykset kymmenenneksen. Odotukset ovat lisääntyneet. Markkinat ja asiakkaat ovat kuitenkin heterogeenisiä. Urheiluseurojen jäsenet toivovat merkityksellistä toimintaa, asiakkaat tasokkaita ja ajanmukaisia palveluja sekä viranomaiset keinoja hyvinvointipalvelujen toteuttamiseen ja yhteiskunnallisten terveysongelmien ratkaisemiseen.<sup>139</sup>

Asiantuntijoiden mukaan liikunta-alan mahdollisuutena on kasvaa yhteen hyvinvointialan kanssa, sillä puhtaiden liikuntakeskusten sijaan kehittyy hyvinvointikeskuksia. Hyvinvointialan toimijat tarvitsevat menestyäkseen liikunta-alan osaamista ja teknologiaa. Selkeänä mahdollisuutena on uusien hyvinvointipalvelujen ja -konseptien muuntuminen vientituotteiksi. Liikuntatuotteiden ja -palveluiden kehittämisessä hyvinvointi ja terveys laajentavat liikunnan markkinoita esimerkiksi matkailussa. Toisaalta hyvinvointi-termillä annetaan suurempi lupaus ja sen käyttö vaatii asiakkaan kokonaisvaltaista huomioimista. Hyvinvointiklusteri vaatii laaja-alaista yhteistyötä ja sitä tuottavaan koulutusta. Hyvinvointiklusteriin sisältyvät kauneudenhoitoala, liikunta-ala, ohjaus- ja kasvatusala sekä sosiaali- ja terveysala. Hyvinvointiklusterille on ominaista ennaltaehkäisevä luonne. Maaseudun vahvuus on innovaatioissa, jotka edellyttävät tilaa. Klusterinäkökulmasta maaseudun innovaatioympäristön mahdollisuudet liittyvät ympäristön ja luonnonvarojen tuomaan kilpailuetuun, esimerkiksi matkailuun, liikuntaan ja urheiluun. Mikroklustereita voidaan synnyttää tukeutumalla paikallisiin vahvuuksiin ja yhdistämällä alueellisten ja paikallisten tutkimus- ja oppilaitosten, yritysten ja julkisten toimijoiden voimavaroja. Unohtaa ei sovi myöskään urheiluviihteen merkitystä sekä tarjonnan ja kuluttamisen vahvaa asemaa. Markkinamekanismi on vahvistunut urheilussa ja osin muuallakin liikuntakulttuurissa.<sup>140</sup>

Terveysmatkailussa on kasvun varaa. TEM:n ja Terveyspalvelualan Liiton kuntoutusalan kyselyjen mukaan ulkomaisten kuntoutuspalveluja ostavien asiakkaiden määrä on toistaiseksi erittäin pieni. Mielenkiinto suuntautuu etenkin omatoimisesti maahan matkailijoihin. Haasteena on yksityisten palveluntuottajien pieni keskimääräinen koko, sillä palveluvienti edellyttää kuntoutuksen brändituotteita sekä panostuksia vieraskieliseen medianäkyvyyteen ja palveluun.<sup>141</sup> Vuoteen 2025 ulottuvan ennusteen mukaan matkailu-, majoitus- ja ravitsemistoimialalla työllisyyden kasvu on 4 prosenttia perusskenaariossa ja 8 prosenttia tavoiteskenaariossa. Kasvu aiheutuu ravitsemistoiminnan kasvusta. Ohjelmapalveluiden

<sup>139</sup> Diges 2010, 49-52. TEM 2014, 13, 19.

<sup>140</sup> Diges 2010, 40. OPH 2013, 14. TEM 2010, 119. Valo 2014, 6.

<sup>141</sup> Lith/TEM 2014, 21.

kehitystä korostetaan etenkin hyvinvointi- ja liikuntapalveluissa. Toimialan kasvupotentiaalin määrittelee koti- ja ulkomaisen kotitalouskysynnän kehitys. Matkailu-, majoitus- ja ravitsemistoiminta on suhdanneherkkä ala. Alan työllisyyden ennakoidaan kasvavan matkapalveluiden kysynnän kasvun ja kulutustottumusten muutosten ansiosta. Kasvun oletetaan syntyvän etenkin toiminnallisten ja elämyksellisten kokonaisuuksien sekä luonto-, liikunta- ja kulttuurimatkojen kysynnästä. Taustalla on elintaso nousu ja vapaa-ajan lisääntyminen. Virkistyspalveluiden käytön odotetaan liittyvän yhä enemmän luontoon, liikuntaan, terveyteen ja ravitsemukseen. Toimialaa muovaa välineiden kehitys, mihin tietoteknologia tarjoaa kasvavia mahdollisuuksia. Painopiste on siirtymässä sähköiseen ja digitaaliseen suuntaan, jolloin sisällöntuotanto korostuu. Palveluiden käyttö myös eriytyy kohderyhmän, kuten ikäihmisten liikunnan, mukaan.<sup>142</sup> Digitaalisuus korostuu myös, koska liiketoiminnan prosessit ovat muuttuneet nopeasti ja jakelu- ja markkinointikanavat ovat siirtyneet pitkälti verkkoon. Liikuntapalveluissa nämä uudet kanavat ovat tärkeitä.<sup>143</sup>

Kansallisten liikuntatutkimusten mukaan naiset käyttävät miehiä enemmän yksityisten yritysten tarjoamia liikuntapalveluja. Nuoret käyttävät palveluja vanhoja ikäluokkia enemmän, mutta aktiivisuus on lisääntynyt kaikkien ikäluokkien piirissä. Lisäksi ikäihmiset ostavat kasvavassa määrin vapaa-ajanvietto- ja terveystuotteita. Muuttuneet harrastamisen muodot edellyttävät uusia liikuntapalveluita. Kokonaisvaltaisten ja laadukkaiden hyvinvointi- ja vapaa-ajan palveluiden kysyntä kasvaa. Korkeatasoisella hyvinvointiosaamisella voidaan luoda uutta yritystoimintaa, työpaikkoja ja taloudellista lisäarvoa. Uusia itse maksettavia palveluita syntyy liikunta- ja kuntoutuspalveluihin. Uhkana on, että palvelukokonaisuuksien pirstoutuminen vaikeuttaa erityisesti moniongelmaisten asiakkaiden palvelujen yhteensovittamista. Yksityinen palveluntuotanto saattaa heikentää myös ehkäisevää työtä. Toisaalta julkiset ostopalvelut mahdollistavat hyvinvointialan yrityksille toiminnan, jolloin joustavien, uusien ja asiakkaiden tarpeista lähtevien palvelumallien kehittäminen ja yritysten erikoistumisen helpottuu myös yksityisillä markkinoilla. Liikuntapalvelut sisältävät runsaasti hyödynnettäviä liiketoimintamahdollisuuksia. Tulevaisuudessa hyvinvointipalveluja tarvitaan laajemmin eri väestöryhmille: ikääntyneelle väestölle, lapsille, nuorille, työikäisille ja maahanmuuttajille. Asiakkaiden tarpeiden tunnistamisesta ja liiketoiminnan profiloimisesta niiden mukaan voi tulla merkittävä kilpailu.<sup>144</sup>

Urheilu- ja liikuntayritykset ovat potentiaalisia kuntoutuspalvelujen tuottajia. Kuntoutuspal-

<sup>142</sup> Hanhijoki /OPH 2009, 52. OPH 2011, 16.

<sup>143</sup> TEM 2014, 20.

<sup>144</sup> OPH 2012b, 15. OKM 2014, 18–19. TEM 2011a, 24–25. TEM 2011b, 153. TEM 2014, 19.

veluja tarjotaan muillakin toimialoilla ja kohteissa sosiaali- ja terveyspalveluissa, kuten kylpylähotelleissa, matkailukeskuksissa sekä urheilu- ja liikunta-alaan luettavissa kuntokeskuksissa. Sivutoimisten palveluntuottajien tärkeän toimialaryhmän muodostavat matkailu- ja virkistyspalvelut. Vaikka pääosa liikevaihdosta kertyy itse maksavilta asiakkailta, yhteiskunnan varoin kustannetut kuntoutuspalvelut voivat olla matkailualan yrityksille tärkeä tulonlähde. Yksityiset palveluntuottajat ovat myös kiinnostuneita laajentamaan palvelujaan sosiaaliseen kuntoutukseen, työkyvyttömyyttä ehkäisevään ammatilliseen kuntoutukseen ja mielenterveyskuntoutujien kuntoutuspsykoterapiaan. Nämä palvelut ovat niitä, joiden kysyntä todennäköisesti lisääntyy tulevaisuudessa.<sup>145</sup>

Yritysten kriittisenä menestystekijänä ovat verkostoituminen, palveluketjuihin osallistuminen, jakelukanavien hallinta sekä asiakkaiden luottamus palveluihin. Haasteena on globaalikiilpailu korkean hintatason maassa ja matkailun ekosysteemien luominen. Hyvinvointi- ja liikuntamatkailussa ja -palveluissa on tilastoissa näkymätön kasvupotentiaali.<sup>146</sup> Esimerkiksi OPH:n ennakointitulokset osoittavat, että, vaikka matkailualan ammatillisen peruskoulutuksen aloittajatarve olisi jatkossa vain viidenneksen nykyisestä, ennakoidaan matkailun ohjelmapalveluissa, kuten liikuntapalveluiden, kysynnän kasvavan<sup>147</sup>. Tämän kasvun saavuttaminen vaatii monialaista osaamisen kehittämistä ja innovaatioita. Aiemmin korostettu tuoteistaminen ja markkinointi ovat tärkeä osa tämän potentiaalın realisoimista. Aihe linkittyy läheisesti myös esimerkiksi eri-ikäisten liikuntaan ja terveysliikuntaan.

Haastatellut asiantuntijatkin näkivät matkailu- ja tapahtumantuotannon olevan myös merkittävä osa liikunnanohjauskoulutuksessa sekä tärkeä ja kehittyvä liikunta-alan osa, vaikka se ei ollutkaan heille ensisijainen osaamisalue. Monella ammattilaisella on kokemusta tapahtumantuotannosta seuratyön ansiosta, mutta aihepiirin osaamista olisi silti tarpeen syventää. Elämyksellisyys ja lifestyle coaching ovat kasvussa kuluttamisessa. Ne linkittyvät yleisesti niin liikunta- ja hyvinvointipalveluihin kuin liikunta- ja terveysmatkailuun. Elämys ja terveysliikunnan palveluille on matkailussa ja palveluntuotannossa kysyntää ja tarvetta. On kyettävä tarjoamaan asiakkaalle monipuolinen paketti toimintaa, tietoutta ja palveluita. Tämä vaatii myös monialaista osaamista.<sup>148</sup>

---

<sup>145</sup> Lith/TEM 2014 , 4.

<sup>146</sup> TEM 2014, 13, 21.

<sup>147</sup> OPH 2012a, 154.

<sup>148</sup> Asiantuntijahaastattelut.

## 2.5. Valmennus

Valmentaminen on viime vuosina ammattimaistunut. Vaikka moni ammattivalmentaja työskentelee osapäiväisesti tai osana muita toimenkuvia, päätoimisuuden ja osa-aikaisten suhteessa on tapahtunut muutos. Päätoimisten tai vähintään puolet tuloistaan valmennukseen liittyvistä tehtävistä saavien osuus on kasvanut. Erityisesti urheiluseurat työllistävät yhä suuremman osan valmentajista, mutta ammattivalmentajien määrä on kasvanut muissakin organisaatioissa. Ainoastaan lajiliitoissa ja Puolustusvoimissa määrät ovat laskeneet. Kaikkiaan ammattimaisuuden voidaan katsoa lisääntyneen. Ammattivalmentajien lukumäärästä ei ole täyttä varmuutta. Vuonna 2002 ammatikseen työskenteli 1200 valmentajaa. Vuonna 2012 toimi kaikkiaan 1600 ammattivalmentajaa, joten ammattivalmentajien lukumäärä on kasvanut kymmenen vuoden aikana 38 %. Merkittävin muutos koskee valmentajien työaikaa. Valmentajista noin 60 % toimi osa-aikaisesti vuonna 2002, mutta vuonna 2012 noin 80 % valmensi päätoimisesti. Ammattivalmentajia on eniten jääkiekossa, jalkapallossa, taitoluistelussa ja voimistelussa. Valmennusammatti ei ole silti vielä professio, jolla olisi itsenäistä valtaa ja vastuuta muokata ammatin vaatimuksia ja luoda eettistä toimintakoodistoa.<sup>149</sup>

Suurin muutos on ollut ammattivalmentajien sijoittumisessa lasten valmennukseen ja ohjaukseen. Pääosalla tie valmentajaksi kulkee edelleen seuratoiminnan ja urheilujärjestöjen koulutustoiminnan kautta. Valmentajan urapolulla on tietyt vaiheet ja haasteet eri ikäpolvissa ovat erilaiset. Nuorilla valmentajilla haaste on ennen kaikkea oikeiden asioiden tekeminen lasten ja nuorten kehittyminen huomioon ottaminen. Tähän auttaa koulutus, mutta myös muu asiantuntijatuki ympäristöstä sekä työnohjaus ovat tärkeitä.<sup>150</sup> Seura- ja järjestötoimintaa kohtaan kohdistuu VALO:n mukaan kasvavia odotuksia kohtaan, jonka seurauksena osaaminen, laatu ja ammattimaisuus korostuvat.<sup>151</sup>

OKM on vuoden 2015 talousarviossaan asettanut tavoitteeksi lisätä väestön osallistumista ja vahvistaa osallisuutta liikunnan kansalaistoiminnan avulla. Liikunta- ja urheiluseurojen toimintaan osallistutaan jo melko aktiivisesti, mutta osallistumisessa ja aktiivisuudessa on eroja eri väestöryhmien kesken. Tarve liikuntajärjestöjen toimintakulttuurin ja -tapojen uudistamiselle kasvaa, kun sitoutuminen toimintaan vähenee ja tilalle tulee uusia osallistumisen tapoja. Lisäksi eettisten periaatteiden edistäminen toiminnassa korostuu. Osana valmennus- ja huippu-urheilutyötä Huippu-urheilun muutosryhmä (HuMu) lanseerasi Urheilijan

<sup>149</sup> Kärmeniemi 2012, 31. OKM 2010b, 19.

<sup>150</sup> Kärmeniemi 2012, 31. OKM 2010b, 19.

<sup>151</sup> Valo 2014, 6.

polku -käsitteen ja tavoitteen ”Urheilijan polun osaamisella, yhteistyöllä ja intohimolla parhaaksi Pohjoismaaksi 2020”. OMK:n vuoden 2015 talousarviossa todetaan, että huippu-urheilu on osa suomalaista kulttuuria ja sen arvo elämysten tuottajana ja myönteisten esikuvien tarjoajana kasvaa. Lisäksi huippu-urheilutoiminta vahvistaa liikunnan ja urheilun kansantaloudellista merkitystä etenkin suur tapahtumien ansiosta.<sup>152</sup>

KIHU:n Valmennusosaamisen käsikirjan mukaan valmentajana kehittymisen kannalta tehokkainta on osaamistarpeiden tunnistaminen ja niiden pohjalta oikean kehitys- ja koulutuspolun valinta. Valmentajan kehittymiselle on tärkeää saada huomioitua henkilökohtaiset osaamistarpeet, mutta myös lajikohtaiset vaatimukset. Valmentajan toimintaympäristö on tärkeä oppimisympäristö ja oppiminen on jatkuvaa. Osaamistaan voi syventää haluamaansa suuntaan, hyödyntäen monipuolisesti formaalia, nonformaalia ja informaalia oppimista. Koulutus on oleellista valmentajapolun alkuvaiheessa. Suomalaisvalmentajat pitävät koulutusta tärkeänä valmentajana kehittymisen kannalta. Kolme neljästä valmentajasta oli osallistunut johonkin koulutukseen neljän vuoden aikana ja kaksi kolmesta oli aikeissa osallistua koulutukseen seuraavan vuoden aikana. Valmentajakoulutuksen kehitystyössä on pohdittava, miten koulutuksessa voidaan tukea tiedon jalostumista kokonaisvaltaiseksi valmennusosaamiseksi.<sup>153</sup>

Valmentajaksi haluava voi suuntautua ammattiin joko liikunnan koulutuskeskusten, ammattikorkeakoulujen tai yliopisto-opintojen kautta.<sup>154</sup> Seurojen rooli liikunnan ammattilaisten työllistäjänä on kasvanut, mutta se ei ole kovin paljoa näkynyt ammatillisessa koulutusrakenteessa tai koulutusten sisällöissä. Haaga-Helian liikunnanohjaaja AMK-tutkinnon opinnoissa oli keväällä 2012 ensimmäistä kertaa seuratoiminnan valinnainen kurssi.<sup>155</sup> Ammativalmentajien peruskoulutuksessa ei ole tapahtunut suuria muutoksia viimeisen vuosikymmenen aikana, vaan valmentajat ovat edelleen melko pitkälle koulutettuja. KIHU:n Urheiluakatemiaverkoston osaaminen -raportin mukaan valmentajien koulutuksessa on kehittämistarpeita, sillä vain 63,6 % valmentajista oli suorittanut vähintään lajivalmentajatason (III taso) koulutuksen. Noin 30 % päätoimisista ja yli puolet tuloistaan valmennuksesta ansaitsevista on suorittanut yleisimmät tutkinnot, valmentajan erikoisammattitutkinnon ja valmentajan ammattitutkinnon. Liikuntatieteiden maistereita tai kandidaatteja oli hieman yli kymmenen prosenttia, liikunnanohjaaja (AMK) -tutkinnon oli suorittanut 18 % ja liikunnanohjaaja (YAMK) -tutkinnon 4%. Liikunnanohjaajan- tai liikuntaneuvojan tutkinnon on suorittanut noin

---

<sup>152</sup> OKM 2015, 6–7. Tiihonen 2014, 6.

<sup>153</sup> KIHU 2013, 28–31. Suomen Olympiakomitea 2013, 29.

<sup>154</sup> OKM 2010b, 19.

<sup>155</sup> Korkatti et al. 2012, 28–29.

15 % ammattivalmentajista. Noin 20 prosenttia ilmoitti koulutukseen muun liikunnan ammatillisen koulutuksen. Maistereiden osuus on pudonnut kymmenessä vuodessa, mikä saattaa osoittaa, että ammattivalmentajien kiinnostus akateemista koulutusta kohtaan on vähentynyt ja ammatilliset näyttötutkinnot ovat vakiintuneet. Yksilölajeissa peruskoulutustausta on hieman korkeampi. Päätoimisista ja yli puolet tuloistaan valmennuksesta ansaitsevista vielä vuonna 2002 oli korkeasti koulutettuja 40 %, mutta vuonna 2012 vain noin 20 %. Toisaalta ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden valmentajien osuus kasvoi samana aikana 20 % aiemmasta.<sup>156</sup>

KIHU:n selvityksen mukaan tärkeimmäksi koetut oppimiskokemukset liittyvät valmentajien omiin voimavaroihin ja itsensä kehittämiseen, valmennustietoihin ja -taitoihin, vuorovaikutukseen ja kommunikointiin sekä valmennuksen suunnitteluun ja organisointiin. Valmentajat arvioivat heillä olevan erityisesti tarvetta psyykkisen valmennuksen, fyysisen valmennuksen ja taitovalmennuksen, johtamistaitojen, fysiologiselle ja anatomiselle sekä joukkuepallolajien taktiselle osaamiselle. Valmentajat ovat pääosin tyytyväisiä ammatillisen valmentajakoulutuksen sisältöön. Kuitenkin neljäsosa valmentajista ei pidä nykyistä tilannetta optimaalisena, vaan he löytävät koulutuksesta myös puutteita ja parantamisen varaa. Useat valmentajat kokevat koulutuksen painottuvan liaksi fyysisiin osa-alueisiin. Erityisesti psyykkisen valmentamisen ja vuorovaikutustaitojen osaamista kaivataan lisää. Yksilö- ja joukkuelajien valmentajien näkemykset eivät suuresti eroa toisistaan.<sup>157</sup>

Vaikka työmarkkinat ovat puhtaille urheiluvalmentajille rajalliset, voisivat he käyttää osan ajasta ja ammattitaidostaan tavallisten asiakkaiden palveluihin. Sama asiantuntemus olisi hyödynnettävissä monien asiakasryhmien tarpeissa erilaisin räätälöinnein. Tällöin voidaan tarjota monipuolista ja joustavaa palvelukonseptia. Aihetta on käsitelty jo eri-ikäisten liikuntaa ja elämäntapaohjausta käsittelevässä luvussa. Tämän perusteella voitaisiin kouluttaa kokonaisvaltaisesti elämäntapaohjaukseen valmennus-hyvinvointi-lifestyle-coaching -ammattilaisia, jotka kykenevät neuvomaan asiakkaita laajasti, oli hän sitten huippu-urheilija, harrastaja tai terveysliikkuja. Tätä kautta valmentaja- ja urheilijapolku sekä terveys ja hyvinvointi ovat yhdistettävissä, sillä ne ovat saman asian eri tasoja. Esimerkiksi Helsingin Jalkapalloklubi on alkanut hyödyntää osaamistaan ja tarjota hyvinvointipalveluita yleisinä ostopalveluina.<sup>158</sup>

---

<sup>156</sup> KIHU 2014, 30. Kärmeniemi 2012, 19.

<sup>157</sup> KIHU 2014, 34. Kärmeniemi 2012, 19.

<sup>158</sup> Asiantuntijahaastattelut.

Haastateltujen asiantuntijoiden näkemysten mukaan mahdollisessa uuden koulutuksen järjestämisessä voisi olla hyviä mahdollisuuksia erottautua valmentamispainotuksella, vaikka osa näki, että nykyisinkin koulutetaan hyvin valmentajia. Vaikka valmentajia koulutetaan jo, voisi olla tarpeen pyrkiä syvällisempään kouluttamiseen erityisosaamisten kannalta. Hyvin koulutettuja valmentajia kaivattaisiin lisää, koska käytännössä riittävän laadun saavuttaminen ei toteudu. Valmentajien ammattimaisuus nousee ja on noussut. Tätä voidaan edistää koulutustasoa nostamalla. Samalla nousevat arvostus ja palkka. Ammatillista valmentajakoulutusta on tällä hetkellä Vierumäen ja Kuortaneen Urheiluopistoilla. Asiantuntijoiden mukaan ammattikorkeatasoinen valmentajapainotus olisi hyvä profiloitumismahdollisuus.<sup>159</sup>

Yhteenvetona valmentajien koulutustarpeesta voidaan todeta, että valmentajien koulutus pohjautuu jo melko selvästi ammatti- ja erikoisammattitutkintoihin. Lisäksi ammattitaidon nähdään kehittyvän jatkuvan työympäristössä tapahtuvan oppimisen kautta. Lisäosaaminen olisi kuitenkin tarpeen. Valmentajien määrä on noussut ja toimintaympäristö muuttunut. Useat ammattivalmentajista työskentelevät monenlaisten kysymysten parissa. Jo tarjottavien ammatillisten ja esimerkiksi lajiliittojen järjestämien koulutusten ohessa valmentajan ammattiosaamisen kehittämistä voitaisiin tukea esimerkiksi monialaisemmilla koulutuksilla ja psyykkisessä valmennuksessa ja vuorovaikutus- ja johtamistaidoissa.

## 2.6. Liikuntateknologia ja digitaalisuus

Suomi on jo pitkään ollut digitaalisuuden edelläkävijämaa. Silti liikunta-alalla on runsaasti opittavaa ja potentiaalia digitaalisuuden hyödyntämisessä. Sekä liikuntahallinnon ammattilaiset että liikunnan käytännön toimijat voisivat kehittää viestintää ja osallistumista sen avulla. Käytännössä positiivisia kokemuksia on jo saatu fyysisesti aktivoivista kaupallisista konsolipeleistä ja verkkopohjaisista liikkumaan aktivoimispalveluista. Ne ovat saavuttaneet suuren suosion lasten, nuorten ja nuorten aikuisten keskuudessa. Esimerkiksi Sports Trackerin ja HeiaHeian kaltaisten sovellusten avulla liikuntasuorituksia jaetaan sosiaalisessa mediassa ja aktiivisuutta mittaava älykello ja geenitestit ovat yleistyneet myös Suomessa. Myös syrjäseuduilla on olemassa lupaavia kokeiluja virtuaalisista liikuntapalveluista. Sosiaalisen median käytössä liikunnan edistämiseksi on paljon mahdollisuuksia, mutta sen merkitystä ei vielä ole kunnolla ymmärretty. STM kannustaa lisäämään digitaalisuuden käyttöönottoa liikunnan edistämisen kaikilla tasoilla.<sup>160</sup>

---

<sup>159</sup> Asiantuntijahaastattelut.

<sup>160</sup> STM 2013, 45.



Palvelujen vuorovaikutteisuus lisääntyy. Kuluttajat asettavat uudenlaisia tavoitteita asiakkuudelle, palvelujen saatavuudelle ja liikkuvuudelle, ja tässä teknologiset ratkaisut voivat olla hyödyksi. Sähköiset palvelut ja terveysteknologian kehitys ovat kansallisestikin ajateltuna mahdollisuuksia. Monet asiantuntijat näkevät potentiaalisen kasvun mahdollisuuksia terveysteknologiassa, kuten esimerkiksi liikunta- ja terveyslaitteiden valmistuksessa ja hyödyntämisessä. Terveysteknologian palveluihin digitaalisen liittyy muun muassa sisällöntuotamisen kautta. Yhtenä sivujuonteena on liikunnallisten tietokonepelien tai liikuntaa edesauttavien sovellusten kehittäminen. Näillä aloilla on Suomessa kaupallista osaamista, mutta ne olisi kyettävä valjastamaan osaksi toimivaa liikuntapolitiikkaa. Digitaaliset palvelut ovat tärkeitä liikuntakulttuuria edistettäessä. Etenkin harvaan asutuilla alueilla voidaan hyödyntää tietoverkkojen ja uusien digitaalisten sovellusten mahdollisuuksia liikuntapalveluiden tarjoamisessa ja liikuntaan aktivoimisessa. Teknologiaratkaisut helpottavat liikunnanohjauksen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista ja osallistumista. Hoito- ja sosiaalityöhön on myös tärkeää integroida liikunnan sähköisiä palveluita ja digitaalisia sisältöjä.<sup>161</sup>

Sitra on määritellyt hyvinvoinnin trendiksi ja teknologian kehittyväksi osaksi sitä. Trendi näkyy viennissäkin. Terveysteknologia on noussut suurimmaksi huipputekniikan ventialaksi Suomessa. Terveysteknologiemarkkinoiden ennustetaan kasvavan jatkossa. Hyvinvointi- ja terveysalan suosioista kertoo myös työ- ja elinkeinoministeriön selvitys, jonka mukaan liikunta-alalla on enemmän nuoria kasvuyrityksiä kuin muilla aloilla.<sup>162</sup> Teknologiapainotteinen liikuntaliiketoiminta voi olla monimuotoista ja saada alkunsa teknologia- tai liikunta-alan yrityksistä. Asiakaskuntana voi olla koko väestö huippu-urheilijoista aktiivi- tai passiiviliikkujiin. Teknologia mahdollistaa myös hyvinvointiklusterin palvelujen yhdistämisen liikuntaliiketoimintaan. Liikuntateknologiaklusterin potentiaali on erityisesti digitaalisen sisällöntuotannossa ja -jakelussa. Sen markkinat ovat lähtökohtaisesti kansainväliset. Palveluiden ja tuotteiden kriittisiä menestystekijöitä ovat käyttäjien tarpeiden oikea tunnistaminen, helppo käytettävyys, oikea ajoitus ja erottuvuus.<sup>163</sup>

Valon Tulevaisuusnavigaattorissakin teknologia nostetaan trendiksi. Esimerkiksi teollinen internet muuttaa jo kokonaisia toimialoja. Kaikki tuotteet tai palvelut voidaan varustaa reaaliaikaista dataa ja palautetta tuottavilla sensoreilla ja älyteknologioilla pystytään tehostamaan erityisesti prosesseja. Yksilöistä kerätään verkkojen ja sensoreiden välityksellä valtavia määriä dataa, jota käytetään palvelujen yksilökohtaiseen räätälöintiin.<sup>164</sup> Digitaalisuus ja

<sup>161</sup> OKM 2013a, 15. Metsä-Tokila et al./TEM 2014, 59. STM 2014, 4. Tiihonen 2014, 184.

<sup>162</sup> Sitra

<sup>163</sup> TEM 2014, 24.

<sup>164</sup> Valo 2014, 10.

älyteknologia ovatkin osa kaikkea liikunta-alan kasvua ja kehitystä. Uudet teknologiat ovat hyödynnettävissä niin terveys- ja hyvinvointipalveluissa, matkailussa, tapahtumissa ja lifestylepalveluissa ja -tuotteissa. Lifestyle-palveluissa asiakas ei aina edes miellä urheilevansa, vaan viettää aikaa tai opettelee uutta. Digitaalisuus mahdollistaa markkinoiden hyödyntämisen yhä laajemmin, etenkin kansainvälisesti. Digitaalisen palvelun asiakaskuntaa eivät rajoita maiden rajat, vaan esimerkiksi kaikki liikunnallisen elämäntavan omaavat voivat olla kohderyhmänä. Kansainvälisyys on oleellinen osa lifestyle-palveluita. Oleellista on saada riittävän laaja asiakaskunta esimerkiksi uusilla ratkaisuilla tai lisäpalveluilla. Peliteollisuudessa on jo yksi suomalaisen lifestylesegmentin erityisvahvuus. Lifestyle- ja digitaalisuuskehitykset liittyvätkin vahvasti liikunnan viihteellistymiseen. Liikunta-alan heikkoutena on hyvinvointitutkimuksen saattaminen muotoon, joka vastaa massojen tarpeita. Uutta osaamista liikunta-alalle olisi löydettävissä viestintä, viihde ja lifestyle -sektorista. Haasteena on kuluttajien saavuttaminen. Liian teknologiaalähtöisiä tuotteita kuluttaja ei osaa käyttää, liian terveyslähtöiset tuotteet terve kuluttaja kokee vieraaksi ja liian liikuntalähtöiset tuotteet sopivat aktiivisimmille.<sup>165</sup>

OKM:n älystrategiassa määritellään kehitettäväksi ja juurrutettavaksi digitaalisia palveluja ja toimintamalleja. Kasvava kulttuuri- ja liikuntapalveluiden kysyntä vahvistaa innovaatiotoimintaa ja palvelutoimialojen kehitystä sekä luovan työn tekijöiden ja palveluiden tuottajien toimintaedellytyksiä. Liikunnan alalla digitaaliset palvelut lisäävät väestön mahdollisuuksia myös osallistua liikuntapolitiikan suuntaamiseen sekä kasvattavat uusia tapoja edistää liikuntaharrastusta koko elämänsä aikana. Lisäksi pyritään tukemaan tutkimus-, kehitys- ja innovaatioyhteistyötä sekä edistämään kulttuuri- ja liikuntasektorin pk-yritysten verkostoitumista ja monialaisten toimintamallien ja työkalujen kehittämistä. Luovien alojen, kulttuuri- ja liikuntamatkailun ja muiden alojen monialaista osaamisen kehittämistä on tuettava esimerkiksi opettajien osaamisen varmistamisella.<sup>166</sup>

Myös haastatellut asiantuntijat näkevät liikunta- ja hyvinvointiteknologian sekä etenkin digitaalisuuden antavan paljon mahdollisuuksia. Osin nämä ovat läpileikkaavia teemoja koko liikunta-alan kehitykseen, mutta myös sektorikohtaisena ne tarjoavat merkittäviä kehitysmahdollisuuksia. Esimerkiksi älyteknologia on edennyt pitkälle ja sitä voidaan hyödyntää liikunta- ja hyvinvointialoilla. Teknologian kehitys ja sosiaalinen media tarjoavat jo mahdollisuuksia, joita ei monesti ymmärretä tai joihin ei ole vielä tartuttu täysipainoisesti. Digitaalisuus on vasta heikolla tasolla ja sillä on huono koheesio liikunta-alan kanssa, mutta alalle

---

<sup>165</sup> TEM 2014, 14, 18, 22–23. 25.

<sup>166</sup> OKM 2013a

on noussut jo paljon start-up -yrityksiä. Myös digitaalisuuden ja uusien teknologioiden hyödyntämisen osaaminen on edelleen heikkoa. Tosin liikuntateknologia ei saa etäännyä liiaksi teknologiayrityksistä, koska näiden yhteistyötä tarvitaan. Siksi valmiit osaamiskeskittymät ovat tärkeitä alan kehitykselle. Uusien tekniikoiden ja digitaalisuuden on oltava välttämättöminä peruspaloina koulutuksissa, koska ne ovat läsnä kaikessa tekemisessä ja niiden hyödyntämisessä on kasvun mahdollisuuksia liikunta-alalla.<sup>167</sup>

Liikunta- ja hyvinvointiteknologia tunnustetaan laajasti yhdeksi kasvun alaksi. Toisaalta siihen on panostettu jo esimerkiksi koulutuksissa ja tki-toiminnassa, mutta aiheen toinen puoli on teknologian ja digitaalisuuden monipuolisessa käyttämisessä osana eri kohderyhmille tarjottavia palveluita. Digitaalisuus ja teknologia tuleekin tuoda yhä lähemmäs liikuntapalveluita ja liikunnallista toimintaa. Se on huomioitava koulutuksen kannalta myös liikunnanohjaukseen keskittyvissä tutkimuksissa.

## 2.7. Liikuntapaikkarakentaminen

Liikkumisemme, asumisemme ja työympäristömme sekä niihin liittyvät uhat ja riskit vaikuttavat hyvinvointiimme. Laadukas elinympäristö edistää hyvinvointia ja terveyttä. STM:n mukaan elinympäristöä on kehitettävä niin, että se tukee nykyistä paremmin ja kestävämmiin terveellisiin elintapoihin, arkiliikuntaan ja psyykkistä hyvinvointia. Se vaatii laaja-alaista poikkiallisen yhteistyötä, jossa ovat mukana liikuntajärjestöt. Toimenpiteillä voidaan vastata muun muassa elintapasairauksien aiheuttamiin kasvaviin haasteisiin.<sup>168</sup> Opetus- ja kulttuuriministeriön älystrategian mukaan yhdyskuntarakennetta, kaavoitusta, kevyen liikenteen olosuhteita ja liikuntapaikkoja tulee kehittää arkiliikuntaa suosiviksi.<sup>169</sup>

Liikkumisympäristöjä voidaan parantaa muun muassa lisäämällä turvallisia ja esteettömiä kävelyreittejä sekä lähiliikuntapaikkoja kehittämällä ikäihmisille sopivia sisäliikuntatiloja.<sup>170</sup> Valtion liikuntaneuvoston Erityisliikunnan tila kunnissa -raportin mukaan väestön hyvinvointia, terveyden ja toimintakyvyn edistämistä sekä liikunnallisen elämäntavan yleistymistä voitaisiin tukea vahvistamalla liikunnan näkökulmaa poikkiallisesti yhdyskuntasuunnittelussa, rakentamalla laajoja käyttäjäryhmiä palvelevia liikuntapaikkoja, ammattitaitoisella yhteistyöllä sekä vahvistamalla erityisliikunnan integraatiota.<sup>171</sup> Kuntaliiton terveystilaa

<sup>167</sup> Asiantuntijahaastattelut.

<sup>168</sup> STM 2014, 4, 21.

<sup>169</sup> OKM 2015, 26.

<sup>170</sup> Tiihonen 2014, 148.

<sup>171</sup> Ala-Vähälä 2014, 5–8.

koskevan raportin mukaan tekniselle toimelle järjestetään jo koulutusta arki- ja terveysliikunnan merkityksestä sekä tarvittavien lähiliikuntapaikkojen suunnittelu- ja toteuttamisesimerkeistä ja innostavista hyvistä käytännöistä.<sup>172</sup>

Asiantuntijahaastattelussa nostettiin erääksi mahdollisuudeksi ja tarpeeksi liikuntapaikkarakentamisen kehittäminen. Tätä voitaisiin linkittää liikunnanohjaajien koulutukseen, mutta oleellisempaa olisi tuoda substanssiosaamista arkkitehtien ja rakennusinsinöörien koulutukseen, sillä erilaisten liikuntapaikkojen rakentamisessa on paljon haasteita ja huomioitettavia asioita. Ne liittyvät niin eri elementtien, kuten veden, käsittelyyn, liikuntatarpeiden ja käytettävyyden huomiointiin sekä käyttäjien kuulemiseen. Liikuntapaikkarakentamisessa on paljon haasteita ja huomioitavaa, joita ei välttämättä muussa rakentamisessa esiinny. Liikuntapaikkarakentaminen ja liikuntapaikkojen suunnittelu on olennainen osa yhteiskuntapolitiikkaa ja yhteiskunnallista ja kunnallista kehittämistyötä. Ala taloudelliset resurssit on myös kasvamassa. Liikuntapaikkarakentamisessa ja -suunnittelussa voisi olla potentiaalia yritystoiminnan ja koulutuksenkin kannalta. Liikuntapaikkarakentaminen on osaamista kaipaava alue. Suunnittelussa on oltava läsnä riittävä asiantuntijuus, jotta toimia voidaan ohjata oikein. Sikäli liikuntapaikkarakentaminen on hyvä olla olemassa osaamisen vahvistamisessa. Toisaalta itse rakentaminen tullee vähentymään kuntien taloudellisesta tilanteesta johtuen, mutta vanhojen tilojen kehittämisenvaatus lisääntynee samalla. Esimerkiksi tyhjiä halleja jalostetaan jo nyt huippu-urheilun ja koko väestön liikunnan käyttöön. Vastuuta siirtyy myös yksityisille yrityksille ja urheiluseuroille julkisten investointien vähentyessä, vaikka palvelutarve säilyy samana tai jopa kasvaa.

## 2.8. Tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminta

Terveys-, hyvinvointi- ja liikunta -alan vahvuutena pidetään tutkimusta ja osaamista terveys-, liikunta- ja teknologia-aloilla. Suomessa on kansainvälisesti huipputasoista liikuntatutkimusta.<sup>173</sup> Valtion liikuntaneuvoston raportissa Kohti liikuntatiedon tehokkaampaa hyödyntämistä suositellaan lisättäväksi tieteenalat ylittävää vuoropuhelua, koska tieteenalojen, kuten biolääketieteen sekä yhteiskunta- ja käyttäytymistieteiden välille on liikuntatiedon tuotannossa rakentunut jakolinja. Sen varjoon jäävät kentällä tarvittava käyttötieto sekä hiljainen tieto ja vakiintuneet käytännöt.<sup>174</sup> Jakolinjan ylittävä yhteistyö mahdollistaisi aiemmin tässä selvityksessä esiteltyjen innovaatioiden kehittämisen.

---

<sup>172</sup> Selkee et al./Kuntaliitto 2014., 39.

<sup>173</sup> TEM 2014, 17.

<sup>174</sup> Ojajärvi et al. 2013, 4–5, 24–25.

Liikunta-alan heikkoutena pidetään tutkimuksen saattamista massojen tarpeita vastaavaksi. Tämä koskee niin liikuntateknologiaa kuin terveysliikuntaa. Haaste kytkeytyy tuote- ja palvelukehittelyn lisäksi muun muassa markkinointiin. Alan toiseksi heikkoudeksi mainitaan terveysalan ja liikunta-alan ideologiset erot ja asenteet. Liikuntaa ei vielä oteta vakavasti hyvänä hoitomuotona, mikä hidastaa myös tki-toimintaa. Esimerkiksi terveydenhoitotyössä käytettävien laitteiden ja oppien tulee pohjautua tarkkaan tieteelliseen tutkimukseen ja määritelmiin, kun taas urheilijoille riittävät suuntaa-antavat mittatulokset valmennuksen kehittämiseksi. Lisäksi liikunnan terveyttä edistävästä vaikutuksesta tarvitaan lisää tutkimuksia. Liikunta-alan innovaatiotoiminnan kriittinen menestystekijä on luottamus alan toimijoiden kuten lääkäreiden ja fysiikkavalmentajien välillä. Liikuntatutkimuksen strategisiin kumppanuuksiin kuuluvat lääke-, terveys- ja liikuntatieteen sekä teknologian tutkimusyksiköt korkeakouluissa ja muissa tutkimuslaitoksissa kuten KIHU ja VTT.<sup>175</sup>

Liikunta-alan tki-toimintaa on käsitelty Olympiakomitean Tutkimus- ja kehittämistoiminta suomalaisen huippu-urheilumenestyksen vahvistajana 2013–2016 -ohjelmassa. Suomessa neljässä ammattikorkeakoulussa on liikunta-alan koulutusta. Ammattikorkeakoulutuksella kehitetään koulutuksen laatua sekä t&k -toiminnan yhteyttä työelämään ja alueelliseen kehittämiseen. Ammattikorkeakoulujen tutkimus- ja kehitystoiminta perustuu käytännön kokemuksen, uusimman tieteellisen tiedon ja vahvan osaamisen yhteensovittamiseen. Ammattikorkeakoulujen liikunnan yksiköiden t&k -toiminnan ja koulutuksen toivotaan profiloituvan tarkoituksenmukaisesti ja omien vahvuusalueiden perusteella urheilun osaamisen kehittämisessä. Lisäksi korostetaan yhteistyötä muun koulutus- ja tki-verkoston kanssa. Olympiakomitea kannustaa ammattikorkeakouluja panostamaan t&k -toiminnassaan huippu-urheilun hankkeisiin. Esimerkiksi Haaga-Helian ja Rovaniemen ammattikorkeakouluilla nähdään olevan vahva ja valtakunnallinen rooli erityisesti kehitettäessä valmennusosaamisen koulutusta ja t&k -toimintaa.<sup>176</sup> KIHU haluaa, että tulevaisuudessa myös urheiluakatemit nähdään nykyistä vahvempina alueellisina osaamiskeskittyminä, jotka edistävät urheilijoiden arkea, valmennuksen ammattimaistumista ja asiantuntijapalveluiden parempaa tuottamista.<sup>177</sup>

Olympiakomitean mukaan suomalaisen huippu-urheilun t&k -toiminnan visiona on olla vuonna 2020 koko Urheilijan polun tutkimus- ja kehittämisosaamisen edelläkävijä. Tällä vahvistetaan suomalaisen huippu-urheilun kilpailukykyä ja menestystä. Vision saavuttamiseksi on asetettu tavoitteet vuoteen 2020 saakka. Yhteinen huippu-urheilun tutkimus-

---

<sup>175</sup> TEM 2014, 16–18.

<sup>176</sup> Suomen Olympiakomitea 2013, 33.

<sup>177</sup> KIHU 2015, 31.

kehittämisen- ja koulutusverkosto halutaan synnyttää lisäämällä toimijoiden yhteistyötä, asiantuntemusta ja urheilun ymmärrystä. Verkostoa halutaan rakentaa etsimällä myös perinteisesti urheilun ulkopuolisia toimijoita rikastamaan kehitystä. Samalla halutaan varmistaa parhaan ja viimeisimmän tiedon, osaamisen ja asiantuntijatuen välittyminen urheilijoille, valmentajille ja muille huippu-urheilutoimijoille. Haasteeksi pidetään osaamisverkoston toimijoiden, kuten tutkimuslaitosten, ammattikorkeakoulujen, valmennuskeskusten ja lajiliittojen, erilaisia käsityksiä huippu-urheilun t&k -toiminnasta ja asiantuntijuudesta. Käsitteissä sekoittuvat usein korkeatasoisiin tiedejulkaisuihin tähtäävä monivuotinen tutkimus ja käytännön valmennukseen liittyvä asiantuntijuus. Syvällisen ydinosaamisen lisäksi tarvitaan laaja-alaista usean osaamisalueen hallintaa. Tulevaisuudessa osaamisen katsotaan syntyvän yhä useammin tieteen, koulutuksen, innovaatioiden ja käytännön toiminnan rajat ylittävillä vyöhykkeillä. Vuorovaikutus on tärkeää erityisesti sellaisten osaamisalojen välillä, joilla ei ole aiemmin ollut yhteyttä.<sup>178</sup>

Tavoitteena on vahvistaa liikunnan ja urheilun osallisuutta, osallistumista ja osaamista valmentaja- ja ohjaajakoulutusta kehittämällä, avustamalla koulutusta, tutkimusta ja tiedonvälitystä sekä kehittämällä liikunnan koulutuskeskuksia koko väestölle tarkoitettuina kunto- ja terveystieteellisen liikuntakeskuksina sekä liikunnan kansalaistoimintaa tukevana koulutuskeskuksina.<sup>179</sup> Huippu-urheilun tutkimus- ja kehittämistoiminnan arvostusta osana suomalaista osaamista olisi tarpeen kasvattaa. Lisäksi huippu-urheilututkimuksen tarve ja rooli olisi tunnistettava osana liikuntatieteellistä ja muuta tutkimustoimintaa. Tätä varten on varmistettava huippu-urheilun T&K- ja koulutustoiminnan korkea laatu ja sovellettavuus käytäntöön. Lisäksi on kehitettävä kilpailukykyisiä ja innovatiivisia tutkimus-, kehittämis- ja koulutustoiminnan osaamiskeskittyksiä.<sup>180</sup>

Suomessa urheilutiedonvälityksestä puuttuu kuitenkin kohdennetun tiedonvälitykselle systemaattinen toimintatapa. Tietotulvasta huolimatta tutkimustieto ei ole kokonaisuudessaan vapaasti saatavilla tai riittävän ymmärrettävässä ja konkreettissa muodossa. Keskeisenä päämääränä tulee olla tiedon välittämisen, sen vaikuttavuuden kasvamisen ja eri toimijoiden osaamisen varmistaminen. Haasteena ovat sekä toimijoiden tiedonkäsittelytaidot että tiedon tutkimuslaitosten ja korkeakoulujen tiedon välittäminen.<sup>181</sup> Vaikka kuva 2. koskee valmennusta, voi saman ohuen tietovirran haasteen yhdistää muuhunkin urheilun t&k-toiminnan ekosysteemiin.

---

<sup>178</sup> Suomen Olympiakomitea 2013, 7–11.

<sup>179</sup> Ala-Vähälä 2014

<sup>180</sup> Suomen Olympiakomitea 2013.

<sup>181</sup> Suomen Olympiakomitea 2013, 8.



Kuva 2. Tutkimus- ja kehittämistoiminta suomalaisen huippu-urheilumenestyksen vahvistajana 2013–2016 ohjelmassa esitetty kuvio haasteista välittää t&k-tieto käytäntöön.<sup>182</sup>

Asiantuntijahaastattelussa puututtiin myös ohuen tietovirran ongelmaan tutkimuksen ja koulutuksen näkökulmasta. Amk-tasolla on mahdollista luoda toimintaa tki:n ja käytännön toteutuksen väliin, jolloin ammattikorkeakoulun rooli olisi tuoda tutkimustuloksia käytäntöön. Se voisi avata staattisuutta, joka on osin haasteena tämän hetken tutkimustiedon hyödyntämisessä. Hyödyllisintä olisi, jos kyettäisiin luomaan useista tutkimus-, yritys- kuin urheilumaailman kumppanuuksista koostuva ekosysteemi. Yliopistojen tutkimus ei taivu vielä riittävästi tähän, mutta ammattikorkeakoulut ovat tarpeeksi käytännönläheisiä, kunhan tavoitteita ei aseteta liiaksi tutkimuskorkeakoulun suuntaan. Jyväskylässä panostetaan kouluttamaan enemmän tutkijoita ja tutkimus välittyy KIHUn kautta kentälle. Mahdollisuutena ammattikorkeakouluille voisi olla esimerkiksi erikoistua valmennukseen ja YAMK-tutkinon avulla lisätä yhteistyötä KIHUn ja JYUn kanssa. Ammattikorkeakouluille innovaatiokyvykyys on tärkeää oman liikunta-alan tutkimustoiminnan kehittämisessä. Käytännönläheisyys on mahdollisuus liikunnanohjaajan (AMK) tutkinnolle. Koulutuksessa ei saa olla liian korkeatasoista tavoitetta, ettei kuulu käytännön toimintaan kasva liiaksi ja osaaminen muodostu liian tieteelliseksi. Silloin se ei palvele olemassa olevaa tarvetta. Tutkimusintensiivisyyden olisi silti hyvä olla osana koulutusta, kunhan koulutus pysyy riittävän käytännönläheisenä. Tutkimuksen tuloksia voidaan pyrkiä tuomaan käytäntöön, kunhan siinä on vahva kehitys-

<sup>182</sup> Suomen Olympiakomitea 2013, 8.

ja innovaatiopainotus.<sup>183</sup>

Liikunta-alan TKI-toiminta on Suomessa hyvällä tasolla. Sitäkin on luonnollisesti kehitettävä edelleen koko toimialan kehittyessä. Eri tieteenalojen tutkimuksen yhteistyötä olisi lisättävä uusiin haasteisiin vastaamiseksi ja mahdollisuuksien saavuttamiseksi. Parannettavaa on erityisesti tutkimustiedon saattamisessa käytäntöön ja sen hyödyntämisessä. Uusin tieto ei välttämättä saavuta oleellisia toimijoita, mikä hidastaa kehitystä.

## 2.8. Alueen tarpeet

Alueen tarve strategioiden perusteella liikunta-ala on oleellinen myös koko tämän selvityksen. Kohdealueen paikkakunnista valmis hyvinvointikertomus on Etelä-Pohjanmaalla seitsemällä, Pirkanmaalla kolmella, Keski-Suomessa kuudella, Keski-Pohjanmaalla kolmella ja Satakunnassa yhdellä. Näistä yhteensä kolmestakymmenestä paikkakunnasta vain yksi ei nosta liikuntaa esiin hyvinvointikertomuksessaan ja yksi mainitsee vain etäisesti ennaltaehkäisevän liikunnan kautta. Loput 28 ovat tunnistaneet liikunnan ja liikunta-aktiivisuuden tärkeyden terveydenedistämässä, ennaltaehkäisevänä hoitona. Keskeisenä osana tätä työtä kunnissa nostetaan liikuntapaikkojen ja palveluiden merkitys.<sup>184</sup> Etelä-Pohjanmaan paikkakunnista kolmella on saatavissa ajantasainen julkinen strategia tai strategioita. Näistä kaikissa nostettiin esiin liikunnan edistämisen tärkeys. Yhdessätoista lisäksi korostettiin terveysliikunnan merkitystä hyvinvoinnille ja sairauksien ennaltaehkäisylle. Tähän liitettiin vahvasti myös kunnan liikuntapalvelut. Erikseen liikuntaliiketoiminnan nosti esiin yhdeksän ja liikuntamatkailun kuusi paikkakuntaa kolmestatoista.<sup>185</sup>

Liikuntaa on esitelty myös maakunnallisissa strategioissa. Etelä-Pohjanmaan maakuntastrategiassa liikunta- ja urheilupalvelut nostetaan yhdeksi vetovoimatekijäksi. Virkistys- ja vapaa-aikatoimintojen, mukaan lukien liikuntapalvelut, kehittäminen nostetaan jopa yhdeksi strategiseksi kulmakiveksi. Liikunta mainitaan tärkeänä myös matkailun kehittämisessä sekä vetovoimatekijänä. Pirkanmaalla on vuonna 2014 julkaistu Pirkanmaan terveysliikuntasuunnitelma. Siinä nostetaan esiin koulutuksen osalta etenkin eri-ikäisten kanssa työ-

<sup>183</sup> Asiantuntijahaastattelut.

<sup>184</sup> Hyvinvointikertomus -verkkosivu.

<sup>185</sup> Seinäjoki 2013. Seinäjoki 2012. Lapua 2015. Lapua 2013. Lapua 2014. Ilmajoki 2008. Ilmajoki 2013. Ilmajoki 2015. Kauhava 2012. Kauhava 2013a. Kauhava 2013b. Kauhava 2013b. Kauhava 2011. Kauhava 2011. Kuortane 2014. Alavus 2014. Alavus 2013. Ähtäri 2014. Ähtäri 2013a. Ähtäri 2013b. Kurikka 2014. Kurikka 2012. Jalasjärvi 2013. Alajärvi 2013. Järvisseudun yrityspalvelut 2014. Lappajärvi 2012. Lappajärvi 2013. Kauhajoki 2014. Kauhajoki 2014. Teuva 2013. Teuva 2014. SKY 2013. Kuusiokuntien kehittämissyhdystys ry 2014. Aisapari 2014



kentelevien liikuntaosaaminen. Satakunnan liitto on nostanut elämispalvelut, sisältäen liikunnan, tulevaisuuden voimavaraksi. Samoin työssäkäyvien riittävästä liikunnasta huolehtiminen on nostettu tärkeäksi. Satakunnan maakuntasuunnitelmassa pohditaan mahdollisuuksia esimerkiksi ikäihmisten liikunnallisten pelien kehittämisessä. matkailun osalta liikunta- ja hyvinvointipalvelut on nostettu tulevaisuuden erityisosaamisalueeksi. Ne yhdistetään muihin elämispalveluihin. Pohjanmaan maakuntastrategiassa liikunnan merkitys hyvinvoinnille ja kaiken ikäisten terveydelle nostetaan erityisesti esiin. Samoin Hyvinvointisuunnitelmaan liikunta on nostettu keskeiseksi tekijäksi sairauksien ehkäisyssä.<sup>186</sup>

Keski-Pohjanmaan maakuntastrategiassakin liikuntaa pidetään tärkeänä hyvinvoinnin tekijänä. Liikunnan hyvinvointivaikutusten kasvattaminen nostetaan jopa strategiseksi tavoitteeksi. Terveysliikuntaa halutaan kehittää muun muassa liikuntapalveluiden, -paikkojen ja -seurojen avulla. Liikuntasidonnaisen elinkeinotoiminnan tukeminen priorisoidaan yhdeksi toimenpiteeksi. Vastaavat päätelmät sisältyvät myös Keski-Pohjanmaan Hyvinvointistrategiaan. Keski-Suomen liitto nostaa maakuntastrategiassaan liikunnan tärkeäksi hyvinvoinnin osaksi. Hyvinvointi nähdään aluekehityksen tavoitteena ja mahdollistajana. Liikuntaan liittyvää osaamista pidetään olennaisena, ja tässä nostetaan esiin Jyväskylän alueen korkeatasoinen koulutus. Hyvinvointipalveluita pidetään tärkeänä aluerakenteelle. Tahtotilana on, että hyvinvointipalvelut ymmärretään laajana sosiaali-, terveys-, liikunta-, virkistys-, kulttuuri-, nuoriso- ja sivistysalan kokonaisuutena. Alan palvelut tuotetaan asiakaslähtöisesti ja monialaisella yhteistyöllä. Palveluja tuotetaan enenevästi sähköisinä. Liikunta nostetaan merkittäväksi tekijäksi terveyden kannalta, mutta myös yhteisöllisyyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin kannalta. Jyväskylää halutaan kehittää esimerkiksi liikuntatapahtumien avulla. Keski-Suomen Liikunta- ja urheilustrategiassa ammattilaisten koulutus mainitaan osatekijänä kaikkentasoisen liikunnan edistämiseksi.<sup>187</sup>

Liikunnan tärkeys alueiden elinvoimaisuudelle, hyvinvoinnille ja kehitykselle ymmärretään. Niin paikkakunnat kuin maakuntaliitot nostavat tärkeäksi hyvinvoinnin edistämisen ja siinä tärkeäksi työkaluksi nähdään liikunta. Useilla alueilla nähdään lisäksi liikuntaliiketoiminnan potentiaali erityisesti liikuntamatkailun osalta. Vaikka liikunnan merkitys ymmärretään, se on vain harvoilla alueilla priorisoitu ensisijaiseksi toimiala jo nyt. Liikunta-ala vaatii siksi kehittymistä edelleen.

---

<sup>186</sup> Satakunnan liitto 2014. Satakunnan liitto 2012. Satakunnan liitto 2012. Pohjanmaan liitto 2014b. Pohjanmaan liitto 2014a. Keski-Pohjanmaan liitto 2014. Keski-Pohjanmaan liitto 2010. Etelä-Pohjanmaan liitto 2014. Keski-Suomen liitto 2014.

<sup>187</sup> Satakunnan liitto 2014. Satakunnan liitto 2012. Satakunnan liitto 2012. Pohjanmaan liitto 2014b. Pohjanmaan liitto 2014a. Keski-Pohjanmaan liitto 2014. Keski-Pohjanmaan liitto 2010. Etelä-Pohjanmaan liitto 2014. Keski-Suomen liitto 2014.

### 3. Yhteenveto liikunta-alan osaamistarpeista

Tässä raportissa on pyritty käsittelemään monipuolisesti liikunta-alan korkeakoulutuksen osaamistarpeita erityisesti liikunta-alan osaamisen määrällisen ja sisällöllisen kehittämisen kannalta. Erityisenä tavoitteena oli käydä läpi liikunnanohjaaja (AMK) -tutkintokoulutuksen nykytilaa ja sen riittävyyttä tilastojen, tutkimusten, raporttien ja asiantuntijahaastatteluiden perusteella sekä pohtia sen kehittämistarpeita ja -mahdollisuuksia.

Liikunta-alan todettiin kehittyneen ja kehittyvän nopeasti. Liikunnan suosio on kasvanut huimasti. Toimialana se on kannattava ja nopeasti kehittyvä. Sillä on myös tärkeä yhteiskunnallinen merkitys terveyden ja hyvinvoinnin edistäjänä. Liikunta-alan työmarkkinatilanne on silti erittäin hyvä eikä se ole juurikaan heikentynyt talouden laskusuhdanteen aikana, vaikka uusia osaajia koulutetaan yhä enemmän. Toimipaikka- ja työllisyystilastojen mukaan toimiala on kehittynyt ja ammattimaistunut hyvinkin nopeasti koko 2000-luvun talouden taantumasta huolimatta. On kuitenkin todettava, että tilastot eivät osoita selkeää tai jatkuvaa työntekijävajautta. Kehitys ei täysin näy tilastoissa, koska osa toiminnoista kuuluu muihin tilastoluokkiin, kuten matkailu- ja ravitsemuspalveluihin. Lisäksi koulutusten hajanaisuus ja heikko standardisointi ovat vaikuttaneet siihen, että työntekijöitä on riittävästi, mutta kokonaisuudessaan heidän osaamisensa ei ole tämän hetken ja tulevan kehityksen edellyttämällä tasolla esimerkiksi terveystoiminnan kokonaisvaltaisen ymmärryksen tai liikuntaliiketoiminnan vaatimusten osalta. Haasteena ovat erityisesti lyhyet kurssimuotoiset koulutukset. Suurimmat markkinat liikunnanohjaajien (AMK) osaamiselle on Etelä-Suomen kasvukeskuksissa, mutta myös läntinen Suomi on kehittyvää aluetta. Alueellisuutta tärkeämmäksi haastatellut asiantuntijat katsovat kehittää liikunnan osaamiskeskittymiä ja koulutusta, jossa olisi takana arvostettu kouluttajataho, kuten Kuortaneen Urheiluopisto. Koulutuksen ja osaamisperustan hajanaisuuden vuoksi liikunta-alalle on kehittynyt osaamistarve, joka olisi ratkaistavissa koulutusta kehittämällä.

Monet esimerkiksi liikunnanohjaukseen liittyvät osaamistarpeet ovat vahvasti yhteydessä toisiinsa. Liikuntaan liittyvät läheisesti hyvinvointi, terveyden ylläpito ja sairauksien ennaltaehkäisy, elämäntapavalmennus, vuorovaikutus- ja ohjausosaaminen sekä palveluliiketoiminta, kuten erityisesti uudet monipuoliset palvelut ja hyvinvointimatkailu. Liikunta- ja hyvinvointipalveluita kysytään yhä enemmän. Asiakkaiden toiveena on saada laaja-alaista elämäntapaohjausta. Asiakkaita on monipuolisesti eri kohderyhmistä aina lapsista ikä-ihmisiin ja huippu-urheilijoista liian vähän liikkuviin ja tuki- ja liikuntaelinsairauksista kärsiviin. Palveluiden laajan kohderyhmän vuoksi myös koulutuksen olisi oltava monipuolista ja annettava

vähintään ymmärrys eri tarpeisiin vastaamisesta. Suosion kasvusta huolimatta liikunnan lisääminen väestön keskuudessa olisi erittäin tärkeää väestön vanhenemisen, elintapasairauksien lisääntymisen ja liikunta-aktiivisuuden polarisoitumisen vuoksi. Terveyttä edistävä, sairauksia ennaltaehkäisevä sekä hyvinvointia palveleva liikunta onkin tämän raportin perusteella oleellisin osa-alue osaamisen kehittämisessä. Pyrkimys sairauksien ennaltaehkäisyyn lisää tarvetta syvälliselle terveystuonnan osaamiselle. Osaamistason riittävyyden varmistaminen ja vahvistaminen parantaisi luotettavuutta liikunta-alan osaajiin ja liikunnan hyväksyntää terveydenhoitomuotona.

Monialainen tieto ja osaaminen takaa liikunnanohjaajan mahdollisuuden vastata usean eri kuluttajaryhmän tarpeisiin. Nopeasti suosiotaan kasvattavissa life coaching -tyylisissä palveluissa pelkän liikunnan ja harjoittelun lisäksi annetaan neuvoja ravitsemuksesta, levosta sekä vammojen ja sairauksien ennaltaehkäisystä tai liikunnallisesta hoidosta. Tämä vaatii laajasti osaamista, jota kaikilla liikunta-alan ammattilaisilla ei ole tällä hetkellä riittävästi. Liikuntaliiketoiminnan merkittävän kehityspotentiaalain saavuttaminen vaatisi parempaa liiketoimintaosaamista. Myös muut trendit, kuten liikuntamatkailu, elämyksellisyys, hyvinvointiteknologia ja digitaalisuus, sisältävät osaamistarpeita, jotka ovat yhteydessä myös edellä mainittuihin taitoihin. Digitaalisuus ja uudet teknologiat tarjoavat välineitä liikuntaan aktivointiin ja suoritusten seurantaan. Niiden hyödyntäminen on olennainen osa ammattitaitoa. Lisäksi kansainvälistyminen on osa liikunta-alaa. Edistyneiden liikunnallisten palveluiden ja tuotteiden sekä hyvinvointimatkailun markkinat ovat kansainväliset. Tämän ymmärtäminen on kriittinen menestystekijä. Muista toimenkuvista valmentajien ammattimaistuminen on todettu fakta, joten korkeakoulutason valmennustutkinnolle voisi olla kysyntää. Tarvetta räätälöidyille valmennuspalveluille voisi myös löytyä. Toisaalta sen koulutusta järjestetään jo ammattitutkintoina ja erikoisammattitutkintoina sekä liikunnanohjaaja (AMK) -tutkinto-ohjelmien ja ylempien ammattikorkeakoulututkintojen yhteydessä. OKM on tuonut esiin tarpeen kouluttaa lisää liikunnanopettajia. Heitä koulutetaan Jyväskylän yliopistossa, mutta opettajien kysyntä on kasvava. Ammattikorkeakoulut voisivat tukea liikunnanopettajien koulutusta, kuten esimerkiksi Haaga-Helia jo tekeekin.

Selvityksen perusteella kannustetaan edistämään yhteiskunnallisestikin tärkeää liikunta-alaa ja kehittämään alan ammattikorkeakoulukoulutusta. Koulutuksen kehittäminen olisi toteutettava laaja-alaisesti eri sektoreita ja näkökulmia yhdistävänä sekä työelämän ja yritysten tarpeet huomioiden. Pelkän perinteisen liikunnanohjaamisosaamisen lisäämiselle ei ole tarvetta. Liikunnanohjaajan tulisi olla moniosaaja, jolla on liikunnan substanssiosaamisen ohessa osaamista liikunnallisesta terveydenhoidosta ja sairauksien ennaltaehkäisystä, ra-

vitsemusneuvonnasta ja muusta elämäntapavalmennuksesta sekä palvelu- ja elämystuotannosta. Näiden riittävä hallinta osana ohjausosaamista vaatii myös liikuntatieteellistä ja -pedagogista osaamista ja ymmärrystä ihmisen elinkaaren eri vaiheiden vaatimista liittyvistä asioista. Oleellisina palasina ovat myös liiketoimintaosaaminen, digitaalisuus ja ansainvälisyys. Lisäksi liikunta-alan osaamista tulisi kouluttaa sosiaali- ja terveysalan koulutusten osana sekä liikuntapaikkarakentamista rakennusinsinöörien ja arkkitehtien koulutuksen osana.

Tarveselvityksen perusteella on määritelty joitain toimenpide-ehdotuksia.

- Selvitys kannustaa kehittämään liikunta-alan korkeakoulutusta.
- Liikunta-ala on kehittymässä. Koulutuksen tulisi edistää liikunnanohjaajien ammatitaitoa ja tuoda alalle uusia ammattilaisia etenkin ennaltaehkäisevään terveydenhuoltoon.
- Erityisinä koulutuksen painopistealueina tulee kehittää terveys- ja hyvinvointiosaamista, kokonaisvaltaista elämäntapavalmentamisen osaamista, kuten liikunnan ja ravitsemuksen vaikutusten ymmärtämistä, liiketoiminta- ja yrittäjyysosaamista sekä valmennusosaamista.
- Digitaalisuuden ja uusien teknologioiden hyödyntämistä sekä kansainvälisyyttä on kehitettävä liikunta-alalla.
- Liikunnanohjaaja (AMK) -koulutusten on huomioitava liikunnanohjauksen kaikki kohderyhmät lapsista vanhuksiin ja liian vähän liikkuvista aktiiviurheilijoihin.
- Liikunta-alan TKI-ekosysteemiin kaivataan toimijaa akateemisen tutkimuksen ja käytännön toiminnan välille, jotta uusi tieto välittyisi käytäntöön. Ammattikorkeakoulun liikunta-alan tulee pyrkiä omaksumaankin tämä rooli. Vahvistetaan tämän osana liikunta-alan osaamiskeskittymiä.
- Liikunta-alan osaamista tulee lisätä muun muassa osana sosiaali- ja terveydenhuollon koulutuksia sekä liikuntapaikkarakentamisen osaamista osana rakennusinsinöörien ja arkkitehtien koulutusta.

## Lähteet

### Asiantuntijahaastattelut

Asiantuntija, ennakointi Juha Heikkala, VALO  
 Erityisasiantuntija Kari Sjöholm, Kuntaliitto  
 Kansanedustaja Hanna Kosonen, Diges /TEM, Eduskunta  
 Liikunta-alan yrittäjä, jatko-opiskelija Petra Sippola PS Liikuntapalvelut Oy, Vaasan yliopisto  
 Toiminnanjohtaja Reijo Häyrinen Suomen Liikunnan ammattilaiset ry  
 Toimitusjohtaja Jyrki Hannula, LL International Oy  
 Yksikön johtaja Matti Kauppinen HAAGA-HELIA/Vierumäki.  
 Ylitarkastaja Hannu Tolonen Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuoriso- ja liikuntapolitiikan osasto  
 Kuortaneen Urheiluopiston yhteistyötapaaminen 23.3.  
 SeAMK Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen tutkimusohjelman tiimikokous 21.4.

Hankeryhmän kokoukset 18.3.; 27.4.; 8.6. Hankeryhmään kuuluivat:

- toimitusjohtaja Tapio Varmola, Seinäjoen ammattikorkeakoulu
- rehtori Tapio Korjus, Kuortaneen Urheiluopisto
- toimitusjohtaja Jussi Töyrylä, Kuortaneen Urheiluopisto
- koulutuskeskuksen johtaja Atte Hotti, Kuortaneen Urheiluopisto
- kehityspäällikkö/hallintojohtaja Taru Mäki, Seinäjoen ammattikorkeakoulu
- opetuksen kehittämisspäällikkö Tuija Vasikkaniemi, Seinäjoen ammattikorkeakoulu
- yksikön johtaja Asta Heikkilä, Seinäjoen ammattikorkeakoulu, Sosiaali- ja terveysala
- asiantuntija, yliopettaja Kaija Nissinen, SeAMK Elintarvike ja maatalous, ravitsemisala
- lehtori, koulutusjohtaja Tarja Svahn, SeAMK Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus, fysioterapia
- projektipäällikkö Juha Viitasaari, Seinäjoen ammattikorkeakoulu

### Kirjalliset lähteet

A 18.12.2014/1129. Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista.

Ahokas, J., Honkatukia, J. & Simola, A. 2014. Kriisien jälkeen: Suomen talouden rakenteellinen kehitys vuosina 2013–2030. [Verkojulkaisu]. Helsinki: Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.vatt.fi/file/vatt\\_publication\\_pdf/t176.pdf](http://www.vatt.fi/file/vatt_publication_pdf/t176.pdf)

Aisapari. 2014. Merkki päällä! Aisaparin strategia 2014–2020. [Verkkosivu]. Kauhava: Aisapari. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.aisapari.net/Documents/Aisapari\\_strategia\\_2014\\_2020.pdf](http://www.aisapari.net/Documents/Aisapari_strategia_2014_2020.pdf)

- Alajärven kaupunki. 2013. Alajärven kaupungin strategia 2013–2016. Alajärvi: Alajärven kaupunki.
- Alatalo, J., Hämäläinen, H. & Maunu, T. 2014. Työ- ja elinkeinoministeriön lyhyen aikavälin työmarkkinaennuste. Syksy 2014. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.tem.fi/files/41255/Ennuste\\_syksy\\_2014.pdf](http://www.tem.fi/files/41255/Ennuste_syksy_2014.pdf)
- Alatalo, J., Hämäläinen, H. & Maunu, T. 2015. Työ- ja elinkeinoministeriön lyhyen aikavälin työmarkkinaennuste. Kevät 2015. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. [viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.tem.fi/files/42858/Ennuste\\_kevut\\_2015.pdf](http://www.tem.fi/files/42858/Ennuste_kevut_2015.pdf)
- Alavus. 2013. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2013–2016. [Verkkojulkaisu]. Alavus: Alavuden kaupunki. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: <http://www.alavus.fi/media/lasten-ja-nuorten-hyvinvointisuunnitelma.pdf>
- Alavus. 2014. Uusi Alavus 2020: kehittämissuunnitelma 2014. [Verkkojulkaisu]. Alavus: Alavuden kaupunki. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: <http://www.alavus.fi/media/hallinto/ohjeet-ja-saannot/kehittamissuunnitelma-kesakuu-2014.pdf>
- Ala-Vähälä, T. 2012. Liikuntaneuvojien ja liikunnanohjaajien työurat tutkinnon suorittamisen tai opintojen keskeyttämisen jälkeen. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Valtion liikuntaneuvosto. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.liikuntaneuvosto.fi/files/48/Liikunnanohjaajien\\_tyourat.pdf](http://www.liikuntaneuvosto.fi/files/48/Liikunnanohjaajien_tyourat.pdf)
- Ala-Vähälä, T. & Rikala, S. 2014. Erityisliikunnan tilanne kunnissa 2013. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Valtion liikuntaneuvosto. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.liikuntaneuvosto.fi/files/307/Erityisliikunta\\_kunnissa\\_2013\\_www.pdf](http://www.liikuntaneuvosto.fi/files/307/Erityisliikunta_kunnissa_2013_www.pdf)
- Ammattibarometri 2015. [Verkkosivusto]. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: <https://www.ammattibarometri.fi/>
- Arcada. 2015. Liikunnanohjaaja. [Verkkosivu]. [Viitattu 14.5.2015]. Saatavana: <http://www.arcada.fi/fi/amk-tutkinto/liikunta-ja-terveyden-edistaminen>
- Auckland University of Technology. 2015. Bachelor of Sport and Recreation: degree overview. [Verkkosivu]. [Viitattu 14.5.2015]. Saatavana: <https://www.aut.ac.nz/study-at-aut/study-areas/sport--and--recreation/qualifications/undergraduate/bachelor-of-sport-and-recreation---overview>
- Avainta Avaintyönantajat. 2014. Avainta Opetusalan työehtosopimus 2014–2017. Helsinki: Avaintyönantajat AVAINTA.
- Deutsche Sporthochschule Köln. 2015. [Verkkosivusto]. [Viitattu 14.5.2015]. Saatavana: <https://www.dshs-koeln.de/studium/studienorganisation/studienunterlagen/studienplaene/>

- Diges. 2010. Liikunta-alan yrittäjyyden kehittämisstrategia. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.lahtimecatronics.fi/filebank/1706-Liikunta-alan\\_yrittajyyden\\_kehittamisstrategia\\_2020.pdf](http://www.lahtimecatronics.fi/filebank/1706-Liikunta-alan_yrittajyyden_kehittamisstrategia_2020.pdf)
- Diges. 2011. Liikunta-alan yrittäjyyden toimenpideohjelma. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö, Opetus- ja kulttuuriministeriö. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: <http://www.diges.info/pdf/liikunta-alanyrittajyydentoimenpideohjelma2020mailversio.PDF>
- ELY. 2013. Ammattialojen Tulevaisuuden näkymät. [Verkkajulkaisu]. Tampere: Elinkeino-, Liikenne- ja Ympäristökeskus. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://pilkahdus.fi/sites/default/files/ammattialojen\\_tulevaisuuden\\_nakymat\\_2013\\_final.pdf](http://pilkahdus.fi/sites/default/files/ammattialojen_tulevaisuuden_nakymat_2013_final.pdf)
- Etelä-Pohjanmaan liitto. 2014. Etelä-Pohjanmaan tulevaisuuden eväät: Maakuntasuunnitelma 2040 ja Maakuntaohjelma 2014–2017. [Verkkajulkaisu]. Seinäjoki: Etelä-Pohjanmaan liitto. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.eplliitto.fi/upload/files/maakuntasuunnitelma\\_2030.pdf](http://www.eplliitto.fi/upload/files/maakuntasuunnitelma_2030.pdf)
- Finne, M., Hopia, A., Luomala, H., Nissinen, K. & Peltoniemi, A. 2012. Terveelliset valinnat: räätälöidyt syömisen ja liikkumisen mallit: TERVAS-hankkeen keskeiset tulokset ja johtopäätökset. [Verkkajulkaisu]. Vaasa: Vaasan yliopisto. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.uva.fi/materiaali/pdf/isbn\\_978-952-476-416-2.pdf](http://www.uva.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-416-2.pdf)
- Finne, M., Hopia, A., Hietaranta-Luoma, H.-L., Karhu, H., Luomala, H., Nissinen, K., Nygård, S. & Peltoniemi, A. 2012. Eteläpohjalaisten elintavat ja terveystietäytyminen: TERVAS – terveelliset valinnat ja räätälöidyt syömisen ja liikkumisen mallit 2009–2011. [Verkkajulkaisu]. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110796/URN\\_ISBN\\_978-952-00-3452-8.pdf?sequence=1](http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110796/URN_ISBN_978-952-00-3452-8.pdf?sequence=1)
- Griffith University. Ei päiväystä. [Verkkosivusto]. [Viitattu 14.5.2015]. Saatavana: <https://www.griffith.edu.au/>
- Haaga-Helia. 2015. Liikunnan ja vapaa-ajan koulutus, liikunnanohjaaja (AMK). Viitattu 14.5.2015. Saatavana: <http://www.haaga-helia.fi/fi/koulutus/ammattikorkeakoulututkinnot/liikunnan-ja-vapaa-ajan-koulutus-liikunnanohjaaja-amk>
- Hanhijoki, I., Katajisto, J., Kimari, M. & Savioja, H. 2009. Koulutus ja työvoiman kysyntä 2020: Tulevaisuuden työpaikat – osaajia tarvitaan. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Opetushallitus. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.oph.fi/download/46470\\_koulutus\\_ja\\_tyovoiman\\_kysynta\\_2020.pdf](http://www.oph.fi/download/46470_koulutus_ja_tyovoiman_kysynta_2020.pdf)

- Heikkilä, M. 2015. Onko liikunnasta lääkkeeksi? [Blogikirjoitus]. Walk a Friend blogi 1. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: <http://www.walkafriend.com/sitenews/view/-/nid/18/ngid/4>
- Hyvinvointikertomus. Ei päiväystä. [Verkkosivusto]. [Viitattu 14.5.2015]. Saatavana: <http://www.hyvinvointikertomus.fi/>
- Ilmajoki. 2008. Ilmajoen kuntastrategia. [Verkkojulkaisu]. Ilmajoki: Ilmajoen kunta. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.ilmajoki.fi/files/Tiedostot/Strategia\\_2012.pdf](http://www.ilmajoki.fi/files/Tiedostot/Strategia_2012.pdf)
- Ilmajoki. 2013. Koulutuspoliittinen ohjelma. [Verkkojulkaisu]. Ilmajoki: Ilmajoen kunta. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.ilmajoki.fi/files/Tiedostot/SIV\\_27\\_11\\_2013\\_\\_144\\_KOULUTUSPOL\\_\\_OHJELMA.pdf](http://www.ilmajoki.fi/files/Tiedostot/SIV_27_11_2013__144_KOULUTUSPOL__OHJELMA.pdf)
- Ilmajoki. 2015. Elinkeinostrategia 2015. [Verkkojulkaisu]. Ilmajoki: Ilmajoen kunta. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.ilmajoki.fi/files/Tiedostot/Ilmajoki\\_elinkeinostrateria\\_vedos.pdf](http://www.ilmajoki.fi/files/Tiedostot/Ilmajoki_elinkeinostrateria_vedos.pdf)
- Jalasjärvi. 2013. Laaja hyvinvointikertomus 2013–2016. [Verkkojulkaisu]. Jalasjärvi: Jalasjärven kunta. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.jalasjarvi.fi/tiedostot/hallinto/Jalasjrven\\_hyvinvointikertomus.pdf](http://www.jalasjarvi.fi/tiedostot/hallinto/Jalasjrven_hyvinvointikertomus.pdf)
- Järviseudun yrityspalvelut. 2014. Järviseudun elinkeinojen kehittämissuunnitelma. Alajärvi: Järviseudun yrityspalvelut.
- Kaleva 26.1.2014. Personal trainerista halutaan ammattinimike. [Verkkolehtiartikkeli]. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: <http://www.kaleva.fi/uutiset/kotimaa/personal-trainerista-halutaan-ammattinimike/654584/>
- KAMK. 2015. Sinustako liikunnanohjaaja? [Verkkosivu]. Kajaanin ammattikorkeakoulu. [Viitattu 8.4.2015]. Saatavana: <http://www.kamk.fi/fi/Hakijalle/AMK-tutkinto-nuoret/Liikunnanohjaaja>
- Kauhajoki. 2014. Hyvinvointikertomus 2014. [Verkkojulkaisu]. Kauhajoki: Kauhajoen kaupunki. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.kauhajoki.fi/tiedostot/Hyvinvointikertomus\\_2014.pdf](http://www.kauhajoki.fi/tiedostot/Hyvinvointikertomus_2014.pdf)
- Kauhajoki. 2014. Kauhajoen kaupungin liikunnan kehittämissuunnitelma 2011–2020. [Verkkojulkaisu]. Kauhajoki: Kauhajoen kaupunki. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.kauhajoki.fi/tiedostot/liikunta/LIIKU\\_Kehittmissuunnitelma\\_20112020.PDF](http://www.kauhajoki.fi/tiedostot/liikunta/LIIKU_Kehittmissuunnitelma_20112020.PDF)
- Kauhava. 2011. Vapaa-aikastrategia 2011-2016. [Verkkojulkaisu]. Kauhava: Kauhavan kaupunki. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.kauhava.fi/files/6495/Virallinen\\_vapaa-aikastrategia\\_kh290811.pdf](http://www.kauhava.fi/files/6495/Virallinen_vapaa-aikastrategia_kh290811.pdf)



- Kauhava. 2012. Kauhavan kaupungin maahanmuuttostrategia ja kotouttamisohjelma. [Verkkojulkaisu]. Kauhava: Kauhavan kaupunki. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.kauhava.fi/files/7245/Maahanmuuttostrategia\\_ja\\_kotouttamisohjelma-21022012paivitetty\\_versio.pdf](http://www.kauhava.fi/files/7245/Maahanmuuttostrategia_ja_kotouttamisohjelma-21022012paivitetty_versio.pdf)
- Kauhava. 2013a. Kauhavan kaupunkistrategia 2020 yhteistyöllä turvattuun tulevaisuuteen. [Verkkojulkaisu]. Kauhava: Kauhavan kaupunki. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.kauhava.fi/files/9013/KAUPUNKISTRATEGIA-2020\\_kv\\_25112013\\_hyvaksytty.pdf](http://www.kauhava.fi/files/9013/KAUPUNKISTRATEGIA-2020_kv_25112013_hyvaksytty.pdf)
- Kauhava. 2013b. Kauhavan kaupungin elinkeinostrategia 2013–2020. [Verkkojulkaisu]. Kauhava: Kauhavan kaupunki. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.kauhava.fi/files/9039/Kauhavan\\_elinkeinostrategia\\_kv\\_25.11.2013.pdf](http://www.kauhava.fi/files/9039/Kauhavan_elinkeinostrategia_kv_25.11.2013.pdf)
- Keski-Pohjanmaan liitto. 2010. Keski-Pohjanmaan hyvinvointistrategia 2015. [Verkkojulkaisu]. Kokkola: Keski-Pohjanmaan liitto. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.keski-pohjanmaa.fi/Data/Upload/dc564687-5c19-44ca-8ee5-c5c03bbe65b7\\_Keski-Pohjanmaan\\_hyvinvointistrategia\\_2015%20%28ID%202430%29.pdf](http://www.keski-pohjanmaa.fi/Data/Upload/dc564687-5c19-44ca-8ee5-c5c03bbe65b7_Keski-Pohjanmaan_hyvinvointistrategia_2015%20%28ID%202430%29.pdf)
- Keski-Pohjanmaan liitto. 2014. Keski-Pohjanmaan maakuntastrategia. Maakuntasuunnitelma 2030 ja Maakuntaohjelma 2014–2017. [Verkkojulkaisu]. Kokkola: Keski-Pohjanmaan liitto. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.keski-pohjanmaa.fi/Data/Upload/d42c4e79-9ce8-4907-ae2e-ec2c20e170a7\\_KP-%20maakuntastrategia%202030%20ID%202359\).pdf](http://www.keski-pohjanmaa.fi/Data/Upload/d42c4e79-9ce8-4907-ae2e-ec2c20e170a7_KP-%20maakuntastrategia%202030%20ID%202359).pdf)
- Keski-Suomen liitto. 2014. Keski-Suomen Strategia. Maakuntasuunnitelma 2040, Maakuntaohjelma 2014–2017. [Verkkojulkaisu]. Jyväskylä: Keski-Suomen liitto. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: <http://www.keskisuomi.fi/filebank/23863-Keski-Suomen-liitto-Keski-Suomen-Strategia-maakuntavaltuustolle-netti.pdf>
- KIHU. 2013. Valmennusosaamisen käsikirja 2013. [Verkkojulkaisu]. Jyväskylä: Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.kihu.fi/tuotostiedostot/julkinen/2014\\_blo\\_koulutukse\\_sel62\\_70364.pdf](http://www.kihu.fi/tuotostiedostot/julkinen/2014_blo_koulutukse_sel62_70364.pdf)
- KIHU. 2015. Urheiluakatemiaverkoston osaaminen käyttöraportti. [Verkkojulkaisu]. Jyväskylä: Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.kihu.fi/tuotostiedostot/julkinen/2015\\_man\\_urheiluka\\_sel28\\_57243.pdf](http://www.kihu.fi/tuotostiedostot/julkinen/2015_man_urheiluka_sel28_57243.pdf)
- Kivimäki, S. & Tuunanen, K. 2014. Liikuntaneuvonnan tila kunnissa: Kettingistä ketjuihin – kohtaamisia kentällä. [Verkkojulkaisu]. Jyväskylä: Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö LIKES. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.suomimies.fi/filebank/1387-Liikuntaneuvontaraportti\\_netti.pdf](http://www.suomimies.fi/filebank/1387-Liikuntaneuvontaraportti_netti.pdf)

- Koivisto, N., Lehikoinen, K., Pasanen-Willberg, R., Ruusuvirta, M., Saukkonen, P., Tolvanen, P. & Veikkolainen, A. 2010. Kolmannella lähteellä: Hyvinvointipalveluja kulttuurin, liikunnan ja nuorisotyön aloilta. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Kokos palvelut, Teatterikorkeakoulu. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/38878/Kokos\\_1.pdf?sequence=1](https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/38878/Kokos_1.pdf?sequence=1)
- Korkatti, S. & Mäenpää, P. 2012. Urheiluseurat 2010-luvulla: Ajatuksia seurojen kehittymisestä ja kehittämisestä. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Suomen Liikunta- ja Urheilu. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: <http://www.sport.fi/system/resources/W1siZiIsIjIwMTQvMDQvMTcvMTRfMjlfMTZfNDI1X1VyaG-VpbHVzZXVyYXRfMjAxMF9sdXZ1bGxhLnBkZiJdXQ/Urheiluseurat%202010-luvulla.pdf>
- Koskinen, S. 2014. Personal trainer -koulutus Suomessa. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.lts.fi/sites/default/files/article\\_attachment/s.koskinen\\_ptselvytys\\_2014.pdf](http://www.lts.fi/sites/default/files/article_attachment/s.koskinen_ptselvytys_2014.pdf)
- Kuluttaja-lehti 5/2014.
- Kuortaneen kunta. 2014. Elinkeino-ohjelma 2014–2017. [Verkkojulkaisu]. Kuortane: Kuortaneen kunta. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www1.kuortane.fi/Suomeksi/Elinkeinot/Elinkeino-ohjelma\\_2014-2017](http://www1.kuortane.fi/Suomeksi/Elinkeinot/Elinkeino-ohjelma_2014-2017)
- Kurikan kaupunki. 2012. Elinkeinostrategia 2012–2014. [Verkkojulkaisu]. Kurikka: Kurikan kaupunki. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.kurikka.fi/files/Tiedostot/Elinkeinotoimen\\_strategia\\_20122014.pdf](http://www.kurikka.fi/files/Tiedostot/Elinkeinotoimen_strategia_20122014.pdf)
- Kurikan kaupunki. 2013. Kurikan kaupungin strategia 2013–2016. [Verkkojulkaisu]. Kurikka: Kurikan kaupunki. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.kurikka.fi/files/Tiedostot/20132016\\_Kurikan\\_\\_kaupungin\\_strategia.pdf](http://www.kurikka.fi/files/Tiedostot/20132016_Kurikan__kaupungin_strategia.pdf)
- Kuudesta. 2014. Elävä maaseutu, hyvinvoivat ihmiset: Kuusiokuntien Leader -ohjelma. [Verkkojulkaisu]. Alavus: Kuusiokuntien kehittämissyhdystys. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: <http://www.kuudesta.net/Documents/Strategia%202014-2020%208.12.2014.pdf>
- Kärmeniemi, M. 2012. Valmentaminen ammattina Suomessa 2012. [Verkkojulkaisu]. Jyväskylä: Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus KIHU. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.urheilututkimukset.fi/media/urtu/julkaisut/2012\\_kar\\_valmentami\\_sel67\\_73973.pdf](http://www.urheilututkimukset.fi/media/urtu/julkaisut/2012_kar_valmentami_sel67_73973.pdf)
- Lapin ammattikorkeakoulu. 2015. [Verkkosivu]. [Viitattu 8.4.2015]. Saatavana: <http://www.lapinamk.fi/fi/Hakijalle/Koulutukset/Paivaopinnot/Liikunnanohjaajakoulutus>

- Lappajärven kunta. 2012. Kuntastrategia 2013–2016. [Verkkojulkaisu]. Lappajärvi: Lappajärven kunta. [viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.lappajarvi.fi/tiedostot\\_admin/kuntastrategia%202013-2016%20kv090913](http://www.lappajarvi.fi/tiedostot_admin/kuntastrategia%202013-2016%20kv090913)
- Lappajärven kunta. 2013. Lappajärven kunnan vapaa-aikatoimen strategia 2014–2020. [Verkkojulkaisu]. Lappajärvi: Lappajärven kunta. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.lappajarvi.fi/tiedostot\\_admin/Lappajärven%20vapaa-aikatoimen%20strategia%202014-2020.pdf](http://www.lappajarvi.fi/tiedostot_admin/Lappajärven%20vapaa-aikatoimen%20strategia%202014-2020.pdf)
- Lapuan kaupunki. 2013. Lapuan kaupungin strategia vuoteen 2017. [Verkkojulkaisu]. Lapua: Lapuan kaupunki. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.lapua.fi/files/Tiedostot/lapua\\_strategia2017.pdf](http://www.lapua.fi/files/Tiedostot/lapua_strategia2017.pdf)
- Lapuan kaupunki. 2014. Lapuan elinkeinostrategia 2014–2017. [Verkkojulkaisu]. Lapua: Lapuan kaupunki. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.lapua.fi/files/Tiedostot/Lapuan\\_elinkeinostrategia\\_20142017\\_valmis.pdf](http://www.lapua.fi/files/Tiedostot/Lapuan_elinkeinostrategia_20142017_valmis.pdf)
- Lapuan kaupunki. 2015. Lapuan kaupungin talousarvio 2015 ja taloussuunnitelma 2016–2017. [Verkkojulkaisu]. Lapua: Lapuan kaupunki. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.lapua.fi/files/Tiedostot/Talousarvio\\_2015\\_ja\\_tasu\\_201617.pdf](http://www.lapua.fi/files/Tiedostot/Talousarvio_2015_ja_tasu_201617.pdf)
- Lintunen, T. 2014. Sertifikaatti kertoo koulutuksesta ja pätevyydestä. [Verkkolehdistäartikkeli]. Liikunta & tiede 51 (5), 61–62. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.lts.fi/sites/default/files/page\\_attachment/lt\\_5-14\\_62\\_lowres.pdf](http://www.lts.fi/sites/default/files/page_attachment/lt_5-14_62_lowres.pdf)
- Lith, P. 2013. Liikuntabisnes on kasvuala. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Verohallinto. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [https://www.vero.fi/download/Asiantuntijakirjotus\\_2\\_2013/%7B1BB8D5D3-5925-41A6-8D9F-62BF48832296%7D/8349](https://www.vero.fi/download/Asiantuntijakirjotus_2_2013/%7B1BB8D5D3-5925-41A6-8D9F-62BF48832296%7D/8349)
- Lith, P. 2014. Kuntoutusalan markkinat: Raportti yksityisten palveluntuottajien kuntoutustoiminnasta tilastoaineistojen valossa. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana [https://www.tem.fi/files/40299/TEMrap\\_19\\_2014\\_web\\_10062014.pdf](https://www.tem.fi/files/40299/TEMrap_19_2014_web_10062014.pdf)
- Markkinaoikeus 2013/365.
- Metsä-Tokila, T., Ollila, M. & Peltola, S. 2014. Luovien alojen toimialaraportti. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.temtoimialapalvelu.fi/files/2287/Luovat\\_alat\\_joulukuu\\_2014.pdf](http://www.temtoimialapalvelu.fi/files/2287/Luovat_alat_joulukuu_2014.pdf)
- Nuoli. 2013. Liikunnan AMK-tutkinnon tutkintonimikekysely: Yhteenveto tuloksista. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Nuoriso- ja liikunta-alan asiantuntijat. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://nuoli-info-bin.directo.fi/@Bin/0a5bc08904b097da46c2bf57510d99c7/1428494252/application/pdf/804015/Nuoli\\_tutkintoKys\\_130518\\_n.pdf](http://nuoli-info-bin.directo.fi/@Bin/0a5bc08904b097da46c2bf57510d99c7/1428494252/application/pdf/804015/Nuoli_tutkintoKys_130518_n.pdf)

- Ojajarvi, S. & Valtonen, S. 2013. Kohti liikuntatiedon tehokkaampaa hyödyntämistä. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Valtion liikuntaneuvosto. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.liikuntaneuvosto.fi/files/273/KLTH\\_raportti\\_130929.pdf](http://www.liikuntaneuvosto.fi/files/273/KLTH_raportti_130929.pdf)
- OKM. 2010a. Väestökehityksen haasteet opetusministeriön tehtäväalueilla. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. Opetusministeriön politiikka-analyysyjä 2/2010. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2010/liitteet/pol0210.pdf?lang=fi>
- OKM. 2010b. ”Sanoista teoiksi”: Huippu-urheilutyöryhmän ajatuksia suomalaisen huippu-urheilun kehittämiseksi. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2010/liitteet/tr13.pdf?lang=fi>
- OKM. 2011a. Valtion liikuntapoliittisten toimenpiteiden vaikutusten arviointi liikunnan edistämisen linjoista annetun valtioneuvoston periaatepäätöksen ja sen toteutumisen arviointi. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2011/liitteet/OKM3.pdf?lang=fi>
- OKM. 2011b. Ikäihmisten liikunnan kansallinen toimenpideohjelma: Liikunnasta terveyttä ja hyvinvointia. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2011/liitteet/OKM30.pdf?lang=fi>
- OKM. 2011c. Terveyttä edistävä liikunta kunnissa: Perusraportti 2010. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2011/liitteet/OKM6.pdf?lang=fi>
- OKM. 2011b. Hallitusohjelman koulutuspoliittiset linjaukset ja toimeenpanosuunnitelma. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/asiakirjat/Kesu\\_2011\\_2016\\_fi.pdf](http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/asiakirjat/Kesu_2011_2016_fi.pdf)
- OKM. 2013a. Opetus- ja kulttuuriministeriön älystrategia. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2013/liitteet/OKM9.pdf?lang=fi>
- OKM. 2013b. Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 26 ja 48 §:n muuttamisesta. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulutus/ammattikorkeakoulu/ammattikorkeakoulu\\_uudistus/Liitteet/3\\_laki\\_opetus-ja\\_kulttuuritoimen\\_rahoinnista\\_2013\\_2016\\_fi.pdf](http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulutus/ammattikorkeakoulu/ammattikorkeakoulu_uudistus/Liitteet/3_laki_opetus-ja_kulttuuritoimen_rahoinnista_2013_2016_fi.pdf)

- OKM. 2013c. AMK-rahoitusmalli 2014. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulutus/ammattikorkeakoulutus/ammattikorkeakoulu\\_uudistus/Liitteet/amk\\_rahoitusmallikuvio\\_2014.pdf](http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulutus/ammattikorkeakoulutus/ammattikorkeakoulu_uudistus/Liitteet/amk_rahoitusmallikuvio_2014.pdf)
- OKM. 2014. Osaamisella ja luovuudella hyvinvointia: Opetus- ja kulttuuriministeriön tulevaisuuskatsaus 2014. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: <http://okm.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2014/liitteet/okm18.pdf?lang=fi>
- OKM. 2015a. Suuntaviivoja liikuntapolitiikan tulevaisuuteen. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: <http://okm.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2015/liitteet/tr08.pdf>
- OKM. 2015b. Talousarvioesitys 2015. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Linjaukset\\_ja\\_rahoitus/talousarviot/talousarvioasiakirjat\\_2015/liitteet/okm\\_tae\\_2015\\_.pdf](http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Linjaukset_ja_rahoitus/talousarviot/talousarvioasiakirjat_2015/liitteet/okm_tae_2015_.pdf)
- OPH. 2011. Matkailu- ja ravitsemisalán taustaselvitys. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Opetushallitus. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.oph.fi/download/138584\\_Matkailu-ja\\_ravitsemisalán\\_taustaselvitys\\_lg.pdf](http://www.oph.fi/download/138584_Matkailu-ja_ravitsemisalán_taustaselvitys_lg.pdf)
- OPH. 2012a. Koulutus ja työvoiman kysyntä 2025: Ennakointituloksia tulevaisuuden työpaikoista ja koulutustarpeista. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Opetushallitus. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.oph.fi/download/138322\\_Koulutus\\_ja\\_tyovoiman\\_kysynta\\_2025\\_Ennakointituloksia\\_tulevaisuuden\\_tyopaikoista\\_ja\\_koulutustarpeista.pdf](http://www.oph.fi/download/138322_Koulutus_ja_tyovoiman_kysynta_2025_Ennakointituloksia_tulevaisuuden_tyopaikoista_ja_koulutustarpeista.pdf)
- OPH. 2012b. Sosiaali-, terveys- sekä kuntoutus- ja liikunta-alan osaamistarpeiden ennakointi. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Opetushallitus. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.oph.fi/download/141375\\_Sosiaali-terveys-seka\\_kuntoutus-ja\\_liikunta-alan\\_osaamistarpeiden\\_ennakointi.pdf](http://www.oph.fi/download/141375_Sosiaali-terveys-seka_kuntoutus-ja_liikunta-alan_osaamistarpeiden_ennakointi.pdf)
- OPH. 2013. Nuoriso- ja vapaa-ajan ohjauksen perustutkinnon ja lasten- ja nuorten erityisohjaajan ammattitutkinnon osaaminen ja profiili. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Opetushallitus. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.oph.fi/download/152306\\_Nuoriso-ja\\_vapaa-ajan\\_ohjauksen\\_perustutkinnon\\_ja\\_lasten-ja\\_nuorten\\_erity.pdf](http://www.oph.fi/download/152306_Nuoriso-ja_vapaa-ajan_ohjauksen_perustutkinnon_ja_lasten-ja_nuorten_erity.pdf)
- OPH. 2014. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoitus - yksikköhintojen ja rahoituksen määräytyminen vuonna 2014. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Opetushallitus. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www02.oph.fi/asiakkaat/rahoitus/rahjulk14/Opetus\\_ja\\_kulttuuritoimen\\_rahoitus\\_julkaisu\\_2014.pdf](http://www02.oph.fi/asiakkaat/rahoitus/rahjulk14/Opetus_ja_kulttuuritoimen_rahoitus_julkaisu_2014.pdf)
- Pohjanmaan liitto. 2014a. Pohjanmaan hyvinvointistrategia 2014–2017. [Verkkajulkaisu]. Vaasa: Pohjanmaan liitto. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana:

<http://www.obotnia.fi/assets/1/Regionalutvecklingsenheten/Vlfrdsstrategi/Hyvinvointistrategia-24-11-2014-Maakuntahallituksessa-hyvaksytty.pdf>

Pohjanmaan liitto. 2014b. Pohjanmaan maakuntastrategia 2014–2017. Maakuntasuunnitelma 2040, Maakuntaohjelma 2014–2017. [Verkkajulkaisu]. Vaasa: Pohjanmaan liitto. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: <http://www.obotnia.fi/assets/1/Regionalutvecklingsenheten/Landskapsstrategi/strategia-netti.pdf>

Satakunnan liitto. 2012. Satakunnan matkailun tavoite- ja toimenpidesuunnitelma. [Verkkajulkaisu]. Pori: Satakunnan liitto. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: <http://www.satakuntaliitto.fi/sites/satakuntaliitto.fi/files/tiedostot/linkki2ID1406.pdf>

Satakunnan liitto. 2014. Satakunnan maakuntaohjelma 2014-2017. [Verkkajulkaisu]. Pori: Satakunnan liitto. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.satakuntaliitto.fi/sites/satakuntaliitto.fi/files/tiedostot/Aluekehitys/2014-05-28\\_Mako.pdf](http://www.satakuntaliitto.fi/sites/satakuntaliitto.fi/files/tiedostot/Aluekehitys/2014-05-28_Mako.pdf)

Seinäjoen ammattikorkeakoulu. 2015. Talousarvio ja toimintasuunnitelma 2015. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu.

SeAMK. 2014. SeAMK Sosiaali- ja terveystieteiden yksikön vuosikertomus 2013. [Verkkajulkaisu]. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Saatavana SeAMK:n intranetistä. Vaatii käyttöoikeuden.

Seinäjoen kaupunki. 2012. Seinäjoen hyvinvointikertomus. [Verkkajulkaisu]. Seinäjoki: Seinäjoen kaupunki. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [https://www.seinajoki.fi/material/attachments/seinajokifi/seinajoenkaupunki/julkaisut/6J3kbJWhR/Hyvinvointikertomus\\_terveydenhuoltolain\\_12\\_\\_mukainen.pdf](https://www.seinajoki.fi/material/attachments/seinajokifi/seinajoenkaupunki/julkaisut/6J3kbJWhR/Hyvinvointikertomus_terveydenhuoltolain_12__mukainen.pdf)

Seinäjoen kaupunki. 2013. Seinäjoen kaupunkistrategia 2013—2020. [Verkkajulkaisu]. Seinäjoki: Seinäjoen kaupunki. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.seinajoki.fi/material/attachments/seinajokifi/seinajoenkaupunki/paatosenteko/6JBKWBEon/Seinajoen\\_kaupunkistrategia\\_2013-2020.pdf](http://www.seinajoki.fi/material/attachments/seinajokifi/seinajoenkaupunki/paatosenteko/6JBKWBEon/Seinajoen_kaupunkistrategia_2013-2020.pdf)

SEK. 2013. Suupohjan paikallinen kehittämissstrategia vuosille 2014–2020 ja hakeamus paikalliseksi toimintaryhmäksi. [Verkkajulkaisu]. Kauhajoki: Suupohjan kehittämissyhdystys. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.suupohjankehittamisyhdistys.fi/files/335/Kehittamisstrategia\\_2014-2020.pdf](http://www.suupohjankehittamisyhdistys.fi/files/335/Kehittamisstrategia_2014-2020.pdf)

Selkee, J. & Sjöholm, K. 2014. Terveysliikunnan tila kunnissa. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Kuntaliitto. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: <http://www.kunnat.net/fi/Kuntaliitto/media/tiedotteet/2014/liikuntakysely/Terveysliikunnan%20tila%20kunnissa%20raportti.pdf>

- Sitra. 2015. Sitran trendit: Hyvinvointi korostuu. [Verkkosivu]. [Viitattu 23.4.2015]. Saatavana: <http://www.sitra.fi/uutiset/megatrendit/sitran-trendit-hyvinvointi-korostuu>
- Sippola, P. 2014. Liikuntabisnes: Käsikirja liikunta- ja hyvinvointialan yrittäjille. Espoo: Myllylahti.
- STM. 2013. Muutosta liikkeellä!: Valtakunnallinen yhteiset linjaukset terveyttä ja hyvinvointia edistävään liikuntaan 2020. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110504/URN\\_ISBN\\_978-952-00-3412-2\\_korj.pdf?sequence=3](http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110504/URN_ISBN_978-952-00-3412-2_korj.pdf?sequence=3)
- STM. 2014. Hyvinvointi on toimintakykyä ja osallisuutta: Sosiaali- ja terveysministeriön tulevaisuuskatsaus 2014. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116799/URN\\_ISBN\\_978-952-00-3522-8.pdf?sequence=1](http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116799/URN_ISBN_978-952-00-3522-8.pdf?sequence=1)
- STM. 2015. Työelämä 2025 -katsaus: Työelämän ja työympäristön muutosten vaikutukset työsuojeluun ja työhyvinvointiin. [Verkkojulkaisu]. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2015:16. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/125724/URN\\_ISBN\\_978-952-00-3573-0.pdf?sequence=1](http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/125724/URN_ISBN_978-952-00-3573-0.pdf?sequence=1)
- Suomen Olympiakomitea. 2013. Tutkimuksesta käytäntöön ja päinvastoin: Tutkimus- ja kehittämistoiminta suomalaisen huippu-urheilumenestyksen vahvistajana 2013–2016. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Suomen Olympiakomitea. [viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.sport.fi/system/resources/W1siZiIsIjIwMT-MvMTEvMDUvMTBfNDhfMDJfMjY3X0hVX3R1dGtpbXVzb2hqZWxtYV8yM-DEzXzlwMTYucGRmI1d/HU\\_tutkimusohjelma\\_2013-2016.pdf](http://www.sport.fi/system/resources/W1siZiIsIjIwMT-MvMTEvMDUvMTBfNDhfMDJfMjY3X0hVX3R1dGtpbXVzb2hqZWxtYV8yM-DEzXzlwMTYucGRmI1d/HU_tutkimusohjelma_2013-2016.pdf)
- Talouselämä 13.8.2014. [Verkkolehtiartikkeli]. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: <http://www.talouselama.fi/uutiset/personal+trainer+aiheuttanut+jopa+rytmihairioita++kuluttajalehti+valitukset+kuntovalmentajista+lisaantyneet/a2260511>
- THL. 2013. Lihavuus laskuun: Hyvinvointia ravinnosta ja liikunnasta: Kansallinen lihavuusohjelma 2012–2015. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvointin laitos. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110503/URN\\_ISBN\\_978-952-245-948-0.pdf?sequence=1](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110503/URN_ISBN_978-952-245-948-0.pdf?sequence=1)
- Teuvan kunta. 2013. Terveysliikunnan toimenpideohjelma. [Verkkojulkaisu]. Teuva: Teuvan kunta. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.teuva.fi/kunta/data/Terveysliikunnan\\_toimenpideohjelma.pdf](http://www.teuva.fi/kunta/data/Terveysliikunnan_toimenpideohjelma.pdf)
- Teuvan kunta. 2014. Teuvan kunnan elinkeinostrategia 2014–2015. [Verkkojulkaisu]. Teuva: Teuvan kunta. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.teuva.fi/kunta/data/elinkeinostrategia\\_2014-2015.pdf](http://www.teuva.fi/kunta/data/elinkeinostrategia_2014-2015.pdf)





- Valo. 2015. Visio, strategia, toimintasuunnitelmat ja vuosikertomukset. [Verkkosivusto]. Helsinki: Valo. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: <http://www.sport.fi/valo/mita-teemme/visio-strategia-toimintasuunnitelmat-ja-vuosikertomukset>
- Valtioneuvosto. 2015a. Pääministeri Sipilän hallituksen ohjelma. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. [Viitattu 1.6.2015]. Saatavana: [http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1433371/Tiedonanto\\_Sipil%C3%A4\\_29052015\\_final.pdf/6de03651-4770-492a-907f-89452141d0d5](http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1433371/Tiedonanto_Sipil%C3%A4_29052015_final.pdf/6de03651-4770-492a-907f-89452141d0d5)
- Valtioneuvosto. 2015b. Hallitusneuvottelut 2015. Strategiatyön välitulokset. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 1.6.2015]. Saatavana: <http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1407704/Strategiaty%C3%B6n+v%C3%A4litulos+13.5.2015/daaa5762-02a4-40fa-a61d-9785e5d53c4a>
- Valtioneuvosto. 2015c. Ratkaisujen Suomi. Neuvottelutulos strategisesta hallitusohjelmasta. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Valtioneuvosto. [Viitattu 1.6.2015]. Saatavana: [http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1427398/Hallitusohjelma\\_27052015.pdf/75d94d8d-15c9-405a-8a9b-eca4987b635e](http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1427398/Hallitusohjelma_27052015.pdf/75d94d8d-15c9-405a-8a9b-eca4987b635e)
- Valtioneuvosto. 2015d. Suomen tilannekuva hallitusohjelman neuvotteluiden tueksi keväällä 2015. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Valtioneuvosto. [Viitattu 1.6.2015]. Saatavana: [http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1190126/Suomen+tilannekuva+kev%C3%A4+C3%A4ll%C3%A4+2015\\_f.pdf/49937e79-bd4d-42ac-8739-ac3d9bb34811](http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1190126/Suomen+tilannekuva+kev%C3%A4+C3%A4ll%C3%A4+2015_f.pdf/49937e79-bd4d-42ac-8739-ac3d9bb34811)
- Verohallinto. 2013. Tilasto – Yhteisöjen ja muiden yritysten liikevaihto luokiteltuna toimi-aloittain ja liikevaihdon koon mukaan. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [https://www.vero.fi/download/2\\_Liikev%C3%A4itiedot+2013/7B665596FF-0F0A-4829-97A3-A6F96DEE22DA%7D/10309](https://www.vero.fi/download/2_Liikev%C3%A4itiedot+2013/7B665596FF-0F0A-4829-97A3-A6F96DEE22DA%7D/10309)
- Vuolle, P. 2013. Liikunnan ja terveyden uralla: vuosina 1984–2008 valmistuneiden liikunta- ja terveystieteiden maistereiden sekä työelämässä toimivien liikunnanohjaajien AMK) urakehitys. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://www.lts.fi/sites/default/files/page\\_attachment/liikunnanjaterveydenuralla\\_nro7.pdf](http://www.lts.fi/sites/default/files/page_attachment/liikunnanjaterveydenuralla_nro7.pdf)
- Yle. 7.5.2015. Professori arvioi personal trainerin ruokalistan: "Outoa ettei näitä kyseenalaisteta enempää". [Verkkosivu]. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: [http://yle.fi/uutiset/professori\\_arvioi\\_personal\\_trainerin\\_ruokalistan\\_outoa\\_ettei\\_naita\\_kyseenalaisteta\\_enempaa/7884864](http://yle.fi/uutiset/professori_arvioi_personal_trainerin_ruokalistan_outoa_ettei_naita_kyseenalaisteta_enempaa/7884864)
- Ähtärin kaupunki. 2013a. Liikunta on lääke: Ähtärin liikuntastrategia 2013–2020. [Verkkojulkaisu]. Ähtäri: Ähtärin kaupunki. [Viitattu 24.4.2015]. Saatavana: <http://www.ahtari.fi/kaupunki/templates/ahtari/images/PDF-tiedostot/liikuntastrategia.pdf>

Ähtärin kaupunki. 2013b. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. [Verkkojulkaisu]. Ähtäri: Ähtärin kaupunki. [viitattu 24.4.2015]. Saatavana: <http://www.ahtari.fi/kaupunki/templates/ahtari/images/PDF-tiedostot/lastenjanuortenhyvinvointisuunnitelma.pdf>

Ähtärin kaupunki. 2014. Made in Ähtäri–Kaupunkistrategia 2020. [Verkkojulkaisu]. Ähtäri: Ähtärin kaupunki. [viitattu 24.4.2015]. Saatavana: <http://www.ahtari.fi/kaupunki/templates/ahtari/images/PDF-tiedostot/strategiapitka.pdf> A 15.5.2003/352. Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista.

## **Tilastot**

ELY-Keskusten ja TE-toimistojen tilastot.

Vipunen. Opetushallinnon tilastot, [www.vipunen.net](http://www.vipunen.net)

Opetushallituksen ennakointitulokset, Saatavana: <http://ennakointitulokset.oph.fi/verti/>

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmän raportit: Opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmän raportit, Saatavana: <http://vos.uta.fi/rap/>

TEM Toimialaonline. Saatavana: <http://www2.toimialaonline.fi/>

Tilastokeskus [www.stat.fi](http://www.stat.fi)

## Liitteet

### Liite 1. Liikunta-alan korkeakoulujen hakijatilastot 2015

| Liikunta-alan korkeakoulujen hakijatilastot 2015      |   |                             |                       |                  |                |
|---|---|-----------------------------|-----------------------|------------------|----------------|
| Opetuspiste   | Koulutus  | 1. sijaiset hakijat /paikka | Ensi-sijaiset hakijat | hakijat yhteensä | Aloituspaiikat |
| Jyväskylän yliopisto, Liikuntatieteellinen tiedekunta | Liikuntalääketiede (kandidaatti ja maisteri)                            | 14,25                       | 57                    | 255              | 4              |
| Jyväskylän yliopisto, Liikuntatieteellinen tiedekunta | Liikuntapedagogiikka (kandidaatti ja maisteri)                          | 13,85965                    | 790                   | 1304             | 57             |
| Jyväskylän yliopisto, Liikuntatieteellinen tiedekunta | Liikunnan yhteiskuntatieteet (kandidaatti ja maisteri)                  | 9,071429                    | 127                   | 360              | 14             |
| HAAGA-HELIA Vierumäen toimipiste                      | Liikunnanohjaaja (AMK), päivätoteutus                                   | 7,65                        | 459                   | 1402             | 60             |
| Kajaanin ammattikorkeakoulu                           | Liikunnanohjaaja (AMK), päivätoteutus                                   | 7,15                        | 143                   | 653              | 20             |
| Jyväskylän yliopisto, Liikuntatieteellinen tiedekunta | Liikuntabiologinen aineryhmä (kandidaatti ja maisteri)                  | 6,8                         | 204                   | 509              | 30             |
| Jyväskylän yliopisto, Liikuntatieteellinen tiedekunta | Liikuntalääketiede (maisteri)   | 6,5                         | 52                    | 109              | 8              |
| Jyväskylän yliopisto, Liikuntatieteellinen tiedekunta | Liikuntapedagogiikka (maisteri)   | 6,05                        | 121                   | 132              | 20             |
| HAAGA-HELIA Vierumäen toimipiste                      | Liikunnanohjaaja (AMK), monimuotototeutus                               | 4,538462                    | 118                   | 347              | 26             |
| Lapin ammattikorkeakoulu, Rovaniemi                   | Liikunnanohjaaja (AMK), päivätoteutus                                   | 3,7                         | 148                   | 740              | 40             |
| Yrkeshögskolan Arcada                                 | Idrottsinstruktör (YH), dagstudier                                      | 2,64                        | 66                    | 202              | 25             |
| Kajaanin ammattikorkeakoulu                           | Liikunnanohjaaja (ylempi AMK), Liikunta-alan kehittäminen ja johtaminen | 1,8                         | 18                    | 24               | 10             |
| HAAGA-HELIA, Vierumäki campus                         | Liikunnanohjaaja (ylempi AMK), valmennus, monimuotototeutus             | 1,2                         | 18                    | 31               | 15             |
| HAAGA-HELIA, Vierumäki campus                         | Liikunnanohjaaja (ylempi AMK), valmennus, monimuotototeutus             | 1,2                         | 18                    | 31               | 15             |